

# **PRÁVO EVROPSKÉ UNIE**

**Multimediální učební text  
pro studenty bakalářských programů**

**Filip Křepelka, Kateřina Skřivánková,  
Daniel Bacho, Libor Havelka**

Masarykova univerzita

Brno 2013

© 2005 Filip Křepelka

© 2007 Filip Křepelka, Kateřina Skřivánková

© 2010 Filip Křepelka, Kateřina Skřivánková, Daniel Bacho

© 2013 Filip Křepelka, Kateřina Skřivánková, Daniel Bacho, Libor Havelka

ISBN 978-80-210-6506-2

ISBN 80-210-3703-2 (1. vyd.)

ISBN 978-80-210-4431-9 (2. vyd.)

ISBN 978-80-210-5275-8 (3. vyd.)

## OBSAH

Úvod.....	5
1. Vývoj Evropských společenství a Evropské unie a okruh členských států .....	7
2. Povaha a rysy Evropské unie .....	12
3. Orgány Evropské unie .....	16
4. Zřizovací smlouvy (primární právo) .....	22
5. Nařízení, směrnice a rozhodnutí (sekundární právo).....	27
6. Vnější a doplňkové mezinárodní smlouvy .....	32
7. Nadnárodní rysy práva Evropské unie .....	35
8. Tvorba práva Evropské unie .....	39
9. Výkon práva Evropské unie.....	42
10. Zdroje informací o Evropské unii a jejím právu.....	47
11. Jazykový režim Evropské unie.....	51
12. Volný oběh zboží v Evropské unii – celní a daňové otázky .....	54
13. Volný oběh zboží v Evropské unii – správní překážky a sblížování předpisů.....	57
14. Volný pohyb jednotlivců v Evropské unii .....	61
15. Zaměstnání a osobní podnikání v Evropské unii .....	64
16. Sociální zabezpečení přistěhovalců v Evropské unii .....	67
17. Svoboda usazování obchodních společností a družstev za účelem podnikání v Evropské unii .....	69

<b>18. Volné poskytování služeb v Evropské unii .....</b>	<b>72</b>
<b>19. Volný pohyb kapitálu a plateb v Evropské unii.....</b>	<b>76</b>
<b>20. Euro jako jednotná měna Evropské unie .....</b>	<b>79</b>
<b>21. Rozpočet Evropské unie .....</b>	<b>84</b>
<b>22. Společné odvětvové a průřezové politiky Evropské unie .....</b>	<b>87</b>
<b>23. Ochrana hospodářské soutěže v Evropské unii .....</b>	<b>90</b>
<b>24. Zahraniční, bezpečnostní a obranná politika Evropské unie .....</b>	<b>93</b>
<b>25. Trestní, policejní a cizinecké záležitosti v Evropské unii.....</b>	<b>96</b>
<b>26. Spolupráce při prosazování soukromých práv v Evropské unii .....</b>	<b>100</b>
<b>27. Vnější obchodní politika Evropské unie a dílčí integrace s nečlenskými státy .....</b>	<b>103</b>
<b>28. Základní práva a potlačování diskriminace v Evropské unii.....</b>	<b>106</b>
<b>29. Členství České republiky v Evropské unii.....</b>	<b>109</b>
<b>Česká literatura o právu Evropské unie .....</b>	<b>114</b>

## ÚVOD

Česká republika v roce 2004 vstoupila do Evropské unie. Evropská unie a podobně též její předchůdci Evropská společenství je, respektive byla, svazek hospodářsky, sociálně, politicky a konečně též právně propojující rostoucí počet – nyní osmadvacet – evropských států. Toto propojení svým záběrem a způsobem převyšuje integraci států v jiných mezinárodních organizacích. Evropská unie se nicméně dosud nestává federativním státem.

Každodenní praxi tak nadále ovládá právo členského státu, v našem případě právo české. Právo Evropské unie se nicméně stalo právním řádem, který se přímo uplatňuje na území České republiky a těší se přednosti před jejím právem. Přehlížet úplně nemůžeme ani jeho působení prostřednictvím českého práva.

Porozumění právu Evropské unie proto musíme považovat za součást každého právního vzdělávání. Součástí magisterského studia „právo a právní věda“ je toto právo již patnáct let, jeho absolventy jeho uplatnění již nepřekvapí. Studentům jednotlivých oborů kombinovaného bakalářského studia „právní specializace“ na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně se však dostává úvodu do práva Evropské unie teprve v posledních letech. Jeho ve srovnání se studenty denních kursů často starší studenti, pro které představuje absolvování bakalářského studia zvýšení kvalifikace pro lepší výkon zaměstnání ve veřejné nebo soukromé sféře, byli na několika málo přednáškách zaskočeni přívalem informací. Osvojení slyšeného nejen pro zkoušku, ale především pro další uplatnění tak musí podpořit vhodná učebnice. Na stovec stran lze zdůraznit jen to nejdůležitější. Takový shrnující text ale poslouží též studentům neprávních oborů vysokých škol, středoškolákům nebo účastníkům krátkodobých školení.

Devětadvacet krátkých kapitol vysvětluje původ, vývoj a povahu Evropské unie, prameny jejího práva, orgány, základní hospodářské svobody a související opatření, klíčové politiky Evropské unie a nakonec též členství České republiky.

Text doprovázejí odkazy na ustanovení zřizovacích smluv, přehledy klíčového sekundárního práva bez uvedení novelizací a zjednodušené odkazy na judikaturu, která výrazně utvářela chápání práva Evropských společenství a Evropské unie. Zřizovací smlouvy v jejich současném znění, tedy Smlouvu o Evropské unii (SEU) a Smlouvu o fungování Evropské unie (SFEU), by měl mít student při ruce. Studium sekundárního práva ani judikatury neočekáváme. Chceme nicméně usnadnit jejich hledání při hlubším zájmu.

Tato učebnice je multimediálním učebním textem. Přiložený kompaktní disk tak vedle jejího textu obsahuje dvě stovky otázek a dvě desítky modelových příkladů naznačujících dopad práva Evropské unie na běžnou právní praxi pro přípravu na písemnou zkoušku.

Učebnice obsahuje seznam základní české literatury. O právu Evropské unie ale příležitostně píše mnohé české právní časopisy a mnohé učebnice věnované českému právu, neboť jej méně či více ovlivňuje. Studium rozsáhlé cizojazyčné literatury a právních dokumentů, jež nenajdeme vždy v češtině, od studentů bakalářského studia neočekáváme, chceme jej přesto doporučit. Vždyť Evropská unie je mnohojazyčná, znalost cizích jazyků je tak při životě v ní užitečná.

Tato učebnice se během osmi let vydává už ve čtvrtém vydání. Důvodem nejnovějšího vydání jsou poslední proměny Evropské unie. Vedle již ve třetím vydání podchycené Lisabonské smlouvy spojující Evropské společenství a Evropskou unii je ve čtvrtém vydání zachycené též poslední rozšíření stejně jako nekončící dluhová a měnová krize členských států s jednotnou měnou.

Brno, listopad 2013

Filip Křepelka a Libor Havelka

### **Úplné znění zřizovacích smluv Evropské unie v současném znění**

- Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii (SEU), Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU), dodatkových protokolů a prohlášení a Listina základních práv Evropské unie, Úřední věstník Evropské unie, částka C 326 ze dne 26. 10. 2012, svazek 55.
- Evropské právo – základní dokumenty ve znění Lisabonské smlouvy, Úplné znění, č. 764, Ostrava, Sagit, 2010.

Dosud nebyla zveřejněná konsolidovaná znění zřizovacích smluv odrážející vstup Chorvatska.

# 1. VÝVOJ EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ A EVROPSKÉ UNIE A OKRUH ČLENSKÝCH STÁTŮ

## I. Idea evropské integrace

Evropa ve středověku a novověku nikdy nebyla jednotným státem. Pokusy sjednotit Evropu násilím končily tragicky (napoleonské války, nacistická idea jednotné Evropy pod nadvládou Německa). Přesto evropské myšlení vždy zahrnovalo představu sjednocení na základě společných kulturních a civilizačních rysů (antické dědictví, křesťanství, renesance, osvícenství). Vždy existovaly záměry a hnutí evropského sjednocování.

## II. Důvody evropské integrace po druhé světové válce

Spojování západoevropských států po roce 1945 bylo odpovědí na dobové hrozby a výzvy, zejména nebezpečí recidivy agresivity ve dvou světových válkách poraženého Německa, mocenský nástup Sovětského svazu tehdy ovládnutého střední a jihovýchodní Evropy, stejně jako úsilí zmírnovat hospodářskou převahu Spojených států amerických.

## III. Nástroje mezinárodní organizace

Nástrojem integrace se staly mezinárodní vládní (státní) organizace a struktury. Navzdory představám mnohých jednotlivců nevznikly „spojené státy evropské“ jako federace. Jednotlivé státy si zachovávají svoji státnost a samostatnou účast v mezinárodním společenství.

## IV. Více organizací evropské integrace

Evropská integrace se uskutečňovala a uskutečňuje vedle Evropských společenství a Evropské unie též prostřednictvím dalších kontinentálních mezinárodních organizací a struktur s různým okruhem členů. Evropské státy si tak mohou volit rozsah své účasti. Evropská unie pak nezajišťuje některé agendy, pokud je zajišťují tyto organizace.

## V. Organizace Severoatlantické smlouvy (NATO)

V roce 1949 založená Organizace Severoatlantické smlouvy (NATO) neboli Severoatlantická aliance se stala klíčovým vojenským paktem, který se opírá o globální vojensko-politické angažmá Spojených států amerických. Základem je závazek vojenské pomoci při napadení některého členského státu. Těmi se stala většina západoevropských států, po roce 1990 též bývalé socialistické státy střední a východní Evropy. Organizace má dnes 28 členů. Většina členských

států Evropské unie je členy aliance. Také vznikla a dlouhodobě působila (1954–2011) užší Západoevropská unie (ZEU) pro vojenskou spolupráci západoevropských států.

## **VI. Rada Evropy (RE)**

Rovněž v roce 1949 založená Rada Evropy je organizací pro správní, hospodářskou, sociální a kulturní spolupráci členských států. Součástí její činnosti je vytváření a prosazování evropského standardu základních práv. Vše vyjadřují mezinárodní smlouvy sjednané členskými státy na půdě Rady Evropy. Členské státy si tak svou smluvní politikou určují samy rozsah své smluvně určené spolupráce. Rada Evropy má nyní 47 členů. Členství v Radě Evropy je nepsaným předpokladem členství v Evropské unii.

## **VII. Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE)**

Stálá konference, která se poprvé konala v letech 1973-75 v Helsinkách a později v roce 1995 byla přetvořena do organizace, sloužící zachování míru, bezpečnosti a demokracie v euroasijském prostoru. Takto je kontinentálním doplňkem celosvětové Organizace spojených národů. Členy jsou všechny evropské státy (kromě miniaturních států) včetně všech členských států Evropské unie, Spojené státy americké, Kanada a státy bývalého Sovětského svazu.

## **VIII. Hospodářská integrace v Evropském sdružení volného obchodu**

Západoevropské státy, které se nepodílely na vzniku Evropských společenství (níže), v roce 1959 založily Evropské sdružení volného obchodu (EFTA). Tato mezinárodní organizace vytvořila zónu volného obchodu zbožím mezi členskými státy. Většina členských států ale posléze postupně přestoupila do Evropských společenství, resp. Evropské unie.

## **IX. Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci a její proměna**

Pro provedení plánů poválečné obnovy v roce 1948 západoevropské státy založily širší Organizaci pro evropskou hospodářskou spolupráci (OEEC). Ta byla v roce 1961 přeměněna na Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) sdružující vyspělé země celého světa, mezi nimi též většinu členských států Evropské unie.

## **X. Tři Evropská společenství pro obecnou a odvětvovou hospodářskou integraci**

Nejdříve na základě Pařížské smlouvy sjednané roku 1951 v roce 1952 vzniklo Evropské společenství uhlí a oceli pro integraci tehdy klíčových odvětví hospodářství zneužitelných ke zbrojení a potřebných pro poválečnou obnovu a zajištění energie. Integraci dalších odvětví hospodářství pak zajišťovalo Římskými smlouvami v roce 1957 založené a od roku 1958 půso-



bící Evropské hospodářské společenství. Tehdy rovněž vzniklo další odvětvové Evropské společenství atomové energie („Euratom“). Evropské hospodářské společenství se pak od roku 1993 nazývalo pouze Evropské společenství. Přívlastek „hospodářské“ byl vypuštěn jako potvrzení jeho angažmá v dalších oblastech Maastrichtskou smlouvou.

## **XI. Účel Evropských společenství a vázané členství v nich**

Hlavním účelem Evropských společenství bylo vytvoření společného, později vnitřního trhu na základě volného pohybu osob, zboží, služeb a kapitálu a společných politik. Součástí hospodářské integrace se stala hospodářská a měnová unie, jež nicméně doposud nezahrnuje všechny členské státy. Od takového uspořádání se očekává větší hospodářská výkonnost a blahobyt obyvatelstva. Okruh členských států všech Evropských společenství byl vždy totožný, členství vázané. Evropské společenství uhlí a oceli bylo založené na dobu určitou padesát let, v roce 2002 již nebylo obnoveno a jeho agenda přešla na Evropské společenství.

## **XII. Evropská unie jako doplněk Evropských společenství**

Potřeba politické a správně-soudní spolupráce úzce hospodářsky integrovaných členských států Evropských společenství vedla v roce 1993 k ustavení Evropské unie (Maastrichtská smlouva z roku 1992). Evropská unie zahrnuje další agendu: společnou zahraniční a bezpečnostní politiku (takzvaný druhý pilíř Evropské unie) a spolupráci justiční a vnitřní, posléze omezenou Amsterdamskou smlouvou na oblast trestního práva (třetí pilíř). Evropská společenství nadále sloužila hospodářské integraci členských států (první pilíř). Členství bylo vázané, všechny členské státy byly zároveň členy jednotlivých Evropských společenství. Evropská unie oproti Evropským společenstvím však neměla mezinárodní právní subjektivitu.

## **XIII. Spojení Evropského společenství a Evropské unie**

Po roce 2000 převládlo přesvědčení, že stávající uspořádání neodpovídá potřebám další integrace rostoucího počtu členských států. V roce 2004 tak byla sjednaná Smlouva o Ústavě pro Evropu (stručně „Evropská ústava“). Ta nebyla však kvůli záporným referendům a očekávání odmítnutí v dalších členských státech ratifikována všemi členskými státy a nevstoupila tak nikdy v platnost. Záměr spojit Evropské společenství se stávající Evropskou unií byl uskutečněn v roce 2007 náhradou sjednanou Lisabonskou smlouvou v roce 2009 jejím vstupem v platnost. Evropské společenství tak již neexistuje. Evropská unie naopak získala mezinárodní právní subjektivitu a převzala všechny činnosti Evropského společenství. Nadále však odděleně působí Evropské společenství atomové energie.

#### **XIV. Zakládající členské státy a státy vstoupivší ve 20. století**

Zakládajícími členskými státy tří Evropských společenství byly Německo (v rozsahu „západní“ Německé spolkové republiky), Belgie, Nizozemsko a Lucembursko, Francie a Itálie. „Severní“ rozšíření 70. let zahrnuje Velkou Británii (Spojené království), Irsko a Dánsko, vyspělé západoevropské státy, které dříve odmítly nadnárodní model hospodářské integrace. Dvě „jižní rozšíření“ v 80. letech zahrnuje Řecko, Španělsko a Portugalsko, které teprve v 70. letech překonaly autoritativní režimy a hospodářsky zaostávaly za západní Evropou. Pád železné opony pak umožnil vstup vyspělých evropských států, které dříve trvaly na neutralitě nebo k ní byly nuceny. V roce 1995 se tak členskými státy Evropských společenství a Evropské unie staly politicky a hospodářsky vyspělé Rakousko, Švédsko a Finsko. Ještě dříve se zánikem Německé demokratické republiky a vstupem nových spolkových zemí do Spolkové republiky Německo se rozšířilo území Evropských společenství bez vstupu nového státu.

#### **XV. Nevstoupivší západoevropské státy**

Model Evropských společenství a Evropské unie nepřijaly vyspělé západoevropské státy Norsko (vládou sjednaný vstup v 70. a 90. letech zamítla referenda), Island a Švýcarsko. Tyto státy se ale podílejí na evropské hospodářské integraci prostřednictvím Evropského hospodářského prostoru, resp. dvoustranných smluv. Miniaturní Andorra, San Marino, Monako a Vatikán také nejsou členy Evropské unie. Podílejí se ale na hospodářské integraci prostřednictvím svých velkých sousedů (Španělsko, Francie, Itálie), které nad nimi vykonávají patronát.

#### **XVI. Členské státy přijaté ve 21. století**

V roce 2004 se uskutečnilo početně největší rozšíření Evropské unie a Evropských společenství. Vstoupily vyspělejší bývalé středoevropské a pobaltské socialistické státy, jmenovitě Polsko, Česko, Slovensko, Maďarsko, Slovinsko, Estonsko, Lotyšsko a Litva, stejně jako dva malé středomořské státy Malta a Kypr. V roce 2007 je doplnily Bulharsko a Rumunsko, dva balkánské státy, které hospodářsky a správně-politicky zaostávaly. V roce 2013 pak vstoupilo Chorvatsko, které se opozdilo především z politických důvodů.

#### **XVII. Státy ucházející se o členství**

Island vyjednává o vstupu již několik let, vytrácí se nicméně vnitropolitická podpora pro tento krok. O členství již dlouhodobě usiluje a vyjednává euroasijské Turecko. Jeho perspektivy jsou nejisté kvůli politickým, hospodářským, sociálním a kulturním odlišnostem země. Během posledních let se zájem na turecké straně vytrácí. Vyjednávání členství začalo v případě Černé Hory, Makedonie a Srbska. Zahájení jednání se blíží Albánie a Bosna a Hercegovina. Stejně tak vyjadřují předběžný zájem o přiblížení a případné budoucí členství bývalé republiky Sovětského svazu Arménie, Moldávie, Gruzie a Ukrajina.

## **XVIII. Geografické a politické meze rozšiřování**

O vstup může podle zřizovacích smluv a převládajících představ politiků usilovat kterýkoli evropský stát. Zájem o členství nevyjadřuje Bělorusko a Rusko, byť jejich možné členství bývá příležitostně zvažováno. Podobně zájem nejeví hospodářsky a kulturně blízký mimoevropský Izrael. Maroko, jež zájem kdysi vyjádřilo, bylo odmítnuto jako neevropský stát. Poslední rozšíření Evropské unie a celosvětová hospodářská recese od roku 2008 ostatně výrazně snížily vůli členských států Evropskou unii dále rozšiřovat.

## **XIX. Reformy jako odpověď na rozšiřování a pochybnosti o nich**

Spojení Evropského společenství a Evropské unie doprovázené změnami složení a působení orgánů Evropské unie je též odpovědí na rychlé zvýšení počtu členských států po roce 2000. Úspěšnost těchto reforem nicméně není ve světle celosvětové hospodářské recese vedoucí mimo jiné ke krizi jednotné měny po roce 2010 do současnosti patrná. Současný stav Evropské unie vyvolává nemalé pochybnosti.

## **XX. Hrozba vystoupení členských států nebo rozpadu celé Evropské unie**

Integrace v rámci Evropské unie se ve většině členských států netěší všeobecné podpoře. Návrhy, aby takový členský stát vystoupil, nejsou výjimečné. Žádný členský stát dosud nicméně vážně nezačal zvažovat nebo dokonce připravovat svůj odchod. Podobně málo představitelný je nyní přes dlouhodobou dluhovou a měnovou krizi rozpad celé Evropské unie.

*Internetová prezentace Organizace Severoatlantické smlouvy (NATO): <http://www.nato.int>*

*Severoatlantická smlouva, český překlad 66/1999 Sb. (zveřejněn při vstupu v roce 1999)*

*Dohoda o právním postavení Organizace Severoatlantické smlouvy, překlad 36/2001 Sb.*

*Dohoda mezi smluvními stranami Severoatlantické smlouvy o statutu jejich ozbrojených sil, český překlad 1/2002 Sb. m. s.*

*Protokol o Statutu mezinárodních vojenských velitelství ustavených podle Severoatlantické smlouvy, český překlad 5/2002 Sb. m. s.*

*Internetová prezentace Rady Evropy (RE, CE): <http://www.coe.int>*

*Statut Rady Evropy, český překlad 123/1995 Sb. (zveřejněn v souvislosti se vznikem členství v roce 1993)*

*Internetová prezentace Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE, OSCE): <http://www.osce.org>*

*Závěrečný akt Helsinské konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (1. 8. 1975)*

*Možnost evropských států ucházet se o členství v EU: Čl. 49 SEU*

*Přehled členských států EU a území, kde se uplatní právo EU: čl. 52 SEU a čl. 355 SFEU*

## 2. POVAHA A RYSY EVROPSKÉ UNIE

### I. Povaha dosavadních Evropských společenství a Evropské unie

Evropská společenství byla mezinárodními organizacemi. Založily je státy mezinárodní smlouvou podobně jako jiné státní mezinárodní organizace. Měla mezinárodněprávní subjektivitu, na jejímž základě mohla v mezích svých kompetencí uzavírat mezinárodní smlouvy s dalšími státy a jinými mezinárodními organizacemi. Evropskou unii členské státy založily také mezinárodní smlouvou, nevybavily ji ovšem mezinárodněprávní subjektivitou. Evropská unie tak navenek jen zastupovala ve shodě postupující členské státy.

### II. Evropská unie po Lisabonské smlouvě

Teprve po přijetí Lisabonské smlouvy získala Evropská unie mezinárodněprávní subjektivitu, jakou mělo Evropské společenství (původní Evropské hospodářské společenství), s nímž splynula. Těší se tak podobně jako jiné mezinárodní organizace výsadám a imunitám v mezinárodním společenství. Je též subjektem vnitrostátního práva ve všech členských státech, může tedy nabývat majetek, zadávat zakázky, zaměstnávat a odpovídá také za škodu způsobenou svou činností.

### III. Odlišnosti od jiných mezinárodních organizací

Svou povahou a působením se Evropská společenství odlišila od jiných mezinárodních organizací. Spravovala a spravuje širší okruh záležitostí než běžné mezinárodní organizace. Prosazovala vlastní politiku a tvořila vlastní právní řád nezřídky proti vůli menšiny členských států. Klíčové orgány Evropských společenství mající nadnárodní ráz - Soudní dvůr, (Evropská) Komise, Evropský parlament – se postupně vymanily z vlivu členských států a zaujímají nyní nezávislé postoj. Evropská společenství dokázala prosazovat své právo a politiku vůči členským státům více než jiné mezinárodní organizace. Toto právo uplatňovala též vůči jednotlivcům. Přímý vztah mezi občanem členského státu a Evropskými společenstvími a Evropskou unií zastřešilo později zavedené občanství Evropské unie. Tyto vlastnosti převzala v roce 2009 Evropská unie a rozšířila je na další agendy.

### IV. Označování Evropských společenství a Evropské unie

Evropská společenství se kvůli uvedeným odlišnostem od běžných mezinárodních organizací označovala odlišně. Po roce 2009 se takto může označovat Evropská unie jako celek. Na světě nyní není srovnatelně spojená skupina států. Chybí tak odpovídající všeobecně přijímané ozna-

čení. Evropská společenství a Evropská unie se označovaly a označují za nadstát (superstát), nadnárodní (supranacionální) organizaci či strukturu, svazek, spolek či konfederaci.

## **V. Srovnání Evropské unie s federacemi**

Srovnání Evropské unie s federacemi, jakými jsou například Spojené státy Americké, Německo, Rakousko, Švýcarsko, Indie, Rusko, Austrálie, Kanada, Brazílie, Malajsie či Nigérie, nicméně nedovolí považovat ji dosud za federaci. Mnohé klíčové kompetence a agendy totiž Evropská unie postrádá a nelze očekávat jejich získání.

## **VI. Podobnosti Evropské unie s federacemi**

Evropská unie podobně jako federace zajišťuje právními, politicko-organizačními a finančními nástroji fungování jednotného trhu a provádí jednotnou vnější obchodní politiku, přičemž má ve většině států jednotnou měnu. Její právo má ambice federálního práva, uplatňuje se vůči jednotlivcům a upřednostní se případně před neslučitelným vnitrostátním právem (zásada přímého účinku a zásada přednosti).

## **VII. Odlišnosti Evropské unie od federací**

Evropská unie nemá nicméně jednotnou zahraniční politiku ani nezajišťuje obranu. Také nedisponuje vlastní mocí v úzkém slova smyslu. Členské státy si zachovávají mezinárodněprávní subjektivitu, nestávají se pouze dílčími státy federace. Uplatnění práva a politiky Evropské unie závisí na loajalitě členských států. Výkon práva Evropské unie zabezpečují hlavně členské státy. Evropská unie nemá rozvinutou soustavu úřadů a soudů. Nemá žádné ozbrojené síly ani oprávnění vynutit si donucením dodržování svého práva od členských států. Evropská unie má ve srovnání s centrální mocí federací omezený rozpočet. Nemá vlastní daně ani sociální politiku. Základem práva Evropské unie zůstávají mezinárodní smlouvy sjednané členskými státy, nikoli federální ústava. Jen část práva Evropské unie působí přímo vůči jednotlivcům. Přednost práva Evropské unie se sice jen výjimečně popírá, ale leckdy přehlíží.

## **VIII. Členění kompetencí Evropské unie**

Zřizovací smlouvy donedávna neobsahovaly katalog kompetencí Evropské unie a Evropských společenství. Bylo nicméně možné je vymezit posouzením. Teprve Lisabonská smlouva okruh kompetencí Evropské unie vyjasnila kompetenčními katalogy. Již dříve se nicméně zpravidla rozlišovala kompetence výlučná, sdílená, podpůrná, koordinační a doplňková. Ve věcech ve výlučné kompetenci členské státy tvořit právo bez souhlasu Evropské unie nemohou, byť jej vesměs vykonávají. Ve věcech ve sdílené kompetenci se musejí přizpůsobit úpravě Evropské

unie, pokud je vytvořena. Ve stanovených ostatních věcech pak Evropská unie může přijímat jen podpůrná, doplňková nebo koordinační opatření.

## **IX. Přehled kompetencí Evropské unie**

Evropská unie má výlučnou kompetenci v záležitostech celní unie, hospodářské soutěže na vnitřním trhu, měnové politiky ve členských státech, jejichž měnou je euro (eurozóna), mořské a rybolovné politiky a společné obchodní politiky. Nejrozsáhlejší jsou sdílené kompetence Evropské unie. Týkají se vnitřního trhu, vymezené sociální politiky, hospodářské, sociální a územní soudržnosti, ochrany životního prostředí, ochrany spotřebitele, dopravy, transevropských sítí, energetiky, prostoru svobody, bezpečnosti a práva nebo společných otázek ochrany zdraví. Koordinační kompetence se týká hospodářských politik členských států, zvláště členských států eurozóny. Doplňková a podpůrná kompetence zahrnuje výzkum a vývoj, rozvojovou spolupráci a humanitární pomoc, ochranu zdraví, průmysl, kulturu, cestovní ruch, vzdělávání, věci mládeže a sportu, civilní ochranu a správní spolupráci.

## **X. Zásada subsidiarity**

Nevýlučné kompetence má Evropská unie uplatnit jen tehdy, je-li to potřebné na celoevropské úrovni. Zřizovací smlouvy vymezují postupy pro posouzení, zda takové důvody existují. Přesto se běžně poukazuje na nadbytečnost nebo nevhodnost evropského angažmá.

## **XI. Spory ohledně kompetence**

Zpravidla obecně vymezené kompetence Evropské unie a srovnatelně dříve Evropských společenství vedly opakovaně ke sporům, zda určité opatření není překročením takových kompetencí. Soudní dvůr jako rozhodce takového sporu většinou kompetence vykládá široce, dokázal však též nalézt jejich meze a shledat překročení (rozsudek *Tabáková reklama*).

## **XII. Posílená spolupráce (flexibilita)**

Kvůli neochotě či nepřipravenosti některých členských států přijímat úpravu žádanou jinými členskými státy Evropská unie, resp. Evropská společenství zpřesnily předpoklady pro rozšířenou spolupráci části členských států.

## **XIII. Debata o federalizaci**

Poslední změny Evropské unie posilovaly její federativní prvky. Opravdovou proměnu Evropské unie ve federaci však Lisabonská smlouva nepředstavuje. Nepředstavovala by ji ani Smlouva o Ústavě pro Evropu. Další směřování celku je předmětem sporů mezi členskými státy,

politickými stranami, politiky a skupinami obyvatel. Leckteří jsou přesvědčeni o možnosti federalizace Evropské unie a volají po ní. Jiní se tohoto kroku obávají, pokud jej vůbec považují za možný. Podle našeho mínění Evropská unie nemá předpoklady pro federalizaci. Tradice státnosti řady členských států je podstatně delší, často staletá či mnohasetletá. Jejich státnost je tak pochopitelně pevnější. Evropská unie nemá obyvatelstvo tvořící politický národ (*démos*), schopný spravovat společný demokratický stát. Překážkou vzniku takového politického národa se jeví být hlavně absence společného jazyka, daná jazykovou rozmanitostí Evropy.

#### **XIV. Možnost vystoupení členského státu**

Zřizovací smlouvy možnost vystoupení členského státu donedávna nepředpokládaly. Toto se tedy považovalo za právně nepřípustné. Absence státní moci na úrovni Evropské unie by nicméně stěžejně umožňovala členskému státu odchod znemožnit. Lisabonská smlouva situaci právně vyjasnila vymezením možnosti vystoupení po uplynutí výpovědní doby a upřednostňuje uzavření smlouvy o podmínkách vystoupení.

*Preambule Smlouvy o Evropské unii (SEU)*

*Preambule Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU)*

*Hodnoty EU: čl. 2 SEU*

*Cíle EU: čl. 3 SEU*

*Zásada svěřených kompetencí EU: čl. 4 SEU*

*Kompetence EU: čl. 2–6 SFEU*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. 10. 2000, C-376/98, Německo proti Evropskému parlamentu (tabáková reklama)*

*Právní subjektivita EU: čl. 47 SEU*

*Protokol o výsadách a imunitách EU*

*Nástupnictví EU za ES: čl. 1 SEU*

*Subsidiarita: Čl. 5 SEU a Protokol o používání zásad subsidiarity a proporcionality*

*Flexibilita (posílená spolupráce): čl. 20 SEU a čl. 326–334 SFEU*

*Možnost vystoupení členského státu: čl. 50 SEU*

### 3. ORGÁNY EVROPSKÉ UNIE

#### I. Rysy orgánů Evropské unie a dělba pravomocí mezi nimi

Orgány Evropské unie a vztahy mezi nimi potvrzují povahu Evropské unie, která se odlišila od běžných mezinárodních organizací, avšak nestala se federací. Evropská unie nemá vlastní moc. Není tak státem. Mezi jejími orgány je nicméně dělba pravomocí. Lze rozlišit legislativní, exekutivní a justiční orgány. Jednotlivé orgány (institute) se vyvíjely jako společné orgány všech Evropských společenství a Evropské unie.

#### II. Evropský parlament a jeho složení

Počet poslanců volených evropskými národy odpovídá jejich lidnatosti. Menší národy jsou nicméně zvýhodněné. Evropský parlament má nyní 766 poslanců. Po volbách v roce 2014 se počet poslanců má snížit na 751. Německo má 99 poslanců (má mít 96), Francie 74 (74), Velká Británie 73 (73), Itálie 73 (73), Španělsko 54 (54), Polsko 51 (51), Rumunsko 33 (32), Nizozemsko 26 (26), Belgie 22 (21), Česká republika 22 (21), Řecko 22 (21), Maďarsko 22 (21), Portugalsko 22 (21), Švédsko 20 (20), Rakousko 19 (18), Bulharsko 18 (17), Finsko 13 (13), Dánsko 13 (13), Slovensko 13 (13), Chorvatsko 11 (11), Irsko 12 (11), Litva 12 (11), Lotyšsko 9 (8), Slovinsko 8 (8), Kypr 6 (6), Estonsko 6 (6), Lucembursko 6 (6) a Malta 6 (6).

#### III. Politika na půdě Evropského parlamentu

Většina poslanců se sdružuje dle politické orientace do parlamentních skupin (v současnosti Evropská lidová strana, Pokrokové spojenectví socialistů a demokratů, Aliance liberálů a demokratů pro Evropu, Zelení – Evropská svobodná aliance, Evropští konzervativci a reformisté, Evropská sjednocená levice a severská zelená levice a Evropa svobody a demokracie). Jednotlivé parlamentní skupiny jsou propojené s evropskými politickými stranami. Jejich zakládání a působení podporuje Evropská unie. Evropské politické strany jsou nicméně jenom volnými svazky politických stran činných především na úrovni členských států s účastí jednotlivců angažovaných v unijní politice.

#### IV. Vnitřní členění a zázemí Evropského parlamentu

Poslanci pracují ve stálých (nyní 22) a dočasných účelových výborech a komisích, podílejících se na legislativě a další agendě. Činnost Evropského parlamentu podporuje sekretariát. Plénum Evropského parlamentu se schází ve Štrasburku a případně v Bruselu, výbory zasedají v Bruselu a sekretariát působí v Lucemburku.



## V. Působení Evropského parlamentu

Evropský parlament se společně s Radou podílí na přijímání sekundárního práva navrženého Komisí. Původně měl zde jen poradní roli. Postupně rostl jeho podíl na tomto rozhodování. Po přijetí Lisabonské smlouvy je jeho legislativní role všeobecná. Posilování mělo mírnit kritizovaný demokratický deficit v převaze orgánů jen s nepřímou legitimitou, jakými jsou Rada, Evropská rada a Komise. Evropský parlament se dále účastní ustavování Komise vyslovováním důvěry a spolurozhoduje o rozpočtu Evropské unie.

## VI. Evropské volby

Od roku 1979 poslance Evropského parlamentu volí na pětileté období občané členských států Evropské unie, resp. Evropských společenství. Volby se konaly v letech 1984, 1989, 1994, 1999, 2004, 2009 a předpokládají se v roce 2014. Ve vstoupivších státech se konají případně doplňovací volby. Občané Evropské unie volí a mohou být voleni ve členském státě dlouhodobého pobytu. Volby se konají zároveň ve všech členských státech během několika dní dle jejich volebních tradic. Volí se v rámci systému poměrného zastoupení. Některé státy se dělí do volebních obvodů. Kandidatury, organizaci, sčítání výsledků a řešení nesrovnalostí určuje vnitrostátní právo. Účast v evropských volbách bývá nízká, obyvatelstvo o politiku na evropské úrovni jeví malý zájem. Tyto skutečnosti vzbuzují pochyby o legitimitě Evropského parlamentu, byť jeho postavení bylo posíleno.

## VII. Rada Evropské unie a její zázemí

Rada Evropské unie (neoficiálně též Rada ministrů a zkráceně běžně jen Rada) je orgánem vyjadřujícím zájmy a stanoviska členských států. Radu tvoří zástupci vlád členských států příslušní pro projednávanou agendu: ministři zahraničních či evropských věcí, ministři financí či hospodářství pro hospodářské záležitosti (ECOFIN) či jednotliví resortní ministři (například zemědělství, dopravy či vnitra). Nyní se schází deset formací Rady. Zastoupení členských států je kvůli různé velikosti a složení jejich vlád pružné. Možná je účast státních tajemníků či náměstků ministrů. Výbor stálých zástupců vlád členských států na diplomatické úrovni (COREPER) připravuje podklady pro jednání Rady. Členské státy se střídají v předsednictví Rady po pololetích. Rada i výbor stálých zástupců se scházejí v Bruselu.

## VIII. Role a úkoly Rady

Rada spolurozhoduje o sekundárním právu (legislativě) Evropské unie. Rozhoduje rovněž o zahraniční a bezpečnostní politice Evropské unie. Podílí se na ustavování Komise nebo na rozhodování o rozpočtu Evropské unie

## **IX. Rozhodování v Radě**

Rada nadále rozhoduje ve stanovených věcech, například o daňových otázkách či společné zahraniční a bezpečnostní politice, jednomyslně. Lisabonská smlouva nicméně požadavek jednomyslnosti dále omezila. Rozhodování kvalifikovanou většinou na základě váženého hlasování se tak už používá ve většině záležitostí. Mezi členské státy v minulosti Smlouva o založení Evropského společenství přidělovala hlasy různé váhy podle lidnatosti a stanovovala počet hlasů potřebný pro přijetí rozhodnutí doplněný požadavkem na počet podporujících států a jejich lidnatost. Pro přechodnou dobu tento způsob potvrzuje též Lisabonská smlouva. Pro blízkou budoucnost se nicméně předpokládá zjednodušení. Rozhodnutí bude Radou přijato, podpoří-li jej zároveň 55 % a nejméně patnáct členských států představujících nejméně 65 % obyvatelstva Evropské unie, přičemž blokovat rozhodnutí budou moci nejméně čtyři státy.

## **X. Evropská rada (summit)**

Evropská rada sestává z předsedů vlád nebo prezidentů jednotlivých členských států, předsedy Komise a na základě Lisabonské smlouvy též vlastního předsedy („evropského prezidenta“), který nahradil pololetní předsednictví členských států. Evropská rada rozhoduje obecně shodou o klíčových politických a politicko-právních rozhodnutích týkajících se orientace Evropské unie. Schází se nejméně dvakrát ročně. Evropskou radu nelze zaměňovat s Radou Evropy, která je mezinárodní organizací se širším okruhem členských států (viz výše).

## **XI. Mezivládní konference**

Mezivládní konference složená ze zástupců členských států na nejvyšší úrovni (předsedové vlád a obvykle ministři zahraničních věcí) sjednává zřizovací smlouvy a jejich změny. Přes svou podobnost s Radou a Evropskou radou mezivládní konference není orgánem Evropské unie.

## **XII. Hospodářský a sociální výbor**

Hospodářský a sociální výbor sestává ze zástupců hospodářských sektorů a zájmů členských států: svazů průmyslu, zemědělství a služeb, odborů, kulturních a společenských institucí. Podílí se na legislativě Evropské unie jako poradní těleso.

## **XIII. Výbor regionů**

Výbor regionů je srovnatelným poradním orgánem. Sestává se ze zástupců územní samosprávy členských států, tedy obcí, měst, oblastí a krajů, popřípadě dílčích států spolkově uspořádaných členských států (Německo).

#### **XIV. Evropská komise a její role**

Evropská komise (donedávna úředně pouze a nadále zkráceně Komise) je vrcholným politicko-administrativním orgánem Evropské unie. Kontroluje dodržování práva Evropské unie a iniciuje jeho rozvoj. Zastupuje zájmy celku vůči členským státům. Omezeně uplatňuje právo též v jednotlivých případech, zejména při ochraně hospodářské soutěže.

#### **XV. Ustavování Komise**

Komise má nyní po jednom členovi z každého členského státu. Právně již zakotvený záměr snížit počet členů pod počet členských států byl při prosazování Lisabonské smlouvy nakonec opuštěn politickým kompromisem. Členové nicméně nezastupují zájmy členských států, jež je navrhly, nýbrž zájmy Evropské unie. Na ustavování Komise se podílí Rada, která rozhoduje již kvalifikovanou většinou, Evropský parlament, který ji vyslovuje důvěru, a předem Evropskou radou a Evropským parlamentem vybraný předseda, jenž přiděluje resorty a agendy ostatním členům. Během pětiletého funkčního období navázaného na funkční období Evropského parlamentu může Evropský parlament vyslovit Komisi nedůvěru.

#### **XV. Uspořádání a zázemí Komise**

Komise rozhoduje jako kolegium. Činnost řídí její předseda. Jedním z místopředsedů Komise je vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku („ministr zahraničí“ Evropské unie). Členové komise řídí jednotlivé resorty a spravují další agendy. Komisi napomáhá rozsáhlý aparát, členěný do generálních ředitelství, společných útvarů a dalších služeb, včetně Evropské služby pro vnější činnost, představující síť misí Evropské unie v nečlenských státech, jakož také reprezentace Komise ve členských státech.

#### **XVI. Soudní dvůr Evropské unie, jeho uspořádání a složení**

Soudní dvůr Evropské unie podle Lisabonské smlouvy sestává ze Soudního dvora (dříve Soudní dvůr Evropských společenství či nepřesně Evropský soudní dvůr), Tribunálu (dříve Soud prvního stupně) a specializovaných soudů. Soudní dvůr tvoří osmadvacet soudců, navržených členskými státy a jmenovaných jejich dohodou. Při Soudním dvoru působí rovněž generální advokáti připravující předběžná stanoviska k rozhodovaným případům. Soudní dvůr rozhoduje především v senátech. Srovnatelně je uspořádán též Tribunál. Specializované soudy představuje nyní Soud pro veřejnou službu, předpokládá či navrhuje se zřízení dalších specializovaných soudů. Soudy sídlí v Lucemburku.

## **XVII. Kompetence soudnictví Evropské unie**

Soudní dvůr rozhoduje mimo jiné o výkladových otázkách soudů členských států (prejudiciální řízení), o žalobách států na neplatnost sekundárního práva i správních rozhodnutí orgánů Evropské unie, žalobách o porušení práva Evropské unie proti členským státům, opravných prostředcích proti rozsudkům Tribunálu a další agendě. Nerozhoduje obecně ohledně společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Tribunál byl jako Soud prvního stupně ustanoven pro rozhodování individuálních, politicky méně důležitých věcí (agenda hospodářské soutěže a vlastní správa jednotného trhu). Soud pro veřejnou službu byl zřízen pro rozhodování pracovních sporů zaměstnanců Evropské unie.

## **XVIII. Účetní dvůr**

Účetní dvůr je složený ze členů vyslaných členskými státy. S pomocí svého aparátu zabezpečuje kontrolu hospodaření Evropské unie a podílí se na kontrole využívání prostředků členskými státy.

## **XIX. Evropská centrální banka, Evropský systém centrálních bank a Eurosystem**

Evropská centrální banka s vlastní právní subjektivitou je emisní bankou eura. Vede Evropský systém centrálních bank, který sdružuje centrální banky členských států a zejména takzvaný Eurosystem sdružující centrální banky členských států, jejichž měnou je euro. Orgány banky odrážejí tento federativní model. Radu guvernérů tvoří guvernéri centrálních bank, prezident, viceprezident a čtyři členové užší Výkonné rady. Banka sídlí ve Frankfurtu nad Mohanem.

## **XX. Agentury a další instituce Evropské unie**

Pro svůj provoz, správní agendy a projekty zřizuje Evropská unie řadu agentur a institucí. Jsou jimi mimo jiné Evropská obranná agentura, Evropská jednotka pro justiční spolupráci (Eurojust), Evropský policejní úřad (Europol), Agentura pro základní práva, Agentura pro kontrolu rybolovu, Evropská agentura pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci, Evropská agentura pro bezpečnost sítí a informací, Evropská agentura pro léčiva, Evropská agentura pro chemické látky, Evropská agentura pro leteckou bezpečnost, Evropská agentura pro námořní bezpečnost, Evropská agentura pro řízení operativní spolupráce na vnějších hranicích členských států, Evropská agentura pro železnice, Evropská agentura pro životní prostředí, Evropské středisko pro prevenci a kontrolu nemocí, Evropský institut pro rovnost žen a mužů, Evropský úřad pro bezpečnost potravin, Překladačské středisko pro instituce, Úřad pro harmonizaci ve vnitřním trhu a četné další ústavy a výkonné agentury. Evropská investiční banka (EIB) je rozvojovou bankou Evropské unie pro úvěrování projektů ve členských a kandidátských státech.

## **XXI. Výkon práva Evropské unie členskými státy**

Většina výkonu práva Evropské unie zůstává přes posilování Komise a zakládání agentur a institucí ponechána členskými státy. Zabezpečují je tedy úřady, soudy a další instituce těchto států. Tyto orgány a instituce uplatňují právo Evropské unie obvykle souběžně s právem vnitrostátním. Značná část práva členských států je ostatně přenosem, zohledněním a doprovodem primárního či sekundárního práva Evropské unie.

*Přehled orgánů EU: čl. 13 SEU*

*Evropský parlament: čl. 14 SEU, čl. 223–234 SFEU*

*Akt o volbě zastupitelů v Evropském parlamentu ve všeobecných a přímých volbách, jež je připojen k rozhodnutí 76/787/ESUO, EHS, Euratom*

*Jednací řád Evropského parlamentu*

*Rozhodnutí Evropského parlamentu 2005/684/ES, Euratom o přijetí statutu poslanců Evropského parlamentu*

*Internetová prezentace Evropského parlamentu:*

*[http://www.europarl.europa.eu/news/public/default\\_cs.htm](http://www.europarl.europa.eu/news/public/default_cs.htm)*

*Rada: čl. 16 SEU, čl. 237–243 SFEU*

*Rozhodnutí Rady 2009/937/EU, kterým se přijímá její jednací řád*

*Internetová prezentace Rady: <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=&lang=cs>*

*Evropská rada: čl. 15 SEU, čl. 235–236 SFEU*

*Rozhodnutí Evropské Rady 2009/882/EU, kterým se přijímá její jednací řád*

*Internetová prezentace Evropské rady: <http://www.european-council.europa.eu/the-institution.aspx?lang=cs>*

*Evropská komise (Komise): čl. 17–18 SEU, čl. 244–250 SFEU*

*Internetová prezentace Komise: [http://ec.europa.eu/index\\_cs.htm](http://ec.europa.eu/index_cs.htm)*

*Jednací řád Komise (K(2000) 3614)*

*Soudní dvůr EU (Soudní dvůr v úzkém slova smyslu, Tribunál a specializované soudy): čl. 19 SEU, čl. 251–257 SFEU a Protokol o statutu Soudního dvora Evropské unie*

*Internetová prezentace Soudního dvora EU: [http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j\\_6/](http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/)*

*Evropská centrální banka: čl. 282–284 SFEU*

*Účetní dvůr: čl. 285–287 SFEU*

*Hospodářský a sociální výbor: čl. 301–304 SFEU*

*Výbor regionů: Čl. 305–307 SFEU*

## 4. ZŘIZOVACÍ SMLOUVY (PRIMÁRNÍ PRÁVO)

### I. Mezinárodní smlouvy jako primární právo

Základním právem Evropské unie čili právem primárním (prvotním) jsou mezinárodní smlouvy sjednané zakládajícími, resp. členskými a vstupujícími státy. Sekundární (druhotné) právo Evropské unie pak představují předpisy orgánů Evropské unie.

### II. Sjednávání zřizovacích smluv

Zřizovací, měnicí a přístupové smlouvy státy vytvářejí podobně jako další důležité mezinárodní smlouvy. Běžně složitá a zdlouhavá jednání zástupců členských států na politické, diplomatické a expertní úrovni ústí ve shodu na obsahu smlouvy. Po vyhotovení konečného znění ve všech zamýšlených rozhodných jazycích následuje slavnostní sjednání na mezivládní konferenci prezidenty a/nebo předsedy vlád a ministry zahraničních věcí.

### III. Ratifikace zřizovacích smluv

Po sjednání mezinárodní smlouvy bývá nutná její ratifikace. Jedná se o vyjádření vůle států být mezinárodní smlouvou vázán. Ratifikaci upravují ústavy jednotlivých států. Provádějí ji obvykle hlavy států a vyslovují s ní souhlas parlamenty. Častým a ohledně přístupových smluv na straně států vstupujících do Evropské unie běžným postupem je schvalování referendy. Teprve složení ratifikačních listin všech členských států znamená vstup smlouvy nahrazující, měnicí či doplňující dosavadní zřizovací smlouvy v platnost.

### IV. Poevropštění změn zřizovacích smluv

Posilování nadnárodních prvků se projevuje též v zapojení orgánů Evropské unie na možných budoucích změnách zřizovacích smluv. Pro závažnější změny se počítá s účastí Konventu složeného ze zástupců parlamentů a vlád členských států, Evropského parlamentu a Komise. Ratifikace členskými státy nicméně zůstává zachována. Se souhlasem všech členských států v Evropské radě se nicméně připustil též zjednodušený postup přijímání změn některých částí Smlouvy o fungování Evropské unie, kdy se upouští od ratifikací ve prospěch větší účasti Evropského parlamentu.

## V. Zřizovací smlouvy při vzniku Evropských společenství a Evropské unie

Klíčovou zřizovací smlouvou byla Smlouva o založení Evropského (hospodářského) společenství („Římská smlouva“), sjednaná v roce 1957 a uplatňovaná od roku 1958. Ustavovala instituce (orgány) celku, popisovala právní nástroje, základní svobody jednotného trhu a určovala hospodářské politiky. Odvětvový záběr měly smlouvy založivší Evropské společenství atomové energie (rovněž „Římská smlouva“) a Evropské společenství uhlí a oceli („Pařížská smlouva“ sjednaná již v roce 1951 a uplatňovaná od roku 1952). Smlouva o Evropské unii („Maastrichtská smlouva“), sjednaná v roce 1992 a platná od roku 1993 pak upravovala společnou zahraniční a bezpečnostní politiku (takzvaný druhý pilíř) a spolupráci soudní a vnitřní (třetí pilíř). Smlouvou o Evropské unii provedená změna smluv o založení jednotlivých Evropských společenství pak zahájila vznik hospodářské a měnové unie a zavedla občanství Evropské unie. Uvedené smlouvy doprovázely protokoly a prohlášení.

## VI. Novelizační smlouvy

Členské státy opakovaně měnily obsah zřizovacích smluv novelizačními smlouvami. Z těch novějších jimi byly Jednotný evropský akt z roku 1986, Amsterdamská smlouva z roku 1997 (platná od roku 1999) nebo Niceská smlouva z roku 2000 (platná od roku 2003) a konečně také Lisabonská smlouva (podrobnosti níže).

## VII. Přístupové smlouvy

Zvláštní kategorií novelizací zřizovacích smluv představují smlouvy o vstupu nových států. Členské státy jich s kandidátskými státy sjednaly dosud sedm (viz přehled jednotlivých rozšíření výše). Tyto smlouvy přizpůsobují změnami primárního práva fungování orgánů Evropské unie a zakotvují přechodná období či trvalé výjimky pro nové členské státy. Rozsáhle se rovněž kvůli vstupu nového státu mění a doplňuje sekundární právo.

## VIII. Smlouva o Ústavě pro Evropu a její ztroskotání

V roce 2004 sjednaná smlouva o Ústavě pro Evropu (zjednodušeně též „Evropská ústava“ či „Ústavní smlouva“) měla nahradit stávající zřizovací smlouvy jedním dokumentem, obsahujícím ve třech částech základní pravidla uspořádání a působení Evropské unie, katalog základních práv a podrobnosti činnosti orgánů, základní svobody, doprovodné politiky a další základní pravidla hospodářské stejně jako další integrace členských států. Smlouva nakonec nevstoupila v platnost kvůli neochotě či neschopnosti několika států ji ratifikovat (zamítavá referenda ve Francii a Nizozemsku a očekávání odmítnutí při rozhodování obyvatel a parlamentů dalších pěti států). Následně členské státy úsilí dosáhnout její platnosti vzdaly.

## **IX. Lisabonská smlouva (reformní smlouva)**

Řadu změn přinášených Smlouvou o ústavě pro Evropu nicméně zakotvila v roce 2007 sjednaná Lisabonská smlouva, která se při své přípravě označovala jako reformní smlouva. Její ratifikace se přes přechodné neúspěchy (záporný výsledek prvního referenda v Irsku, odpor prezidenta České republiky) úspěšně dokončily. Smlouva tak následně nakonec vstoupila v roce 2009 v platnost.

## **X. Zřizovací smlouvy po přijetí Lisabonské smlouvy**

Lisabonská smlouva stávající zřizovací smlouvy sice nenahradila, nicméně zásadně přestavěla a výrazně pozměnila jejich obsah. V souvislosti se splynutím Evropského společenství a dosavadní Evropské unie byl obsah dosavadních zřizovacích smluv rozdělen mezi stručnou Smlouvu o Evropské unii a podrobnou Smlouvu o fungování Evropské unie nahrazující dosud uplatňovanou Smlouvu o založení Evropského společenství. Naroveň zřizovacím smlouvám se postavila Listina (Charta) základních práv Evropské unie.

## **XI. Vztah obou zřizovacích smluv a Listiny**

Smlouva o Evropské unii a Smlouva o fungování Evropské unie mají stejné právní postavení. Ustanovení smluv spolu obvykle souvisejí. Smlouva o Evropské unii stanoví základní pravidla a Smlouva o fungování Evropské unie podrobnosti. Porozumění zřizovacích smluv Evropské unie si tedy nyní žádá souběžné čtení obou dokumentů. Listina základních práv Evropské unie pak slouží pro výklad zřizovacích smluv a na jejich základě vytvořeného práva a práva členských států provádějících, zohledňujících a doprovázejících právo Evropské unie. Obě smlouvy ještě doplňují protokoly a Listinu oficiální vysvětlení.

## **XII. Obsah Smlouvy o Evropské unii**

Smlouva vedle preambule obsahuje šest hlav s 55 články. Obsahuje společná ustanovení, ustanovení o demokratických zásadách, základní ustanovení o orgánech, ustanovení o posílené spolupráci, obecná ustanovení o vnější politice, zvláštní ustanovení o společné zahraniční a bezpečnostní politice a závěrečná ustanovení.

## **XIII. Obsah Smlouvy o fungování Evropské unie**

Smlouva vedle preambule obsahuje 358 článků sdružených do částí, dělených vesměs dále na hlavy, kapitoly a oddíly. Smlouva mimo jiné upřesňuje základní hospodářské svobody, základní hospodářské a další politiky Evropské unie, podrobnosti působení orgánů Evropské unie stejně jako povahu a způsoby přijímání sekundárního práva.



#### **XIV. Obsah Listiny základních práv Evropské unie**

Listina základních práv vedle preambule obsahuje 54 článků členěných do sedmi kapitol vymezujících jednotlivé typy základních práv (důstojnost, svoboda, rovnost, solidarita, občanská práva a spravedlnost) a stanovujících zásady svého uplatňování v Evropské unii.

#### **XV. Nová číslování článků zřizovacích smluv**

Lisabonská smlouva nově čísluje články zakládající zachovaná či pozměněná pravidla. Přechodná číslování článků zřizovacích smluv však přinesla dříve též Amsterdamská smlouva. Starší judikatura a odborná literatura ovšem pochopitelně odkazuje na články podle starých číslování. Na tuto změnu je třeba pamatovat při četbě judikatury a odborné literatury z příslušné doby. Orientaci v jednotlivých číslováních zřizovacích smluv usnadňují zveřejněné převodní tabulky.

#### **XVI. Zásada přímého účinku přímo použitelných pravidel zřizovacích smluv**

Přímo použitelná (*self-executing*) pravidla Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství a smluv zakládajících odvětvová Evropská společenství měly podle judikatury Soudního dvora z počátku existence Evropských společenství (rozsudek *van Gend en Loos*) přímo uplatnit soudy a úřady členských států vůči jednotlivcům a soukromým právnickým osobám podrobených moci členských států. Těmto jednotlivcům a soukromým právnickým osobám tedy mohou na základě pravidel uvedených zřizovacích smluv vzniknout jak oprávnění, tak povinnosti vůči jednotlivým členským státům, Evropským společenstvím a mezi sebou navzájem. Na základě převzetí výsledků působení Evropského (hospodářského) společenství Evropskou unií se nyní přímému účinku těší přímo použitelná pravidla obou nyní uplatňovaných zřizovacích smluv Evropské unie.

#### **XVII. Zásada přednosti zřizovacích smluv před neslučitelným právem členských států**

Se zásadou přímého účinku úzce souvisí zásada přednosti. Pravidla zřizovacích smluv zakládající oprávnění a povinnosti jednotlivců se těší přednosti před případnou neslučitelnou právní úpravou vnitrostátního práva (rozsudek *Costa v. ENEL*). Tato přednost nezakládá neplatnost uvedené neslučitelné právní úpravy. Taková neslučitelná vnitrostátní právní úprava je nicméně nepoužitelná. Úřady a soudy členských států mají při svém rozhodování upřednostnit pravidla zřizovací smlouvy před neslučitelným vnitrostátním právem.

*Vídeňská úmluva o smluvním právu (český úřední překlad 15/1988 Sb.)*

*Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli, sjednaná 18. 4. 1951 v Paříži*

*Smlouva o založení Evropského společenství atomové energie, sjednaná 25. 3. 1957 v Římě*

- Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství, sjednaná 25. 3. 1957 v Římě*
- Jednotný evropský akt, sjednaný 17. 2. 1986 v Lucemburku*
- Smlouva o Evropské unii, sjednaná 7. 2. 1992 v Maastrichtu*
- Amsterdamská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii, Smlouvy o založení Evropských společenství a některé související akty, sjednaná 2. 10. 1997*
- Niceská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii, Smlouvy o založení Evropských společenství a některé související akty, sjednaná 11. 12. 2000*
- Smlouva o Ústavě pro Evropu (SÚE), sjednaná 29. 10. 2009 v Římě (nevstoupila v platnost), evropské zveřejnění Úřední věstník 2004 C 310*
- Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství, sjednaná 13. 12. 2007, evropské zveřejnění Úřední věstník EU 2007 C 306, české zveřejnění 111/2009 Sb. m. s.*
- Smlouva mezi (...) o přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyprské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Republiky Slovinsko a Slovenské republiky k Evropské unii, sjednaná 16. 4. 2003 v Aténách, evropské zveřejnění Úřední věstník 2003 L 236 a č. 44/2004 Sb. m. s.*
- Změny zřizovacích smluv podle SEU a SFEU: čl. 48 SEU*
- Vztah SEU a SFEU: čl. 1 SEU*
- Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. 2. 1963, 26-62 van Gend & Loos*
- Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. 7. 1964 ve věci 6-64 Costa versus ENEL*

## 5. NAŘÍZENÍ, SMĚRNICE A ROZHODNUTÍ (SEKUNDÁRNÍ PRÁVO)

### I. Povaha sekundárního práva

Sekundární právo je legislativou Evropské unie. Představuje předpisy (normativní právní akty) Evropské unie. Sekundární právo vytvářejí orgány Evropské unie na základě zřizovacích smluv, nově tedy Smlouvy o fungování Evropské unie, resp. dosud podle Smlouvy o založení Evropského společenství. Sekundární právo se musí opírat o zmocnění zakotvené ustanoveními těchto smluv. Orgány Evropské unie jej musejí vytvářet předepsanými právotvornými postupy. Sekundární právo musí být v souladu s primárním právem.

### II. Rozličné akty dosavadních Evropských společenství a Evropské unie

Sekundární právo zahrnovalo dosud řadu druhů. Klíčovými akty prvního pilíře byla nařízení a směrnice, obecný právní význam měla též některá rozhodnutí, právně-politický význam pak nezávazná doporučení a stanoviska. Předpisy druhého pilíře byly společné strategie, společné postoje a společné akce. Předpisy třetího pilíře byla rozhodnutí a rámcová rozhodnutí.

### III. Zamýšlené a zavedené změny

Smlouva o Ústavě pro Evropu počítala s ohledem na zamýšlené splynutí Evropského společenství a Evropské unie nejen se zjednodušením palety právních předpisů Evropské unie, ale také se zásadní změnou jejich označení. Evropské zákony měly nahradit nařízení, evropské rámcové zákony potom směrnice. Lisabonská smlouva situaci též zjednodušila, směrnice a nařízení nakonec však zůstávají. Zvláštní akty druhého a třetího pilíře se nepředpokládají. Vedle nařízení však nadále existují rozhodnutí v oblasti zahraniční politiky. Lisabonská smlouva rovněž zpřesnila možnosti vydávání prováděcích nařízení, rozhodnutí a směrnic Komisí.

### IV. Nařízení, jejich povaha a potřeba doprovodu vnitrostátním právem

Nařízení jsou právní akty závazné nejen pro Evropskou unii a její členské státy, ale také pro jednotlivce a právnické osoby podřízené jurisdikci členských států. Všem takovým subjektům dovedou zakládat jak oprávnění, tak povinnosti (rozsudek *Variola*). Jim určená pravidla jsou přímo účinná ve vnitrostátním právním prostředí členských států a mají podobně jako přímo použitelná pravidla zřizovacích smluv (viz předchozí kapitola) přednost při uplatnění před neslučitelným vnitrostátním právem. Přímo je mají uplatnit jejich úřady a soudy. Nařízení určená pro výkon členskými státy běžně potřebují doprovod vnitrostátním právem stanovujícím procedury, sankce a instituce.

## V. Záležitosti upravované nařízenímí

Nařízení se užívají, je-li potřebná či vhodná jednotná úprava a je zájem, aby tato jednotnost byla patrná, Nařízení upravují poměry a činnost institucí a struktur Evropské unie, zemědělskou, regionální, soutěžní a vnější obchodní politiku Evropské unie, koordinaci sociálního zabezpečení nebo justiční spolupráci ve věcech civilních.

## VI. Směrnice a jejich přenos vnitrostátním právem

Směrnice jsou výslovně určené členskými státním. Předpokládá se provedení (implementace) ve vnitrostátním právu. Členské státy mají povinnost ve stanovené lhůtě přizpůsobit vnitrostátní právo (transpozice), případně zachovat slučitelný (kompatibilní) stav. Provedení není však úplné bez soustavného prosazování tohoto práva členskými státy. Formální legislativa nepostačuje. Členský stát může vybrat z různých legislativních řešení: změnit stávající či vydat nový zákon. Část směrnic se také podle tradic členských států přenáší podzákonnými předpisy (vyhlášky, nařízení, dekrety). Decentralizované státy provádějí některé směrnice též právem územní samosprávy. Mimoprávní opatření, vnitřní pokyny či odkazy na směrnici ovšem nepostačují. Podobně jako u nařízení musejí členské státy zpravidla doplnit při provedení směrnic procedury, sankce a instituce.

## VII. Záležitosti upravované směrnicemi

Některé směrnice stanoví jednoznačná pravidla (unifikace), jiné meze, ve kterých se smí tvůrce práva členského státu pohybovat (harmonizace v užším slova smyslu). Směrnice se užívají pro sblížení či sjednocení právních standardů týkajících se jednotného trhu. Za užitečné se má zprostředkované působení pomocí vnitrostátního práva nebo se chce ponechat prostor členskými státním pro volbu vhodného řešení. Směrnice určují či sblíží mimo jiné mnohé technické a hygienické normy výroby a užívání zboží, standardy poskytování řady služeb, kvalifikační předpoklady pro pracovníky, pracovní podmínky, podmínky zakládání obchodních společností, standardy ochrany spotřebitele a životního prostředí nebo konstrukci a sazby nepřímých daní a kompetenci pro jejich výběr.

## VIII. Selhání při implementaci směrnic

Členské státy při provedení směrnic občas selhávají. Děje se tak jak kvůli nezvládnutí přípravy zákonů či podzákonných předpisů provádějících směrnici, tak kvůli neochotě příslušných právotvorných orgánů (parlamentů či jednotlivých orgánů výkonné moci) takovou prováděcí legislativu přijmout.

## IX. Přímý účinek včas či řádně neprovedených směrnic

Soudní dvůr jako odpověď na případy selhání států při provedení směrnice a jejich nepříznivé důsledky pro jednotlivce a soukromé právnické osoby formuloval doktrínu omezeného přímého účinku včas neprovedené či špatně provedené směrnice. Přímě použitelného (*self-executing*) pravidla se může dovolat jednatlivec, jehož postavení by provedení směrnice zlepšilo, vůči selhavšímu členskému státu. Jedná se o takzvaný vzestupný vertikální účinek včas a řádně neprovedeného přímě použitelného pravidla směrnice. Toto přímé a přednostní uplatnění vůči státu se může týkat jak vztahů trestních, správních či jiných veřejnoprávních (rozsudek *Ratti*), tak vztahů soukromoprávních, například pracovních (rozsudek *Marshall*). Pravidel neprovedené směrnice se naopak nelze dovolávat vůči jinému jednotlivci či soukromé právnické osobě. Takzvaný horizontální účinek je tak v případě pravidel směrnic vyloučen (rozsudek *Faccini-Dori*). Stejně tak nemůže za popsanych okolností uplatnit pravidlo směrnice na úkor jednotlivce či soukromé právnické osobě stát, který sám při provedení směrnice selhal. Sestupný vertikální účinek tak rovněž není možný (rozsudek *Kolpinghuis*). Jednotlivci a soukromé právnické osoby totiž za selhání států nemohou. Jednotlivcům a soukromým právnickým osobám směrnice určené totiž nejsou, ukládají povinnosti pouze členským státům. Soudní dvůr nicméně připustil přenos nutnosti dovolávat se pravidel neprovedené směrnice na jednotlivce či soukromou právnickou osobu, která je protistranou vztahu mezi soukromými osobami (rozsudek *Unilever*).

## IX. Směrnice jako vodítko při výkladu vnitrostátního práva (nepřímý účinek)

Směrnice se mají podle judikatury Soudního dvora (například rozsudky *Colson a Kamman* či *Marleasing*) používat jako pomůcka pro výklad ustanovení zákona či jiného pramene vnitrostátního práva, jež je či by měl být jejich přenosem či zohledněním. Jedná se vlastně o zvláštní druh smyslového (teleologického) výkladu příslušného pramene vnitrostátního práva členského státu. Předpokladem je ovšem možnost takového „eurokonformního“ výkladu. Takovým uplatněním směrnice při výkladu pramene vnitrostátního práva tedy nelze napravit zjevný nesoulad tohoto práva se směrnicí. Zohledňování směrnice při výkladu je provádějících či zohledňujících zákonů a dalších právních předpisů členských států je běžné jak na úřadech, tak na soudech členských států.

## X. Právotvorná a ostatní rozhodnutí

Pramenem práva Evropské unie jsou rovněž některá rozhodnutí, například o úpravě vnitřních poměrů institucí a agentur či upřesňující některá řešení stanovená nařízeními nebo směrnicemi. Tato rozhodnutí se svým obsahem nicméně odlišují od rozhodnutí v jednotlivých případech, například rozhodnutí ohledně porušení pravidel hospodářské soutěže. Lisabonská smlouva změnou vymezení rozhodnutí potvrdila tuto právotvornou roli rozhodnutí.

## **XI. Nelegislativní a prováděcí předpisy**

Leckterá nařízení, směrnice a rozhodnutí svěřovaly Komisi nebo jiným institucím Evropské unie přijímání prováděcích nebo upřesňujících předpisů označovaných neuspořádaně též nařízeními, směrnicemi a rozhodnutími, pokyny, rámcovými pokyny, postupy a dalšími názvy. Lisabonská smlouva vytvořila zřetelnější rámec pro prováděcí předpisy Evropské unie, když potvrdila možnost přijímat nelegislativní akty v přenesené pravomoci na základě přenosu nařízení, směrnic nebo rozhodnutí. Komise či ve zvláštních případech Rada může napomoci řádnému provedení nařízení, směrnic a rozhodnutí členskými státy stanovením podmínek provádění.

## **XII. Dosavadní akty druhého a třetího pilíře**

Společné strategie, společné postoje a společné akce v rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky (druhý pilíř) stejně jako rozhodnutí a rámcová rozhodnutí v rámci spolupráce justiční a vnitřní (třetí pilíř) byly určeny členskými státy. Leckteré očekávaly přizpůsobení vnitrostátního práva podobně jako směrnice. Příímý účinek jako následek selhání se nicméně nepředpokládal. Možný byl naopak účinek nepřímý. Lisabonská smlouva pro tuto agendu předpokládá běžnou legislativu, dílem vytváří zvláštní nástroje, zejména zvláštní rozhodnutí pro oblast zahraniční a bezpečnostní politiky.

## **XIII. Doporučení a stanoviska jako *soft law* Evropské unie**

Evropská unie vedle právně závazných předpisů přijímá též nezávazná opatření, která se však často těší nemalému respektu. Doporučení se vyslovují, pokud Evropská unie nedisponuje příslušnou kompetencí nebo chybí-li nutná vůle legislativních orgánů, zejména pak podpora členských států na půdě Rady, nebo upřednostní-li se vědomě nezávaznost. Stanoviska pak odrážejí mínění institucí Evropské unie k určitému právnímu nebo politickému problému.

*Prameny práva Evropského společenství před vstupem Lisabonskou smlouvou: čl. 249 SES*

*Prameny práva SÚE (nevstoupila v platnost): I–33*

*Legislativní akty EU: čl. 288 SFEU*

*Nařízení: čl. 288 nečísl. odst. 1 SFEU*

*Směrnice: čl. 288 nečísl. odst. 2 SFEU*

*Rozhodnutí: čl. 288 nečísl. odst. 3 SFEU*

*Doporučení a stanoviska: čl. 288 nečísl. odst. 4 SFEU*

*Prováděcí předpisy EU: čl. 290 SFEU*

*Klausule o implementační povinnosti: čl. 291 SFEU*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 10. 10. 1973, 34–73 Fratelli Variola S.p.A.*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. 4. 1979, 148/78, T. Ratti*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 26. 2. 1986, 152/84., M. H. Marshall*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. 7 1994, C-91/92 P. Faccini-Dori.*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 8. 10 1987, 80/86, Kolpinghuis Nijmegen BV.*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 31. 1. 1984, 14/83, S. Colson a E. Kamann*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 13. 11. 1990, C-106/89 Marleasing SA*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 26. 9.2000, C-443/98, Unilever Italia SpA.*

*Směry a rozhodnutí o zahraniční politice EU: čl. 26, resp. čl. 28 SEU*

## 6. VNĚJŠÍ A DOPLŇKOVÉ MEZINÁRODNÍ SMLOUVY

### I. Vysvětlení přívlastků

Evropská unie, resp. Evropská společenství a jejich členské státy rozvinuly všestranné vztahy s nečlenskými státy a mezinárodními organizacemi. Tyto vztahy běžně zaštiťují mezinárodní smlouvy. Z pohledu práva Evropské unie lze tyto smlouvy označit za vnější (externí) právo. Evropská společenství a Evropská unie řadu desetiletí postrádaly kompetence pro úpravu mnohých záležitostí. Členské státy tak uzavíraly mezi sebou další mezinárodní smlouvy. Leckteré takto vedle Evropských společenství a Evropské unie vytvořené právo členských států se postupně zařazovalo do jejich práva. Takové mezinárodní smlouvy lze považovat za doplňkové (akcesorické) právo Evropské unie. Samo primární právo Evropské unie je ostatně přes všechny jeho zvláštnosti uplatňování stále souborem mezinárodních smluv.

### II. Uplatňování mezinárodněprávních pravidel

Uzavírání a uplatnění mezinárodních smluv stanoví obyčejová stejně jako smluvní pravidla mezinárodního práva. Evropská společenství z pohledu nečlenských států dílem působila jako jiné mezinárodní organizace plnící v některých případech roli států. Na nečlenské státy se nadnárodní ráz práva Evropských společenství a Evropské unie pochopitelně nepřenáší.

### III. Kompetence Evropské unie pro uzavírání vnějších smluv

Evropská společenství od počátku uzavírala rozmanité mezinárodní smlouvy s nečlenskými státy a dalšími mezinárodními organizacemi. Pro sjednávání takových smluv v některých případech měla kompetenci dle výslovných ustanovení zřizovacích smluv (celní politika a vnější obchodní politika, přidružení dalších států). Kompetenci uzavírat mezinárodní smlouvy v dalších oblastech odvodil Soudní dvůr jako doprovod kompetence upravovat určitou záležitost dovnitř, tedy vůči členským státům a jednotlivcům (například rozsudek *AETR* na základě kompetence v dopravě). Rozšiřování kompetencí změnami zřizovacích smluv přidává oblasti, ve kterých celek získal kompetenci sjednávat mezinárodní smlouvy. Před získáním mezinárodněprávní subjektivity Evropská unie v agendách druhého a třetího pilíře mezinárodní smlouvy svým jménem nesjednávala, v některých případech však jednala jménem všech členských států. Lisabonská smlouva založila obecnou kompetenci Evropské unie uzavírat mezinárodní smlouvy s nečlenskými státy a mezinárodními organizacemi a na základě svého splynutí s Evropským (hospodářským) společenstvím vstoupila Evropská unie do četných smluv jím uzavřených.



#### **IV. Souběh kompetencí Evropské unie a členských států**

V některých případech Evropská společenství měla a Evropská unie přebírá výlučnou kompetenci. Členské státy kompetenci sjednávat mezinárodní smlouvy v takových případech pozbývají. V řadě případů však tyto mezinárodní smlouvy byly sjednány členskými státy před založením Evropských společenství a Evropské unie či před založením jejich kompetence. Přebírání kompetence od členských států je s ohledem na smluvní závazky vůči nečlenským státům postupné a nemusí být pro odmítní těchto nečlenských států dokončeno. V jiných záležitostech Evropská společenství výlučnou kompetenci neměla. Příslušné smlouvy proto sjednávaly též členské státy a stávaly se jejich samostatnými smluvními stranami.

#### **V. Rozhodování o vytváření vnějšího práva na straně Evropské unie**

Zřizovací smlouvy stanovovaly postupy při sjednávání a ratifikaci mezinárodních smluv. Na uzavírání se podílely Komise, Rada a Evropský parlament. Lisabonská smlouva přinesla obecnou úpravu uzavírání mezinárodních smluv. Potvrdila jejich závaznost jak pro Evropskou unii, tak pro členské státy. Rada vymezuje smluvní politiku, zmocňuje ke sjednání a smlouvy uzavírá. Rozhoduje přitom obecně kvalifikovanou většinou. Komise prostřednictvím svých vyjednávačů vyjednává se členskými státy. Evropský parlament vyslovuje souhlas s uzavřením vymezených důležitých mezinárodních smluv. Mezinárodní smlouvy týkající se měn a směnných kursů se uzavírají se zapojením Evropské centrální banky.

#### **VI. Uplatňování vnějšího práva v právu Evropské unie a členských států**

Soudní dvůr potvrdil přímý účinek přímo použitelných pravidel některých mezinárodních smluv uzavřených Evropskými společenstvími, např. dohod o přidružení (rozsudek *Demirel*). Takový přístup s ohledem na nadnárodní ráz práva Evropské unie znamená výsadní postavení ve členských státech. Přímou použitelným pravidlům jiných mezinárodních smluv, například smluv Světové obchodní organizace (WTO), Soudní dvůr takový účinek naopak s poukazem na nedostatek vzájemnosti odpírá (rozsudek *International Fruit Company*). Přístup vůči mezinárodním smlouvám tedy není jednotný.

#### **VII. Spolupráce s mezinárodními organizacemi a členství v nich**

Evropská unie rozvíjí spolupráci s Organizací spojených národů a jejími odbornými organizacemi, s Radou Evropy, Organizací pro bezpečnost a spolupráci v Evropě a Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj a dalšími mezinárodními organizacemi, zejména se Světovou obchodní organizací. Podle vůle příslušných mezinárodních organizací a jejich členských států se může Evropská unie stát sama jejich členem či získat zvláštní postavení, zpravidla nicméně vedle členství členských států.

## VIII. Členské státy jako smluvní strany mezinárodních smluv

Založení a posilování Evropských společenství a Evropské unie neznamená oproti poměrům ve většině federací potlačení mezinárodněprávní subjektivity jejich členských států. Členské státy zůstávají nadále smluvními stranami řady mezinárodních smluv s dalšími členskými stejně jako nečlenskými státy a členy desítek mezinárodních organizací. Nadále jim zůstává kompetence uzavírat mezinárodní smlouvy, byť stále více omezená rostoucími kompetencemi celku.

## IX. Doplňkové mezinárodní smlouvy

Doplňkem práva Evropských společenství a Evropské unie byly další mezinárodní smlouvy členských států. Členské státy je uzavíraly, aby zahájily či posílily spolupráci v záležitostech, které nespadaly do kompetence celku. Příkladem bylo odstranění osobních kontrol na společných hranicích (Schengenská smlouva a Schengenská prováděcí dohoda), spolupráce soudů ve věcech civilních (Bruselská úmluva) či určení rozhodného práva (Římská úmluva). Část smluv se uzavírala s požadavkem účasti všech členských států, další vázaly jenom část těchto států, na jiných se podílely též další evropské státy (Luganská úmluva). Rozšiřování kompetencí Evropských společenství a Evropské unie přineslo postupné převzetí úpravy zakotvené těmito smlouvami a její vyjádření nařízenými, směrnici a rozhodnutími. Nyní se touto cestou vytvářejí právní rámce pro řešení obtíží eurozóny, které nechtěly přijmout všechny členské státy (Evropský stabilizační mechanismus a fiskální kompakt).

*Kompetence EU uzavírat mezinárodní smlouvy: čl. 216 SFEU*

*Postup při uzavírání mezinárodních smluv na straně EU: čl. 218 SFEU*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 30. 9. 1987, 12/86, Demirel*

*Rozsudek ze dne 12. 12. 1972, 21, 22, 23, 24/72, International Fruit Company NV a další*

*Protokol o schengenském acquis začleněném do rámce EU*

## 7. NADNÁRODNÍ RYSY PRÁVA EVROPSKÉ UNIE

### I. Odraz rázu Evropských společenství a Evropské unie v jejich právu

Evropská unie, respektive Evropská společenství jako její předchůdci, překonaly záběrem a hloubkou integrace členských států jiné mezinárodní organizace. Nestala se však dosud federativním státem. Tento smíšený ráz Evropské unie se odráží rovněž v povaze a pojetí jejího práva. Právo Evropské unie se leckdy označuje za třetí druh práva vedle práv vnitrostátních a práva mezinárodního. Ve skutečnosti nicméně vykazuje dílem jak rysy mezinárodního práva, tak rysy vnitrostátního práva. Primární právo představují mezinárodní smlouvy. Sekundární právo přijaté orgány Evropské unie je srovnatelné se zákony a dalšími předpisy vnitrostátního práva. Evropská unie požaduje pro své právo výsadní postavení v právním životě členských států. Právo Evropské unie, respektive donedávna právo Evropských společenství (neboli komunitární právo z francouzského *communautaire*) jako jejího nejstaršího a nejsilnějšího pilíře, se proto běžně označuje za nadnárodní (*supranacionální*) právo.

### II. Výsadní postavení práva Evropské unie vůči právu členských států

Jak již bylo vysvětleno v případě zřizovacích smluv, nařízení a směrnic, Soudní dvůr postupně vyložil povahu jednotlivých pramenů práva Evropského hospodářského společenství tak, že založil jejich obecný nebo příležitostný přímý účinek a všeobecnou přednost. Pro přímo použitelná pravidla Smlouvy o založení Evropského (hospodářského) společenství se tak stalo ohledně přímého účinku (rozsudek *van Gend en Loos*) a přednosti (rozsudek *Costa versus ENEL*) již v 60. letech 20. století. Potvrzení přímého účinku v případě nařízení nebylo s ohledem na zřetelné znění zřizovací smlouvy překvapivé. Během 70. až 90. let Soudní dvůr pak dovodil přímý účinek a přednost před neslučitelným vnitrostátním právem v případě přímo použitelných pravidel včas a řádně neprovedených směrnic ve vztazích mezi jednotlivcem a státem. Soudní dvůr od 70. let (rozsudek *Internationale Handelsgesellschaft*) požadoval přednost práva Evropského hospodářského společenství též před pravidly ústav členských států včetně ústavně zakotvených základních práv. Výsadní postavení dřívějšího práva Evropského (hospodářského) společenství a nynější Evropské unie vůči právu jednotlivých členských států se tedy považuje za všeobecné.

### III. Přímý účinek a přednost jako výraz nadnárodního rázu práva Evropské unie

Přímý účinek práva Evropské unie (respektive dříve Evropských společenství) tedy založení oprávnění a povinností jednotlivcům a soukromým právnickým osobám podřízených moci členských států, je jedním ze základních projevů nadnárodního rázu Evropské unie a jejího práva (dříve Evropských společenství a jejich práva). Mezinárodní právo se totiž takto vůči jednotlivcům a soukromým právnickým osobám neuplatňuje. Mezinárodní smlouvy sjednané

jednotlivými státy a uplatňované mezi nimi totiž opravňují a zavazují pouze tyto státy, popřípadě jimi zřízené mezinárodní organizace. Srovnatelně to platí pro mezinárodní obyčeje. Oprávnění a povinnosti jednotlivců a soukromých právnických osob zakládají tyto prameny mezinárodního práva pouze prostřednictvím vnitrostátního práva zohledňujícího mezinárodní závazky (*adaptace*) či zprostředkující jejich uplatnění ve vnitrostátním prostředí (*inkorporace*). Nadnárodní pojetí práva se ovšem původně netýkalo práva druhého a třetího pilíře Evropské unie před jejím splynutím s Evropským společenstvím. Teprve po vstupu Lisabonské smlouvy v platnost v roce 2009 Evropská unie převzala pro veškeré své právo popsané přístupy práva dřívějšího Evropského (hospodářského) společenství.

#### **IV. Slabost zakotvení výsadního postavení práva Evropské unie**

Přímý účinek a všeobecná přednost práva Evropských společenství a následně práva Evropské unie je výsledkem rozhodování Soudního dvora založeného na účelovém (teleologickém) výkladu zřizovacích smluv. Tento přístup byl sporný. Býval nezdárka považován za integračně orientovaný aktivismus. Zřizovací smlouvy neobsahují ustanovení, které by zřetelně právu celku dávaly výsadní postavení vůči právu členských států, jaká lze nalézt ve federálních ústavách (Spojené státy americké či Německo). Zakotvení výsadního postavení zdůrazněním přednosti práva Evropské unie předpokládala Smlouva o Ústavě pro Evropu, která se ovšem neprosadila. Lisabonská smlouva potvrzuje výsadní postavení méně důrazně pouze mimo vlastní text zřizovacích smluv společným prohlášením členských států, které odkazuje na judikaturu Soudního dvora.

#### **V. Zdrženlivost členských států vůči nároku na úplné výsadní postavení práva Evropské unie**

Členské státy, jejich zákonodárné sbory, úřady a soudy výsadní postavení práva Evropských společenství a Evropské unie ve skutečnosti obvykle přijímají a rozhodují v souladu s ním. Pouze část členských států však svými ústavami nicméně potvrdila členství v nadnárodních Evropských společenstvích a/nebo Evropské unii. Výsadní postavení jejich práva se touto cestou však již nepotvrzuje bezvýhradně. Ústavní a nejvyšší soudy některých členských států (zejména Německa) nepřijímají představu Soudního dvora o výsadním postavení práva Evropské unie. Ústava členského státu se považuje za pramen práva nejvyšší autority. Poukazuje se na založení Evropských společenství a Evropské unie členskými státy. Jak se uvádí, tyto členské státy zůstávají „pány (zřizovacích) smluv“. Zdůrazňují se nedostatky celku, jakými jsou demokratický deficit a nedostatečná politická a společenská integrace. Citlivě by se pociťoval zejména případný střet práva celku se základními právy zakotvenými ústavami členských států, pokud vyjadřují jejich nejdůležitější kulturní a civilizační hodnoty. Vyjadřuje se dokonce připravenost popsané výsadní postavení práva Evropské unie popřít. Takové popření je nicméně zcela výjimečné. Zdrženlivě pravomoci a působnost Evropské unie a výsadní postavení jejího práva vnímají a představují veřejnosti rovněž mnozí politici členských států.

## VI. Omezené síly Evropské unie při prosazování svého práva

Evropská unie nemá ani postavení ani sílu, které by jí umožnily výsadní postavení svého práva vůči členským státům a jejich orgánům prosadit při vědomém a vyjádřeném popírání. Ještě častější než takové popírání je přehlížení práva Evropské unie. Je nemálo případů, kdy členské státy obecně nebo jednotlivě právo Evropské unie neuplatňují a nezohledňují, aniž by to pro ně mělo jakékoli nepříznivé následky. Soudnictví Evropské unie neposkytuje opravné prostředky proti rozsudkům soudů členských států porušujícím právo Evropské unie. Komise nedokáže dozorovat každodenní praxi úřadů členských států. Pokutování zůstává výjimečné. Dlouhodobě se nedaří prosazovat pakt stability jednotné měny.

## VII. Judikatura požadující odškodnění porušení práva Evropské unie

Soudní dvůr od 90. let 20. století aktivistickým výkladem zřizovacích smluv dovolávajícím se obecných zásad právních požaduje při splnění určitých předpokladů (vyčerpání opravných prostředků) odškodňování následků porušení práva Evropské unie, resp. Evropského společenství, dotčeným jednotlivcům (rozsudek *Francovich*). Odškodňovat se mají též následky uplatňování neslučitelných zákonů (rozsudek *Brasserie du Pecheur a Factortame*). Členské státy nesou podle Soudního dvora majetkovou odpovědnost dokonce za porušení práva Evropské unie vrcholným soudem (rozsudek *Koebler*). Příslušné soudy členských států nicméně uvedenou judikaturu přijímají zdrženlivě. Členské státy nepřizpůsobují své zákony upravující odškodnění následků protiprávního či škodlivého výkonu veřejné moci této judikatuře. Odškodnění se přiznává jen výjimečně. Členské státy nepotvrdily povinnost odškodňování při změnách zřizovacích smluv.

## VIII. Důsledky převládajícího výkonu práva Evropské unie členskými státy

Právo Evropské unie působí ve členských státech zřetelně méně účinně než typické federální právo (Spojené státy americké) také kvůli svému obvyklému zprostředkování vnitrostátním právem. Přímo uplatňovaná nařízení upravují jenom část právních záležitostí. Uplatnění pravidel zřizovacích smluv, především základních hospodářských svobod, bývá jen příležitostné. Přímé působení orgánů a agentur Evropské unie vůči jednotlivci je omezené. Většinu práva Evropské unie nebo standardů jí stanovených prosazují vůči jednotlivcům úřady a soudy členských států. Děje se tak vesměs vedle prosazování vnitrostátního práva. Obyvatelstvo Evropské unie potom nepocítuje roli jejich orgánů a důležitost jejího práva ve srovnatelné míře jako ohledně federální moci a federálního práva v typických federativních státech.

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. 2. 1963, 26-62, NV Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. 7. 1964, 6-64, F. Costa proti ENEL.*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 17. 12. 1970, 11-70 Internationale Handelsgesellschaft mbH*

*Navrhované vymezení primátu práva EU: Čl. 6 SÚE (nevstoupilo v platnost)*

*Prohlášení č. 17 Konference zástupců vlád členských států (23. 7. 2007) o přednosti práva (EU)*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. 11. 1991, C-6/90 a C-9/90 A. Francovich, D. Bonifaci*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. 3. 1996, C-46/93 a C-48/93 Brasserie du Pêcheur SA a Factortame Ltd.*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 30. 9. 2003, C-224/01, B. Köbler*

## 8. TVORBA PRÁVA EVROPSKÉ UNIE

### I. Vymezení tvorby práva Evropské unie

Primární právo (zřizovací, novelizační a přístupové smlouvy) nevytvářejí orgány Evropské unie, nýbrž členské státy, popřípadě kandidátské státy jejich sjednáváním a ratifikací. Tvorbou práva Evropské unie se tak obvykle myslí jen vytváření sekundárního práva (legislativa).

### II. Legislativní orgány při vývoji Evropských společenství a Evropské unie

Na tvorbě sekundárního práva se podílejí Komise, Rada a Evropský parlament. Pomocnou roli mají další orgány Evropské unie, zejména poradní výbory nebo orgány, kterých se příslušný dokument přímo dotýká. Pouze Komise smí navrhnout sekundární právo, nestanovují-li zřizovací smlouvy jinak. Evropský parlament nicméně může vyzvat Komisi, aby návrh připravila. Klíčovým legislativním orgánem Evropských společenství a Evropské unie byla vždy Rada, vesměs rozhodující jednomyslně. Evropský parlament působil několik desetiletí pouze jako poradní orgán. Jeho legislativní pravomoci se rozšiřovaly postupně. Rostoucí počet členských států naopak vyvolal tlak na potlačování rozhodování Rady vyžadujícího jednomyslnost. Smlouva o Ústavě pro Evropu zamýšlela a Lisabonská smlouva učinila Evropský parlament spolurozhodujícím v řádném legislativním postupu. Umožňuje se také účast obyvatel Evropské unie (evropská občanská iniciativa) a podíl parlamentů členských států.

### III. Legislativní procedury před Lisabonskou smlouvou

Největší roli měl Evropský parlament v rámci spolurozhodování (*codecision*). Evropský parlament projednával návrhy Komise společně s Radou a mohl návrh nakonec zamítnout. V rámci spolupráce (*cooperation*) mohla Rada jednomyslným rozhodnutím zvrátit zamítavý postoj Evropského parlamentu. Při slyšení (*consultation*) mohl Evropský parlament jen vyjádřit své stanovisko. Některé prameny sekundárního práva prvního a všechny prameny druhého a třetího pilíře Evropské unie přijímala pouze Rada. Nařízení a směrnice pro některé agendy a různě nazývané předpisy pro upřesnění běžných nařízení a směrnic přijímala samotná Komise.

### IV. Právní rámec legislativního procesu a jeho zjednodušení

Smlouva o založení Evropského společenství a Smlouva o Evropské unii předepisovaly ve svých jednotlivých zněních četné nepřehledné a složité legislativní procedury pro jednotlivé agendy a politiky Evropského společenství a Evropské unie. Smlouva o Ústavě pro Evropu měla ambici legislativní postupy Evropské unie zásadně zjednodušit. Zřetelné zjednodušení a zpřehlednění přinesla též Lisabonská smlouva. Přesto nadále existuje několik základních legislativ-

ních postupů a řada jejich upřesnění. Legislativní postup, který dává přímo volenému Evropskému parlamentu největší roli, se nicméně zřetelně prohlašuje za řádný. Podrobněji se také vymezují předpisy pro provedení nařízení a směrnic a způsob jejich přijímání.

## **V. Řádný legislativní postup, jeho rysy a uplatnění**

Řádný legislativní postup charakterizuje možnost Evropského parlamentu legislativní záměr vetovat. Dále je pro něj příznačné rozhodování Rady kvalifikovanou většinou na základě váženého hlasování. V některých případech (mimo jiné koordinace sociálního zabezpečení) nicméně může stát jako člen Rady žádat zapojení Evropské rady a tak se domoci návrhu jiného řešení. Na řádném legislativním postupu se podílejí podle ustanovení zřizovacích smluv nebo na základě vyžádání Evropského parlamentu, Rady nebo Komise svými stanovisky též poradní výbory: Hospodářský a sociální výbor a Výbor regionů. Řádný legislativní postup je nástupcem postupu spolurozhodování. Lisabonská smlouva předpokládá přijímání nařízení, směrnic a právo- tvor- ných rozhodnutí řádným legislativním postupem mimo jiné pro oblast dopravy, ochrany životního prostředí, ochrany zaměstnanců, volného pohybu osob, organizace zemědělských trhů, spolupráce soudů ve věcech civilních, spolupráce v některých věcech trestních, azylových, policejních nebo pro potlačování diskriminace.

## **VI. Etapy řádného legislativního postupu**

Návrh Komise může být projednáván Evropským parlamentem a Radou až ve třech čteních na půdě Evropského parlamentu. Po prvním čtení může být návrh přijat, jestliže jej podpoří Evropský parlament a Rada přijme jeho stanovisko. Druhé čtení následuje po odlišném stanovisku Rady a zdůvodnění Komise. Pokud Evropský parlament stanovisko Rady přijme nebo se ve lhůtě nevyjádří, je návrh přijat. Jestliže naopak stanovisko Rady většinou členů odmítne, návrh je zamítnut. Evropský parlament též může přijmout většinou členů pozměňovací návrhy, které po stanovisku Komise znovu projednává Rada. Pokud je kvalifikovanou většinou přijme, je návrh rovněž přijat. Při neshodě se předpokládá ustavení dohodovacího výboru, který připraví společné řešení. Toto řešení si ve stanovených lhůtách žádá schválení Evropským parlamentem prostou většinou a Radou kvalifikovanou většinou, jinak návrh rovněž ztroskotá. Pro jednotlivé kroky řádného legislativního postupu se stanovují lhůty.

## **VII. Zvláštní legislativní postupy**

Zvláštní legislativní postupy se uplatní, pokud to zřizovací smlouvy výslovně stanovují. Role Evropského parlamentu bývá oproti řádnému postupu omezena. Pro zvláštní postup se stanoví obecná pravidla, uplatní se však též prvky dosavadních postupů. Zachováno pro některé případy zůstává slyšení, kdy Rada rozhoduje kvalifikovanou většinou nebo ve stanovených případech pouze jednomyslně poté, co Evropský parlament, popřípadě poradní výbory vyjádřily své stanovisko. Zvláštním legislativním postupem je též přivolení, kdy Evropský parlament může návrh



Komise schválený Radou zamítnout, nemůže jej nicméně měnit. Lisabonská smlouva odstranila postup spolupráce.

### **VIII. Tvorba sekundárního práva výhradně Radou**

Přes zásadní posílení Evropského parlamentu nadále sekundární právo ve stanovených záležitostech (celní sazebník, jazykový režim orgánů Evropské unie) nadále přijímá na návrh Komise Rada bez jakékoli účasti Evropského parlamentu. Rada přijímá nelegislativní rozhodnutí rovněž v rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Zřizovací smlouvy v těchto případech obvykle požadují jednomyslnost.

### **IX. Tvorba sekundárního práva Komisí samotnou**

Komise může vytvářet takzvané nelegislativní sekundární právo na základě přímého zmocnění zřizovací smlouvou, podle zřizovacích smluv či na základě zvláštního zmocnění legislativním nařízením, směrnicí nebo rozhodnutím či může stanovit podmínky provedení nařízení, směrnic a rozhodnutí členskými státy.

### **X. Účast parlamentů členských států**

Lisabonská smlouva zapojuje do legislativních postupů Evropské unie parlamenty členských států. Ve stanovených lhůtách může parlament členského státu poukázat na nedodržování zásady subsidiarity. Při dosažení určité míry souladu tak mohou občany jednotlivých členských států přímo volená tělesa dosáhnout zastavení nebo odklad projednávání návrhu Komise Evropským parlamentem a Radou.

### **XI. Evropská občanská iniciativa**

Nejméně jeden milión občanů Evropské unie z podstatného počtu členských států může vyzvat Komisi k přípravě návrhu v rámci kompetencí Evropské unie. Touto cestou však nebude moci měnit zřizovací smlouvy ani rámec základních práv. Evropskou občanskou iniciativu nelze zaměňovat s petičním právem občanů Evropské unie.

*Legislativní postupy v ES (před vstupem Lisabonské smlouvy v platnost): čl. 250-252 SES*

*Řádný legislativní postup v EU: čl. 294 SFEU*

*Zvláštní (mimořádný) legislativní postup v EU: čl. 289 odst. 2 SFEU a další ustanovení SFEU*

*Rozhodování ve věcech zahraniční politiky EU: čl. 31 SEU*

*Zapojení parlamentů členských států na legislativě EU: čl. 12 SEU, Protokol o úloze vnitrostátních parlamentů v EU a Protokol o užívání zásad subsidiarity a proporcionality*

*Občanská iniciativa: čl. 11 odst. 4 SEU, čl. 24 SFEU*

## 9. VÝKON PRÁVA EVROPSKÉ UNIE

### I. Převládající výkon práva Evropské unie členskými státy

Většina výkonu práva Evropské unie zůstává členskými státy. Zabezpečují je tedy jejich úřady a soudy. Prosazení má zajistit přijetí přímého účinku a přednosti práva Evropské unie. Úřady a soudy členských států jsou tedy zároveň úřady a soudy Evropské unie v širším pojetí. Při tomto výkonu úřady a soudy pochopitelně právo Evropské unie také vykládají.

### II. Vlastní výkon soudy Evropské unie

Soudy Evropské unie, tedy Soudní dvůr v užším slova smyslu, Tribunál a speciální soudy, zabezpečují pouze ústavní a správní soudnictví včetně prosazování povinností členských států. Nevykonávají běžné civilní soudnictví. Výjimku představují případy, kdy je Evropská unie smluvní stranou obchodního vztahu, poškozeným, povinným k náhradě škody či zaměstnavatelem. Soudy Evropské unie konečně nevykonávají ani žádnou trestní represí.

### III. Vlastní výkon úřady Evropské unie

Správní agenda orgánů a dalších institucí Evropské unie je podobně omezená. Komise na základě zvláštních procesních předpisů vykonává část soutěžního práva Evropské unie. Vyšetřuje a stíhá kartely a zneužití dominantního postavení, kontroluje fúze stejně jako státní podpory členských států, jakož také přijímá opatření na ochranu soutěže v rámci vnější obchodní politiky. Některé agentury Evropské unie také mají správní agendy, například evropskou registraci ochranných známek nebo léčiv.

### IV. Kontrola a koordinace úřady a soudy Evropské unie

Významnější rolí orgánů Evropské unie je dohled a sladování výkonu práva Evropské unie soudy a úřady členských států. Komise kontroluje celní správu členských států, společnou zemědělskou politiku a regionální politiku uskutečňovanou úřady a agenturami členských států. Podobně se sladuje výběr nepřímých daní, sociální zabezpečení přestěhovalců či spolupráce soudů. Srovnatelně působí agentury Evropské unie. Za podobné sladování lze ostatně považovat též rozhodování Soudního dvora o předběžných otázkách.

## V. Pravidla řízení před soudy Evropské unie

Řízení před soudy Evropské unie upravuje kromě zřizovacích smluv též Statut Soudního dvora a jednací řády. Podobně jako u procesních kodexů státních soudů se stanoví mimo jiné účastenství na řízení, zastoupení, postup řízení, podoby písemného styku a ústních jednání.

## VI. Dozor nad členskými státy

Komise sleduje dodržování práva Evropské unie členskými státy. Při zjištění soustavného či zásadního nedodržování práva, tedy při selhání při přenosu směrnice, při soustavném neuplatňování národního práva představujícího přenos, doprovod či zohlednění práva Evropské unie nebo závažném či soustavném přehlížení přednosti Komise zahájí jednání s členským státem. Při neúspěchu jednání Komise provádí vyšetřování, které končí závěrem ohledně počínání členského státu. Podnět pro řízení může dát kdokoli. Komise sama členské státy soustavně sleduje.

## VII. Žaloba na porušení Smlouvy

Při neúspěchu jednání a vyšetřování může Evropská komise žalovat členský stát před Soudním dvorem. Rozsudek určí, zda členský stát své povinnosti porušil. Řízení vedená Komisí a následně Soudním dvorem o porušení smlouvy jsou četná. Zpravidla potvrzují protiprávnost jednání nebo nečinnosti členského státu. Žalobu může podat po projednání před Komisí též jiný členský stát, děje se tak ovšem jen vzácně.

## VIII. Pokutování členského státu

Nerespektování rozsudku potvrzujícího porušení povinnosti členského státu Soudní dvůr na další návrh Komise postihuje nyní (rozsudek *Chania II*) penálem odrážejícím dobu porušování práva a případně též pokutou (rozsudek *Komise proti Francii – rybičky*). Lisabonská smlouva umožňuje při neprovedení směrnice uložit pokutu již při nalézacím řízení Soudního dvora.

## IX. Žaloba na neplatnost

Řízení před Soudním dvorem, resp. Tribunálem (dříve Soudem prvního stupně) o neplatnosti sekundárního práva a správních orgánů Evropské unie je ústavním a správním soudnictvím. Prohlášení neplatnosti nařízení či směrnice mohou před Soudním dvorem žádat privilegovaní žalobci: členské státy a orgány Evropské unie. Na neplatnost správních rozhodnutí orgánů a agentur může žalovat subjekt, jemuž je přímo určeno nebo jehož se dotýká. Lisabonská smlouva v odpovědi na požadavek jedinečnosti dotčení v judikatuře otevírá větší prostor pro žalování. Žaloby soukromých osob projednává Tribunál. Důvodem neplatnosti sekundárního práva může být rozpor se zřizovacími smlouvami, překročení kompetence či porušení legisla-

tivní procedury. Důvodem neplatnosti rozhodnutí pak bývá rozpor s hmotným nebo procesním právem Evropské unie. Pro žaloby jsou předepsané lhůty.

## **X. Žaloba proti nečinnosti**

Proti nepřijetí sekundárního práva, jehož přijetí požadují zřizovací smlouvy, mohou privilegovaní žalobci žalovat – po neúspěchu výzvy – před Soudním dvorem. Podobně se soukromá osoba, která má dle práva Evropské unie nárok na vydání rozhodnutí, může domáhat jeho vydání před Tribunálem.

## **XI. Řízení o předběžné otázce a jeho účel**

Řízení o předběžné otázce (neboli prejudiciální řízení) slouží jednotnému uplatňování práva Evropské unie soudy členských států. Řízení nahrazuje nemožnost účastníků řízení před soudy členských států dovolávat se před soudy Evropské unie jejího práva prostřednictvím odvolání či stížnosti k nim.

## **XII. Oprávněné a povinné soudy při řízení o předběžné otázce**

Soud členského státu může předložit otázku Soudnímu dvoru. Tímto soudem se rozumí kterýkoli orgán, jenž bez politického vlivu rozhoduje o právech a povinnostech. Oprávněným soudem jsou tak také některé orgány veřejných profesních komor, nezávislé úřady či správní tribunály. Soudní dvůr naopak neodpovídá otázky rozhodčích soudů (rozsudek „*Nordsee*“) pro jejich oddělení od jednotlivých států. Vnitrostátní soud, proti jehož rozhodnutí není řádného opravného prostředku, ve kterém lze namítnout nesprávný výklad práva Evropské unie, má povinnost při popsání předpokladů výkladovou otázku položit.

## **XIII. Důvody pro položení předběžné otázky**

Otázka se smí týkat výkladu práva Evropské unie nebo - v případě sekundárního práva – též jeho platnosti. Soud se má dotazovat, pokud je volba výkladových možností klíčová pro rozhodnutí vlastního sporu (případu) vnitrostátním soudem (rozsudek *CILFIT*). Od otázky se naopak má upustit, pokud je výklad zřejmý (*acte clair*) anebo objasněný dosavadní judikaturou (*acte éclairé*). Odpověď Soudního dvora je závazná pro dotazující se soud členského státu, pro další soudy je významná jako judikatura osvětlující právo Evropské unie.

## **XIV. Význam řízení o předběžné otázce pro vývoj nadnárodního práva**

Leckteré rozsudky vzešlé z řízení o předběžné otázce mají zásadní význam pro chápání práva Evropské unie, respektive dřívějších Evropských společenství. Soudní dvůr takto již před něko-

lika desetiletími prosadil pojetí práva Evropského hospodářského společenství jako nadnárodního práva, když potvrdil jeho přímý účinek a přednost. Výrazně svými odpověďmi určuje též pojetí základních hospodářských svobod nebo zásady rovnosti.

## **XV. Ostatní druhy řízení před Tribunálem a Soudem pro veřejnou službu**

Tribunál řeší též žaloby na odškodnění způsobené jednotlivci protiprávním postupem orgánů či institucí Evropské unie. Soud pro veřejnou službu řeší spory zaměstnanců Evropské unie a jejich zaměstnavatele.

## **XVI. Opravné prostředky v soudnictví Evropské unie**

Před založením Soudu prvního stupně (dnešního Tribunálu) byl Soudní dvůr jednostupňovým soudnictvím Evropské unie. Nyní Soudní dvůr rozhoduje o opravných prostředcích (odvoláních) proti rozsudkům Tribunálu. Tribunál rozhoduje podobně ohledně rozhodnutí jednotlivých specializovaných soudů.

## **XVII. Rysy vlastní správy Evropské unie**

Orgány a agentury Evropské unie rozhodují o právech a povinnostech právnických osob a jednotlivců mimo jiné při ochraně hospodářské soutěže, správě duševního vlastnictví či povolení výroby a odbytu nebo ohledně ochrany životního prostředí při přípravě činností hrazených Evropskou unií. Pravidla pro řízení zpravidla podrobně stanovují nařízení. Soudní dvůr nebo Tribunál při rozhodování o žalobách na neplatnost výsledných rozhodnutí může zkoumat jejich soulad s právem Evropské unie.

## **XVIII. Zásahy Evropské unie do řízení před úřady a soudy členských států**

Evropská unie upravuje výkon svého práva úřady členských států jen výjimečně, například výběr cel při dovozu zboží z nečlenských států. Obvykle tyto úřady ovšem rozhodují na základě vnitrostátních zákonů. Podoba řízení zůstává tak jejich záležitostí. Evropská unie široce respektuje procesní autonomii členských států. Řízení nicméně musí zajistit skutečné prosazení práva Evropské unie. Při řízeních se také nepřipouští znevýhodnění občanů či obyvatel jiných členských států nebo právnických osob v podobném postavení.

*Řízení o neplatnosti: čl. 263–264 SFEU, čl. 266 SFEU*

*Řízení o nečinnosti: čl. 265–266 SFEU*

*Řízení o porušení Smluv (tj. práva EU): čl. 258–259 SFEU*

*Pokutování členských států: čl. 260 SFEU*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 4. 7. 2000, C-387/97 o sporu Komise proti Řecké republice (Chania II – odpady)*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 12. 7. 2005, C-304/02, Komise proti Francouzské republice (nepostihování výlovu podměrečných ryb)*

*Řízení o předběžné otázce: čl. 267 SFEU*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 6. 10. 1982, 283/81, Srl CILFIT a Lanificio di Gavardo SpA.*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 23. 3. 1982, 102/81, Deutsche Hochseefischerei GmbH („Nordsee“)*

## 10. ZDROJE INFORMACÍ O EVROPSKÉ UNII A JEJÍM PRÁVU

### I. Informační politika

Evropská unie vydává podobně jako další mezinárodní organizace o své činnosti množství tiskovin a široce se představuje na Internetu. Vedle základních přehledů orgánů a činností jsou zde dostupné výroční zprávy, stanoviska, rozборы, studie a přehledy práva. Základní informace bývají ve všech úředních jazycích. Podrobné informace určené odborníkům jsou však často dostupné ve vybraných jazycích a nezávisle jen anglicky.

### II. Právní informatika

Právo moderního státu je natolik rozsáhlé a proměnlivé, že jsou potřeba informační systémy, které veřejnosti umožní vyhledat příslušnou úpravu. Rozsah práva Evropské unie je s právy národními plně srovnatelný. Dokumentů jsou stovky a mají tisíce stránek. Nové dokumenty se zveřejňují každodenně. Součástí internetové prezentace Evropské unie jsou proto také právní informační systémy.

### III. Názvy a číslování dokumentů primárního a sekundárního práva Evropské unie

Zřizovací smlouvy se nečíslují. Podobně to platí pro doplňkové a vnější smlouvy (akcesorické a externí právo). Některé smlouvy s dlouhými názvy se běžně označují zkrácenými názvy. Směrnice, nařízení a rozhodnutí mívají také dlouhé názvy, proto se podobně pro mnohé užívají názvy zkrácené. Směrnice, nařízení, rozhodnutí a další druhy sekundárního práva mají rozličná číslování.

### IV. Označování a číslování dokumentace právní praxe

Rozsudky a jiná rozhodnutí Soudního dvora a dalších soudů Evropské unie mají rovněž svá číslování. Odborná literatura a studie však běžně používají neoficiální označování rozsudků, zpravidla podle jména/názvu účastníka či předmětu řízení. Rozličné číslování jednotlivých správních rozhodnutí zavedly též Komise a agentury Evropské unie.

## **V. Úřední věstník Evropské unie**

Úřední věstník Evropské unie je nástrojem úředního zveřejnění práva Evropské unie podobně jako Sbírka zákonů v případě práva České republiky. Úřad pro úřední tisky při Komisi jej vydává ve všech úředních jazycích Evropské unie víceméně kterýkoli pracovní den. Dvě složky tvoří L – právo, C – sdělení. Částky se během kalendářního roku číslijí. Nalézt dokument lze též podle stránek začátku a konce v příslušné částce, které jsou ve všech jazykových verzích stejné, přičemž se pravidelně uvádí datum vydání. Sdělení se týkají legislativního procesu, správních a soudních řízení, výzev, výběru personálu, zadání veřejných zakázek a grantů.

## **VI. Zvláštní vydání Úředního věstníku v nových úředních jazycích**

Po zavedení nových úředních jazyků Evropská unie vydává zvláštní vydání Úředního věstníku s dříve přijatou legislativou. Od roku 2004 Úřední věstník vychází též česky. Během měsíců po vstupu bylo zveřejněno též takzvané Zvláštní vydání Úředního věstníku v češtině. Elektronická databanka EUR-Lex zpřístupňuje tiskové předlohy Úředního věstníku z posledních let. Od roku 2013 je právně závazné elektronické vydání Úředního věstníku, jehož pravost se zaručuje elektronickým podpisem.

## **VII. Sbírka judikatury**

Sbírka rozhodnutí Soudního dvora a Tribunálu je úředním zveřejněním judikatury, vydává se ve všech úředních jazycích, po zavedení nových jazyků se vydávají souborná zpětná vydání. Při citacích soudních rozhodnutí se pravidelně vedle čísla rozhodnutí uvádí zveřejnění ve Sbírce, tedy řada, ročník a stránka.

## **VIII. Elektronické informační služby**

Evropská unie poskytuje veřejnosti právní informace prostřednictvím databank, během posledních let dostupných na Internetu. Elektronická informatika byla dlouho neoficiální kvůli riziku chyb či neoprávněnému zásahu. Databanky byly opakovaně reorganizovány a modernizovány. Dokumenty lze snadno stahovat a s uvedením zdroje zveřejňovat. Teprve nyní se stanovilo, že elektronická verze Úředního věstníku je rozhodná.

## **IX. EUR-Lex (Přístup k právu Evropské unie)**

EUR-Lex je Internetem obecně dostupná databanka, jež poskytuje právní dokumenty v různých formátech (html, word, pdf). Obsahuje rubriky smlouvy, legislativa, připravovaná legislativa, judikatura, ale také elektronickou verzi Úředního věstníku. Poskytuje plná znění vybraných důležitých dokumentů ve znění novel. Menu je dostupné ve všech úředních jazycích.



Vyhledávat lze mimo jiné podle čísel, věcného rejstříku, stránek Úředního věstníku nebo sbírky judikatury a podle takzvaného celexového čísla. Na jaře 2013 byl vedle dosavadního EUR-Lex veřejnosti zpřístupněn modernizovaný Nový EUR-Lex.

## **IX. Celexové číslo**

Celexové číslo (CELEX number) dokumentu práva Evropské unie se skládá z číslic a písmen, odvozuje se od běžného číslování předpisů a rozhodnutí. Číslo je přidělené každému dokumentu. První číslice označuje druh předpisu, další čtyři letopočet vydání, písmeno a další číslice pak blíže dokument popisují. Základními třídami jsou: 1 – primární právo (písmena odlišují jednotlivé verze zřizovacích smluv), 2 – mezinárodní smlouvy s dalšími státy, 3 – sekundární právo (R - nařízení, L – směrnice, D – rozhodnutí), 4 – mezinárodní smlouvy mezi členskými státy, 5 – dokumentace legislativního procesu, 6 – judikatura a související dokumentace (CJ – rozsudky Soudního dvora, CA – stanoviska generálních advokátů), 7 – předpisy členských států provádějící směrnice, 0 – konsolidovaná znění.

## **X. Databanka judikatury CURIA**

CURIA je veřejně dostupná databáze judikatury Soudního dvora, vyhledávání starší judikatury je v ní možné jen podle čísla, novější podle čísla, analytického registru, jmen a názvů stran, resp. neformálního označení nebo fulltextem. Nově zveřejněná rozhodnutí nemusejí být ještě redakčně upravena.

## **XI. Databanky legislativního procesu**

Evropský parlament, Rada, Evropská rada a Komise zveřejňují dokumenty dokladující tvorbu práva: přípravné práce, shrnutí, studie, návrhy, postoje a stanoviska jednotlivých legislativních orgánů v databance PreLex a na svých internetových prezentacích.

## **XIII. Odborné databanky Evropské unie**

Komise zveřejňuje rozhodnutí ve věcech ochrany hospodářské soutěže, databanky veřejných zakázek zveřejněných na evropské úrovni (TED) nebo databáze pro celní a daňovou spolupráci úřadů členských států (TARIC, QUOTA, BTI, VIES). Agentury a další instituce Evropské unie zpřístupňují svou agendu prostřednictvím internetových databank veřejnosti (evropské ochranné známky, registrovaná léčiva apod.).

#### **XIV. Evropská statistická služba**

Jako obecná služba v rámci Komise působí Statistický úřad Evropské unie (Eurostat), který ve spolupráci se statistickými úřady členských států vytváří a zveřejňuje řadu statistik včetně těch týkajících se evropské integrace.

*Portál internetové prezentace EU: <http://www.europa.eu>*

*Úřední věstník EU: Čl. 297 odst. 1 SFEU*

*Internetová prezentace Úředního věstníku EU (v češtině):*

*<http://eur-lex.europa.eu/JOIndex.do?ihmlang=cs>*

*Databanka práva EU EUR-Lex: <http://eur-lex.europa.eu/cs/legis/index.htm>*

*Databanka rozsudků Soudního dvora CURIA: [http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2\\_7045/](http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7045/)*

*Prezentace legislativního procesu: [http://ec.europa.eu/prelex/rech\\_simple.cfm?CL=cs](http://ec.europa.eu/prelex/rech_simple.cfm?CL=cs)*

*Eurostat: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>*

## 11. JAZYKOVÝ REŽIM EVROPSKÉ UNIE

### I. Jazykový režim států a mezinárodních organizací

Velká většina států světa má jeden státní a právní jazyk. Dokonce federace jsou vesměs jednojazyčné (USA). Jen málo států je vícejazyčných (například Švýcarsko, Kanada, Belgie). Pokud jsou státy multijazyčné, tak mají jeden či dva jazyky celku a jeho práva (Indie, dřívější Sovětský svaz). Mezinárodní společenství je multijazyčné. Mnohostranné mezinárodní smlouvy se ovšem sjednávají jen v několika světových jazycích. Státy užívající jiné jazyky si pro své potřeby pořizují úřední překlady. Pro výklad rozhodná (autentická) jsou podle mezinárodního práva však jen jazyková znění, ve kterých státy smlouvy sjednaly. Rovněž mezinárodní organizace mívají jen omezený počet úředních jazyků. Těmito rozhodnými a úředními jazyky se stávají jazyky nejlidnatějších či vlivných zemí, které se běžně vyučují.

### II. Jazykové poměry v Evropě

Evropa je prostředím mnoha státních a národních jazyků. Žádný evropský jazyk se nestal dosud obecným komunikačním jazykem Evropanů. Angličtina se teprve stává komunikačním jazykem pouze elit a některých profesí.

### III. Respekt k multijazyčnosti Evropské unie

Evropská unie představuje natolik úzké seskupení států s přímým působením jejího práva na obyvatelstvo, že oproti běžným mezinárodním organizacím nevystačí s vybranými jazyky. Evropská unie tak musí působit prostřednictvím jazyků všech osmadvaceti členských států. Zřizovací smlouvy vůbec uznávají multijazyčný ráz Evropské unie, oceňují užívání jazyků národů členských států a přihlašují se k výuce cizích jazyků. Státy a zaměstnavatelé mohou od pracovníků a dalších přistěhovalců požadovat odpovídající znalost jazyka hostitelské země. Zboží běžně doprovázejí informace v jazycích států spotřebitelů.

### IV. Autentické jazyky

Zřizovací smlouvy se sjednávají ve všech úředních jazycích členských států. Těchto je nyní čtyřadvacet. Jen málo členských států totiž jazyk sdílí. Jsou jimi angličtina, bulharština, čeština, dánština, estonština, finština, francouzština, chorvatština, irština, italština, litevština, lotyšština, maďarština, maltština, němčina, nizozemština, polština, portugalština, rumunština, řečtina, slovenština, slovinština, španělština a švédština. Tyto jazyky jsou všechny stejně rozhodné.

## **V. Úřední jazyky**

Úředními jazyky Evropské unie jsou nyní obecně všechny výše uvedené rozhodné jazyky. Sekundární právo se vytváří a zveřejňuje v Úředním věstníku Evropské unie ve všech úředních jazycích, po rozšířeních okruhu úředních jazyků se dodatečně překládá do nových jazyků a zveřejňuje ve zvláštních vydáních. Také judikatura se soustavně překládá do všech úředních jazyků. Podobně se také poskytují základní informace o působení Evropské unie a jejich orgánů a přijímají podněty a podání od obyvatel Evropské unie.

## **VI. Jednací jazyky**

Jednacím jazykem Evropského parlamentu jsou všechny úřední jazyky. Jazykem řízení před Soudním dvorem, Komisí a většinou agentur je naopak pouze jazyk právem určené strany řízení, například žalovaného státu nebo jazyk soukromého účastníka řízení. Rozhodná je dokumentace vyhotovená v tomto jazyce. Ostatní jazykové verze jsou pouze úřední překlady.

## **VII. Formální a faktické pracovní jazyky**

Formálně jsou pracovními jazyky orgánů Evropské unie všechny úřední jazyky. Potřeba komunikace bez tlumočení mezi politiky a úředníky Evropské unie stejně jako jejich jednání se zástupci států a dalšími odborníky si nicméně žádá užívání širším skupinám srozumitelných jazyků. Faktickými pracovními jazyky se tak staly angličtina, francouzština a dílem němčina.

## **VIII. Nároky na překlady a tlumočení**

Potřebné překlady a tlumočení znamenají pro Evropskou unii značné personální, technické a finanční nároky, představující část provozních nákladů Evropské unie. Evropská unie má rozsáhlou profesionální překladatelskou a tlumočnickou službu. Překlady právních textů zpravidla zajišťují právníci-lingvisté.

## **IX. Užívání jazykových verzí v právní praxi**

Opakovaně se doporučuje četba pramenů práva Evropské unie ve více jazykových verzích. Rozpory se mají dle představ Soudního dvora odstraňovat volbou řešení podporovaného více jazykovými verzemi, nepřeváží-li však jiná výkladová metoda. Ve skutečnosti se obvykle čte totiž jen domácí jazyková verze a jen málo se zohledňují jazykové verze dalších jazyků, pochopitelně především verze anglická, francouzská a německá.

## **X. Problémy s novými jazyky Evropské unie**

Zveřejňování nových jazykových verzí předpokládaných přístupovou smlouvou nicméně trvalo v roce 2004 měsíce po vstupu, což bylo předmětem Soudním dvorem nakonec uznaných námitek (rozsudek *Skoma-Lux*). Překlady do nových úředních jazyků včetně češtiny bohužel nezřídka zatěžují nedostatky. Srovnávání tak může být zvláště žádoucí pro porozumění právu Evropské unie. Dosud byla do nových jazyků přeložena jen část starší judikatury.

*Autentické jazyky SEU a SFEU: čl. 55 SEU a čl. 358 SFEU*

*Klausule o kompetenci k reglementaci jazyků: čl. 342 SFEU*

*Nařízení č. 1/58 o užívání jazyků v Evropském hospodářském společenství*

*Čl. 58 Aktu o podmínkách přistoupení Smlouvy o přistoupení (...) z roku 2003*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 7. 12. 2007, C-161/06, Skoma-Lux, s.r.o.*

## 12. VOLNÝ OBĚH ZBOŽÍ V EVROPSKÉ UNII – CELNÍ A DAŇOVÉ OTÁZKY

### I. Vymezení a třídění zboží

Zbožím se rozumí jakákoli věc, která může a smí být předmětem obchodu. Zbožím tak nejsou věci, jejichž výroba, držení a užívání se zakazuje: drogy, některé zbraně, radioaktivní materiál. Za zboží se také nepovažují bankovky, mince, cenné papíry, obchodní dokumentace, poštovní zásilky či lidské tkáně a orgány, pokud plní své zvláštní účely. Zbožím jsou naopak přes své zvláštnosti elektřina nebo odpady. Druhy zboží pro daňové, celní, statistické a kontrolní účely rozlišují nomenklatury, dnes harmonizované mezinárodním právem. Pro účely mezinárodního obchodu se rozlišuje zboží podle státu původu (nemění se, není-li zapracováno) a podle režimu (připustěné do volného oběhu či ve zvláštních režimech a cizí).

### II. Zóny volného obchodu a celní unie

Ve světě existuje řada zón volného obchodu, tedy organizací či skupin států odstraňujících cla dopadající na vzájemný obchod se zbožím. Státy si však uchovávají vlastní celní a další vnější obchodní politiku. Zamezení zneužití zón slouží sledování původu zboží. Státy mohou být účastníky více zón volného obchodu. Česká republika byla před vstupem členem několika zón volného obchodu. Celní unie pak sdružují státy, jež sjednocují svoji celní politiku. Evropská unie je celní unií, s některými nečlenskými státy pak nadto vytváří zóny volného obchodu. V rámci Světové obchodní organizace (WTO) pak Evropská unie, resp. Evropská společenství a jejich členské státy zásadně snížily cla na obchod s většinou států světa prostřednictvím Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT) a na ni navazujících opatření.

### III. Zákaz cel a poplatků s rovnocenným účinkem

Zřizovací smlouvy bezvýhradně zakazují dovozní stejně jako vývozní a průvozní cla dopadající na obchod zbožím mezi členskými státy. Tento zákaz má přednost před případným neslučitelným právem členského státu. Týká se též řádně dovezeného zboží ze třetích států. Podobně se zakazují poplatky (dávky) s obdobným účinkem, tedy všechny daně a poplatky, jež zatěžují zboží dovážené z jiného členského státu nebo do něj vyvážené, zatímco domácí zboží či zboží určené k domácímu užití nikoli. Totéž platí pro zpoplatnění dovozů z třetích států nad rámec společných cel (rozsudek *Diamantarbeiders*). Podobně se hodnotí zpoplatnění vývozu (rozsudek *Komise proti Itálii – umělecká díla*).

#### **IV. Zákaz diskriminačního zdanění**

Zřizovací smlouvy zapovídají rovněž daňovou diskriminaci dováženého zboží. Soudní dvůr opakovaně (rozsudek *Komise proti Francii – whisky a koňak*) shledal nepřipustné diskriminační zdanění v sazbách uplatňovaných na rozdílné, leč spotřebitelem zaměnitelné výrobky, pokud byly tyto sazby nižší pro převážně tuzemské zboží a vyšší pro převážně dováženou náhradu. Daňovou diskriminací však není samotné zdanění dováženého zboží, zvláště chybí-li daňově zvýhodněná domácí náhrada.

#### **V. Sblížení nepřímých daní členských států**

Členské státy musejí zboží zdaňovat daní z přidané hodnoty a v případě uhlovodíkových paliv a maziv (motorový benzín a nafta), alkoholických nápojů, tabákových výrobků a energií též spotřebními daněmi. Jejich jednotnou konstrukci určují směrnice Evropské unie. Při komerčním vývozu do jiného členského státu je zboží od daně osvobozeno. Daň vybere stát místa, kde se zboží prodá konečnému spotřebiteli (výjimky: dovoz dopravních prostředků a zásilkový obchod, kdy se zdaňuje ve státě registrace k provozu a určení). Dovoz a vývoz zboží pro osobní potřebu potom již vypořádání daně nepodléhá a ani se netěší vrácení (refundaci). Kvůli hrozbě přílišné nákupní turistiky právo Evropské unie sblízuje sazby těchto daní. Pro daň z přidané hodnoty se stanoví nejméně 15 % základní sazba a nejméně 5 % snížená sazba pro určené zboží každodenní potřeby (potraviny, léky, knihy). V případě spotřebních daní se stanoví minimální sazby spotřebních daní a stanoví se maximální objemy dovozu pro osobní potřebu.

#### **VI. Spolupráce členských států při výběru nepřímých daní**

Evropská společenství již v 90. letech odstranila celní kontroly na společných hranicích a vytvořila tak na většině území členských států společný celní prostor. Odpadla tak možnost výběru nepřímých daní při celní kontrole na společných hranicích. Řádný výběr nepřímých daní členskými státy proto zajišťuje soustavná spolupráce finančních orgánů členských států, jež spočívá ve výměně údajů z hlášení osob obchodujících mezi členskými státy.

#### **VII. Jednotná celní politika**

Evropská unie uplatňuje jednotnou celní politiku vůči nečlenským státům. Její mezinárodní meze určují dohody o uvolnění světového obchodu sjednané před, při a po založení Světové obchodní organizace (WTO). Technicko-organizační standardy vyměřování a výběru cel pak sblízuje Světová celní organizace (WCO). Právním vyjádřením je soubor celních předpisů, celní kodex a společný celní sazebník. Součástí politiky jsou ochranná cla proti dovozům dumpingového a subvencovaného zboží. Výběr cel zabezpečují orgány jednotlivých členských států, Komise pouze sleduje řádné uplatňování celní politiky členských států a poskytuje informační

servis celním orgánům členských států a obchodníkům. Vybraná cla jsou po srážce nákladů na jejich výběr příjmem rozpočtu Evropské unie.

*Zákaz cel a poplatků s rovnocenným účinkem: čl. 28 a čl. 30 SFEU*

*Vymezení výrobků ve volném oběhu v EU: čl. 29 SFEU*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 13. 12. 1973, 37–73 a 38–73 Sociaal Fonds voor de Diamantarbeiders*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 10. 12. 1968, 7-68 o žalobě Komise proti Italské republice (zpoplatnění vývozu starožitností a uměleckých děl)*

*Zákaz diskriminačního zdanění zboží: čl. 110 SFEU*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 27. 2. 1980, 168/78, Komise proti Francouzské republice (whisky a koňak)*

*Kompetence EU ve věcech nepřímých daní: čl. 113 SFEU*

*Směrnice Rady 2006/112/ES o společném systému daně z přidané hodnoty*

*Směrnice Rady 2008/118/ES o obecné úpravě spotřebních daní (...)*

*Směrnice Rady 2011/64/EU o struktuře a sazbách spotřební daně z tabákových výrobků*

*Směrnice Rady 92/83/EHS o harmonizaci struktury spotřebních daní z alkoholu a alkoholických nápojů*

*Směrnice Rady 2003/96/ES, kterou se mění struktura rámcových předpisů Společenství o zdanění energetických produktů a elektřiny*

*Směrnice Rady 95/60/ES o daňovém značení plynových olejů a petroleje*

*Nařízení Rady (ES) 1798/2003 o správní spolupráci v oblasti daně z přidané hodnoty (...)*

*Celní unie EU: čl. 31–32 SFEU*

*Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) 450/2008, kterým se stanoví celní kodex Společenství (modernizovaný celní kodex)*

*Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 952/2013, kterým se stanoví celní kodex Unie (účinnost od roku 2016)*

*Nařízení Rady (EHS) 2658/87 o celní a statistické nomenklatuře a o společném celním sazebníku*

*Nařízení Rady (ES) 1186/2009 o systému Společenství pro osvobození od cla*

*Celní sazebník 2013: Prováděcí nařízení Komise (EU) 927/2012, kterým se mění příloha I nařízení Rady 2658/87 o celní a statistické nomenklatuře a o společném celním sazebníku.*



## 13. VOLNÝ OBĚH ZBOŽÍ V EVROPSKÉ UNII – SPRÁVNÍ PŘEKÁŽKY A SBLIŽOVÁNÍ PŘEDPISŮ

### I. Smysl úprav výroby, odbytu a užití

Státy upravují výrobu, odbyt a užívání zboží řadou opatření. Účelem je ochrana důležitých obecných a veřejných zájmů, života a zdraví lidí, zvířat a rostlin, veřejné bezpečnosti a pořádku, kulturního a přírodního bohatství, zajištění duševního vlastnictví, blaho spotřebitele, stability hospodářství či fiskální zájmy státu. Opatření spočívají jak v nárocích na zboží stanovených technickými a hygienickými normami, tak v kontrolách a inspekcích zboží, jeho výroby, odbytu a užití. Opomenout nelze ani výrobní, obchodní nebo spotřební množstevní omezení (kvóty).

### II. Účinky uvedených úprav na mezinárodní obchod zbožím

Povaha opatření a rozdíly mezi nimi v mezinárodním srovnání dovedou kvůli jejich uplatňování rovněž na dovážené zboží ztížit či znemožnit jejich mezinárodní obchod. Především kvóty, ale též některé další požadavky leckteré státy zavádějí, aby ochránily domácí výrobce před zahraniční konkurencí.

### III. Zákaz kvót

Zřizovací smlouvy výslovně zapovídají množstevní (kvantitativní) omezení neboli kvóty obchodu mezi členskými státy, a to zvláště pro vývoz a dovoz zboží, včetně zboží původem ve třetím státě, je-li připuštěné do vnitřního oběhu.

### IV. Zákaz opatření s rovnocenným účinkem

Společně se zákazem kvót se zakazují opatření členských států, jež mají rovnocenný (srovnatelný) účinek. Komise stanoviskem a Soudní dvůr judikaturou prosadily široké pojetí takových opatření. Myslí se jím jakékoli právní či skutečné opatření členského státu, jež narušuje či ohrožuje dovoz, vývoz a průvoz zboží mezi členskými státy (rozsudek *Dassonville*), jakož také neochota či nepřipravenost bránit státu zabránit překážkám obchodu zboží kladených soukromými osobami. Nepřiměřeně široká definice se ale zúžila, pokud se nestranně uplatňovaná „rozumná“ opatření sledující obecné zájmy (rozsudek *Cassis de Dijon*) podobně jako úprava odbytu za taková opatření nepovažují (rozsudek *Keck*).

## V. Přípustné výjimky ze zákazu

Ze zákazu kvót a opatření s rovnocenným účinkem se připouštějí výjimky. Opatření členských států však musejí být nezbytná pro zabezpečení důležitého veřejného zájmu a nesmějí být nástrojem potlačování mezistátního obchodu. Výčet důvodů je uzavřený (taxativní). Je jím ochrana života a zdraví lidí, zvířat a rostlin, ochrana národní bezpečnosti, veřejného pořádku a morálky, ochrana kulturního (popř. přírodního) bohatství a ochrana duševního vlastnictví. Judikatura Soudního dvora zdůraznila objektivní ráz opatření na ochranu života a zdraví, přičemž položila důraz na právní i skutečnou harmonizaci norem a uznávání certifikátů (rozsudek *UHT mléko*). Odmítla tak mnohá nedůvodná opatření. Odlišné politiky členských států si vynutily vstřícnější judikaturu vůči opatřením kvůli národní bezpečnosti, veřejnému pořádku a morálce. Účinná ochrana duševního vlastnictví členskými státy může přes dílčí sblížení právem Evropské unie nadále omezovat obchod mezi členskými státy, Soudní dvůr nicméně odmítá jejich zneužití pro oddělení trhů některých druhů zboží (rozsudek *Centrafarm*). Přípustným důvodem výslovného rozlišování odpadů podle původu je konečně ochrana životního prostředí (rozsudek *Valonský odpad*).

## VI. Význam harmonizace předpisů výroby, odbytu a užití

Časté využívání uvedených výjimek členskými státy by znesnadnilo obchod zbožím členskými státy. Evropská unie, resp. Evropská společenství proto – převážně prostřednictvím směrnic a na jejich základě vydaného vnitrostátního práva – sjednotila či sblížila nároky kladené na výrobu, odbyt a užívání zboží (technické a hygienické standardy). Součástí společných standardů je též zabezpečení srovnatelné kontroly (certifikace) zboží ve členských státech, aby se mohly jejich výsledky bez obtíží uznávat ve státech dovozu.

## VII. Vybrané druhy zboží a Evropská unie

Právo Evropské unie sblíží hygienické nároky na výrobu a zpracování potravin, přičemž tyto standardy bývají vysoké. Upustilo se však od úplného sjednocování s ohledem na národní kulinární zvláštnosti. Volné převážení živých zvířat a rostlin mezi členskými státy, popř. uvnitř nich mohou členské státy, ba Evropská unie omezit, aby se zabránilo šíření chorob. Ve větším měřítku než u ostatního zboží jsou tak přípustné veterinární a fytosanitární (rostlinolékařské) kontroly. Převážení vzácných druhů a obchod jimi též upravují vnitrostátní a mezinárodní pravidla ochrany životního prostředí. Převážně sjednocená úprava zakládá povinnost zvláštní registrace léčiv. Zdravotnické prostředky vedle zvláštních nároků podléhají též obecné standardizaci. Zvláštní pravidla kvůli odmítání komercializace upravují odběr a zpracování lidské krve, tkání a orgánů. Právo Evropské unie sblížilo technické předpisy týkající se stavebnin, což však nevyklučuje zvláštní nároky místního stavebního práva, jestliže je odůvodňují místní klimatické poměry. Sjednotily se též standardy kladené na vyráběné, resp. užívané dopravní prostředky. Důvodem je jejich bezproblémové užívání v mezistátní dopravě. Evropská unie sblíží v nepo-

slední řadě technické nároky kladené na stroje, zařízení a přístroje a na spotřební i profesionální elektrotechniku.

## VIII. Technická normalizace

Vedle právně závazných nároků Evropská unie prostřednictvím přidružených normalizačních institutů (CEN a CENELEC), úzce spolupracujících s normalizačními instituty členských států, zabezpečuje dobrovolnou evropskou technickou normalizaci. Ta doplňuje, inspiruje, popřípadě nahrazuje normalizaci národní (v Česku ČSN, v Německu DIN a podobně).

## IX. Ochrana duševního vlastnictví v Evropské unii

Ochrana duševního vlastnictví (autorské právo, patenty na vynálezy, ochranné známky) je nadále určována především vnitrostátním právem členských států. Světové i evropské mezinárodní smlouvy, sjednávané na půdě Mezinárodní organizace duševního vlastnictví (WIPO) stejně jako právo Evropské unie ovšem standardy duševního vlastnictví sblížují a posilují jejich uplatňování. Lze ovšem rovněž registrovat evropskou ochrannou známku, dlouhodobě se zvažuje zavedení jednotného patentu v rámci Evropské unie.

## X. Ochrana důležitých zájmů v rámci vnější obchodní politiky

Součástí vnější obchodní politiky jsou omezení vývozu „citlivého“ zboží kvůli ochraně důležitých obecných zájmů (zbraně, zboží dvojího použití, starožitnosti a umělecká díla) a ochranná opatření uplatnitelná vůči dovozu včetně zbývajících kvót (zemědělské výrobky). V rámci světových a evropských mezinárodních organizací se sblížují standardy týkající se řady druhů zboží též pro Evropskou unii a její členské státy. Podobně jako celní politiku prosazení důležitých zájmů Evropské unie při zbožovém obchodu s nečlenskými státy zajišťují úřady členských států. Omezením dovozu, vývozu a průvozu ovšem věnují pozornost též mezinárodní smlouvy uvolňující mezinárodní obchod zboží, ať už se jde o právo Světové obchodní organizace či smlouvy zakládající zóny volného obchodu.

*Zákaz množstevních omezení (kvót) a opatření s rovnocenným účinkem: čl. 34–35 SFEU*

*Výjimky ze zákazu: čl. 36 SFEU*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 11. 7. 1974, 8-74, B. a G. Dassonville*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 20. 2. 1979, 120/78 Rewe-Zentral AG (Cassis de Dijon)*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 24. 11. 1993, C-267/91 a C-268/91 B. Keck a D. Mithouard*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 8. 12. 1983, 124/81 Komise proti Spojenému království (UHT mléko)*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 10. 10. 1978, 3/78, Centrafarm BV*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 9. 7. 1992, C-2/90 Komise proti Belgii (valonské skládky)*

*Kompetence standardizace zboží: čl. 114 a následující SFEU*

*Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) 852/2004 o hygieně potravin*

*Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 1151/2012 o režimech jakosti zemědělských produktů a potravin*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/95/ES o obecné bezpečnosti výrobků*

*Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady 768/2008/ES o společném rámci pro uvádění výrobků na trh (...)*

*Nařízení Evropského parlamentu a Rady 764/2008, kterým se stanoví postupy týkající se uplatňování některých vnitrostátních technických pravidel u výrobků uvedených v souladu s právními předpisy na trh v jiném členském státě (...)*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/42/ES o strojních zařízeních*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/46/ES, kterou se stanoví rámec pro schvalování motorových vozidel a jejich přípojných vozidel, jakož i systémů, konstrukčních částí a samostatných technických celků určených pro tato vozidla*

*Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1907/2006 o registraci, hodnocení, povolování a omezování chemických látek, o zřízení Evropské agentury pro chemické látky (...)*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/83/ES o kodexu Společenství týkajícím se humánních léčivých přípravků*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/48/ES o bezpečnosti hraček*

*Kompetence pro vytvoření jednotné ochrany práv duševního vlastnictví EU: čl. 118 SFEU*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti*

*Nařízení Rady (ES) č. 207/2009 o ochranné známce Společenství*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/95/ES, kterou se sblíží právní předpisy členských států o ochranných známkách*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/44/ES o právní ochraně biotechnologických vynálezů*

*Nařízení Rady (ES) 1061/2009, kterým se stanoví společná pravidla pro vývoz*

*Nařízení Rady (ES) 428/2009, kterým se zavádí režim Společenství pro kontrolu vývozu, přepravy, zprostředkování a tranzitu zboží dvojího užití*

## 14. VOLNÝ POHYB JEDNOTLIVCŮ V EVROPSKÉ UNII

### I. Uvolnění pohybu osob v Evropské unii v mezinárodním srovnání

Evropská unie uvolnila pohyb jednotlivců (fyzických osob) v jedinečném měřítku. Ve světě neexistuje totiž žádné všeobecné právo cizinců na vstup a pobyt na území určitého státu. Všechny státy sledují příjíždějící cizince, běžně pomocí vízové povinnosti a omezují či úplně vylučují přistěhovalce. Občané členských států Evropské unie se naopak těší všeobecnému právu vstupu a pobytu v jiných členských státech. Na společných hranicích členských států se upustilo od soustavných osobních (pasových) kontrol („Schengen“).

### II. Občanství Evropské unie

Vznik Evropské unie v 90. letech přinesl zavedení doplňkového občanství Evropské unie. Občany Evropské unie jsou bez dalšího všichni občané členských států. Členské státy si nadále svými státoobčanskými předpisy a jejich uplatněním stanovují okruh svých státních občanů. Evropská unie tyto státoobčanské předpisy nijak nesbližuje.

### III. Právo krátkodobého pobytu

Členské státy Evropských společenství a další západoevropské státy přestaly omezovat vstup a krátkodobý pobyt občanů jiných západoevropských států vízovou povinností už v 50. letech. Rostoucí blahobyt zvýšil turistický ruch. Každoročně cestují do jiného evropského státu stovky milionů Evropanů. Právo Evropské unie vymezuje podobně jako většina států světa krátkodobý pobyt jako pobyt do tří měsíců. Členské státy mohou sledovat pobyt a pohyb takových obyvatel prostřednictvím evidence jejich pobytu v hotelích, ubytovnách a kempech. Pro cestování postačí osobní průkaz (občanský průkaz), cestovní pas není nutný, je však třeba pamatovat na doklady dětí či svěřených osob či jejich zapsání do osobního průkazu.

### IV. Právo dlouhodobého pobytu

Právo Evropské unie zaručuje možnost dlouhodobého pobytu na území kteréhokoli členského státu většině občanů ostatních členských států Evropské unie. Od počátku existence Evropských společenství se jí těšili zaměstnanci a osoby samostatně výdělečně činné (živnostníci, osoby vykonávající svobodná povolání) a jejich rodinní příslušníci. Na počátku 90. let pak směrnice zaručily možnost dlouhodobého pobytu dalším skupinám občanů členských států: důchodcům, studentům a osobám s vlastními zdroji. Podmínkou je zabezpečení základních potřeb osoby v jiném členském státě včetně zdravotní péče. Svobodu dlouhodobého pobytu na území jiného členského státu tak nemohou využít nezaměstnaní a další osoby potřebné sociální pomoci. Dlou-

hodobý pobyt občanů jiných členských států podléhá ohlašování. Občan jiného členského státu Evropské unie přitom dostává osobní průkaz. Nesplnění ohlašovací povinnosti ale nesmí být ovšem důvodem zákazu pobytu. Odmítnutí povolení musí být možné přezkoumat před soudem. Po pěti letech právo Evropské unie nově zakládá možnost trvalého pobytu.

## **V. Doprovázející rodinní příslušníci**

Dlouhodobě pobývajícím občané – zaměstnanci, osoby samostatně výdělečně činné, důchodci, studenti, osoby s vlastními zdroji – mohou ve členských státech pobývat se svými rodinnými příslušníky včetně těch, kteří nejsou občané členských států. Právo Evropské unie vymezuje okruh rodinných příslušníků těšících se právu doprovodného pobytu: zahrnuje manželku/manžela, nezletilé děti včetně polorodých, osvojených a svěřených do pěstounské nebo podobné péče, popřípadě vnuky, zletilé potomky (studenti, zdravotně postižení) závislé na výživě a předky hospodářsky činného občana Evropské unie a jeho manželky/manžela. Členské státy mohou okruh oprávněných rodinných příslušníků rozšířit (partner, sourozenec), popřípadě tak musejí učinit, pokud takto přijímají stejně blízké osoby vlastních občanů (rozsudek *Reed*).

## **VI. Výhrada veřejného pořádku, bezpečnosti a zdraví**

Právo Evropské unie připouští uložení zákazu vstupu a pobytu občanům jiných členských států, kteří se dopustili závažné trestné činnosti, lze-li se důvodně obávat recidivy, zákaz ovšem nesmí být uložen na nepřiměřeně dlouhou dobu (například rozsudek *Calfa*). Libovolné ukládání zákazu pobytu tak není možné. Členské státy rovněž mohou nepřipustit vstup občanům jiných členských států, když trpí závažnou nakažlivou nemocí, duševní poruchou nebo závislostí. Omezení kvůli ochraně veřejného zdraví se však vesměs neuplatňují. Prosazení zákazů pobytu kvůli veřejnému pořádku a bezpečnosti znesnadňuje odstranění soustavných pasových kontrol na většině společných hranic.

## **VII. Volební právo v komunálních a evropských volbách**

Občané Evropské unie těší právu volit a být volen v místních volbách a ve volbách do Evropského parlamentu ve státě svého dlouhodobého pobytu.

## **VIII. Právo na konzulární a diplomatickou ochranu v nečlenských státech**

Občané Evropské unie mají právo na konzulární a diplomatickou ochranu ze strany zastupitelských úřadů jiných členských států, pokud v nečlenském státě chybí zastupitelský úřad členského státu, jehož jsou občany.

## IX. Cizinci v Evropské unii

Dlouhodobý pobyt cizinců v Evropské unii, tedy osob bez občanství některého ze členských států, upravují členské státy podle svých politických, hospodářských a společenských záměrů. Lze je vyhošťovat rovněž za méně závažnou trestnou činnost či na základě podezření. Evropská unie nemá společnou přistěhovaleckou politiku. Právo Evropské unie nicméně začíná zakládat oprávnění cizinců dlouhodobě oprávněně pobývajících v některém členském státě na pobyt v dalších členských státech.

*Rovnost občanů jednotlivých členských států EU: čl. 18 SFEU*

*Občanství EU: čl. 20 SFEU*

*Volný pohyb a pobyt občanů EU v EU: čl. 21, čl. 45, čl. 49 SFEU*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států (...)*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 17. 4. 1986, 59/85, A. F. Reed.*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. 1. 1999, C-348/96, D. Calfa*

*Volební právo aktivní a pasivní v komunálních a evropských volbách: čl. 22 SFEU*

*Směrnice Rady 94/80/ES, kterou se stanoví pravidla pro výkon práva volit a práva být volen v obecních volbách pro občany Unie s bydlištěm v členském státě, jehož nejsou státními příslušníky*

*Konzulární ochrana v nečlenských státech: čl. 23 SFEU*

*Rozhodnutí zástupců vlád členských států zasedajících v Radě 95/553/ES o ochraně občanů Evropské unie prostřednictvím diplomatických a konzulárních zastoupení*

*Směrnice Rady 2003/109/ES o právním postavení státních příslušníků třetích zemí, kteří jsou dlouhodobě pobývajícími rezidenty*

## 15. ZAMĚSTNÁNÍ A OSOBNÍ PODNIKÁNÍ V EVROPSKÉ UNII

### I. Možné podoby hospodářské migrace

Zaměstnání či samostatná výdělečná činnost v jiném členském státě než domovském předpokládá obvykle dlouhodobý nebo trvalý pobyt na jeho území. Za prací lze však též pravidelně dojíždět přes hranice (pendleři). Představitelné je též souběžné zaměstnání či podnikání ve více členských státech. Všechny tyto podoby volného pohybu osob právo Evropské unie zaručuje.

### II. Zaměstnání a přístup k němu

Občané jiných členských států Evropské unie mají stejný přístup k zaměstnání. Nepřipouští se upřednostňování uchazečů z řad vlastních občanů. Těší se stejným pracovním podmínkám (mzda, bezpečnost práce, doba odpočinku a dovolené, odborová angažovanost, kolektivní vyjednávání, důvody výpovědi) jako občané hostitelského státu. Uplatní se zásadně pracovní právo místa výkonu práce (*lex loci laboris*). Zákaz diskriminace podle občanství se nevztahuje toliko na stát jako tvůrce pracovního práva, ale rovněž na soukromé zaměstnavatele, odbory a další organizace (rozsudek *Bosman*). Znevýhodnění občané jiných členských států se mohou domoci rovného zacházení, ba dokonce upřednostnění, které je nutné pro zaměstnání v jiném členském státě než je jejich domovský (rozsudek *Ugliola*), před soudy tohoto státu.

### III. Sbližování pracovních podmínek

Nejen kvůli usazeným či dojíždějícím zaměstnancům z řad občanů jiných členských států, ale hlavně za účelem odstranění výraznějších rozdílů v pracovních podmínkách v jednotlivých členských státech Evropská unie prostřednictvím směrnic sbližuje pracovní podmínky ve členských státech ohledně pracovní doby nebo bezpečnosti práce. Také se potlačuje diskriminace podle řady hledisek jako pohlaví, věk, rasa a národnost, sexuální orientace a podobně.

### IV. Svoboda výkonu samostatné výdělečné činnosti

Samostatnou výdělečnou činnost, například živnost, zvláště spravovaná a svobodná povolání, zemědělskou činnost, mohou občané jiných členských států Evropské unie provádět za stejných podmínek jako tuzemci. Těší se tak podobně jako obchodní společnosti svobodě usazování za účelem podnikání. Zrovnoprávnění zahrnuje podmínky zahájení (licence a autorizace) a výkonu samostatné činnosti (technické a hygienické podmínky, povinnosti vůči odběratelům, zajištění rizik a podobně) a dozor nad činností včetně postihu pochybení. Uplatní se právo místa výkonu výdělečné činnosti. Případnou diskriminaci mohou občané jiných členských států rovněž napadnout před úřady a soudy hostitelského státu. Jednorázové či příležitostné provádění samostatné



hospodářské činnosti na území jiného státu než státu usazení ovšem pokrývá volné poskytování služeb jako odlišná základní hospodářská svoboda.

## V. Výhrada výkonu státní moci vlastním občanům

Členské státy mohou vyhradit a běžně vskutku vyhrazují vlastním občanům zaměstnání nebo samostatné výdělečné činnosti, jejichž výkon představuje výkon veřejné moci (policisté, vojáci z povolání, soudci, úředníci veřejné správy, respektive exekutoři). Judikatura Soudního dvora (rozsudek *Komise proti Belgii*) nicméně opakovaně odmítla rozšiřování výhrady na další povolání ve veřejném sektoru (veřejné zdravotnictví, školství, státní železnice, komunální služby), neboť tato nejsou výkonem státní moci v podobě rozhodování o právech a povinnostech jiných nebo jejich donucování.

## VI. Jazykové nároky

Diskriminací podle státní příslušnosti nejsou nároky na znalost úředního, případně místního jazyka, jestliže jsou nezbytné pro řádný výkon povolání (rozsudek *Groener*). Jazyková rozmanitost v Evropě přitom zjevně znesnadňuje zaměstnání nebo osobní podnikání ve většině jiných členských států.

## VII. Uznávání kvalifikace

Rozmanitost odborného a vysokého školství členských států znesnadňovala migraci za kvalifikovanou prací. Organizace a financování školství zůstává v působnosti členských států. Mezi členskými státy přetrvávají určité rozdíly. Směrnice Evropské unie nicméně usnadňují uznávání kvalifikace za účelem usnadnění pohybu za prací. Sblížily se nároky na studium a praxi a umožnilo tak snadné uznání vysokoškolských diplomů a atestací v případě lékařů, dalších zdravotníků či stavebních inženýrů. Pro ostatní vysokoškolské kvalifikace se vytvořila obecná úprava uznávání diplomů. Podobný mechanismus byl vytvořen pro uznávání vysvědčení, výučních listů, popř. dosažené praxe. Stanovují se jen základní standardy a upravuje procedura uznávání a možnost vyžadování vyrovnávací zkoušky. Právo Evropské unie ve vazbě na širší mezinárodní právní rámce sjednotilo s ohledem na společnou dopravní politiku nároky na řidiče včetně neprofesionálních včetně jejich osvědčení řidičskými průkazy.

## VIII. Daňový režim přistěhovalců

Zaměstnanci a osoby samostatně výdělečně činné bez ohledu na své občanství platí daně z příjmů (platu, mzdy, osobního zisku) a odvody na sociální zabezpečení a veřejné zdravotní pojištění ve členském státě, ve kterém pracují anebo podnikají. Opakovanému zdanění ve státě dlouhodobého pobytu anebo státě domovském pak brání dvoustranné smlouvy mezi členskými státy o zamezení dvojího zdanění. Právo Evropské unie dosud nijak neupravuje ukládání pří-

mých daní. Judikatura Soudního dvora ale zasahuje proti takovým daňovým institutům, jež znevýhodňují hospodářsky činné přistěhovalce nebo za prací dojíždějící (rozsudek *Schumacker*).

## **IX. Hospodářská činnost občanů nečlenských států**

Členské státy nadále určují vnitrostátním právem politiku zaměstnávání četných občanů třetích států (zejména z Afriky a Asie), a to ve vazbě na přistěhovaleckou politiku. Možné je jejich znevýhodnění nebo vyloučení při zaměstnávání ve členských státech, které je v případě občanů jiných členských států zapovězené.

## **X. Pracovníci z nových členských států**

Smlouvy o přistoupení nových členských států odložily zavedení volného pohybu pracovníků pro jejich občany. Členské státy nemusely tento odklad využít, nicméně většina členských států západní Evropy jej alespoň na přechodnou dobu zavedla, postupně však byla odstraněna. Všichni občané Evropské unie se naopak těšili od počátku svobodě usazování za účelem samostatné výdělečné činnosti.

*Volný pohyb zaměstnanců: čl. 45–48 SFEU*

*Právo usazování za účelem podnikání: čl. 49–53 SFEU*

*Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 492/2011 o volném pohybu pracovníků uvnitř Unie*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. 10. 1969, 15–69, Ugliola*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. 10. 1995, C-415/93, J.-M. Bosman*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 26. 5. 1982, 149/79, Komise proti Belgii (veřejná služba)*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 28. 11. 1989, C-379/87, Groener*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/36/ES o uznávání odborných kvalifikací*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. 2. 1995, C-279/93, R. Schumacher*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/88/ES o některých aspektech úpravy pracovní doby*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/94/ES o ochraně zaměstnanců v případě platební neschopnosti zaměstnavatele*

*Směrnice Rady 98/59/ES o sbližování právních předpisů členských států týkajících se hromadného propouštění*

*Směrnice Rady 2000/78/ES, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání*

*Směrnice Rady 2010/18/EU, kterou se provádí revidovaná rámcová dohoda o rodičovské dovolené (...)*

*Směrnice Rady 1999/70/ES o rámcové dohodě o pracovních poměrech na dobu určitou*

## 16. SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ PŘISTĚHOVALCŮ V EVROPSKÉ UNII

### I. Rozdílné sociální systémy

Evropská unie neorganizuje a nefinancuje sociální zabezpečení obyvatelstva členských států. Výjimkou je zabezpečení funkcionářů, úředníků a zaměstnanců Evropské unie a jejich rodin. Sociální zabezpečení, veřejné financování zdravotní péče a veřejné služby obyvatelstvu, zejména vzdělání, vymezují vlastním zákonodárstvím na základě národní, popř. oblastní a místní politiky členské státy. Mezi členskými státy Evropské unie jsou značné rozdíly, pokud jde o okruh, výši a jakost sociálních dávek a služeb. Rozdíly nevyplývají jen z rozdílné výkonnosti národních hospodářství a na ní závisící životní úrovně obyvatel, ale také z odlišných společenských poměrů a politických přístupů. Členské státy mají různé modely sociálního zabezpečení, jež jsou pochopitelně různě nákladné, což se projevuje ve zdanění. Různě členské státy též financují a organizují zdravotnictví a školství a přispívají na kulturu, sport, dopravu a bydlení.

### II. Průběžné zabezpečení pracovníka a jeho rodiny

Zaměstnanci nebo osoby samostatně výdělečně činné se těší nemocenskému zabezpečení ve členském státě, kde pracují či podnikají. Od institucí sociálního zabezpečení tohoto státu dostávají průběžné sociální dávky jako podporu v rodičovství, dětské přídatky, příspěvky kvůli zdravotnímu postižení též jejich rodinní příslušníci. S omezeními za účelem zabránění zneužití se také poskytuje podpora v nezaměstnanosti. Jednotlivec se obecně těší průběžnému sociálnímu zabezpečení pouze v jednom členském státě.

### III. Důchody osob stěhujících se mezi členskými státy

Následné sociální zabezpečení, tedy starobní, vdovské, sirotčí a invalidní důchody poskytují všechny státy, ve kterých zabezpečený občan Evropské unie působil a podílel se tak na financování těchto dávek daněmi či odvody, popř. byl zajištěn jako rodinný příslušník vydávajícího a platícího občana. Při rozhodování o žádostech o tyto dávky musejí státy, resp. instituce sociálního zabezpečení započítat doby odpracované v dalších členských státech. Odpovídající podíly důchodů pak vyplácejí instituce členských států. Brání se tak jak znevýhodnění, tak zvýhodnění migrujících hospodářsky činných občanů Evropské unie a jejich rodin.

### IV. Přístup k veřejně hrazené zdravotní péči

Hospodářsky činní přistěhovalci se těší plné veřejně financované zdravotní péči ve státě dlouhodobého pobytu, kde ostatně kvůli své hospodářské činnosti obvykle platí daně či pojistné na veřejné zdravotní pojištění zdravotním pojišťovnám a fondům. Podobně se zabezpečují také

doprovázející rodinní příslušníci. Právo státu dlouhodobého pobytu určuje rozsah nehrazené péče a míru spoluúčasti. Obyvatelé jiných členských států přechodně pobývající na území členského státu mají nicméně nárok na zprostředkování úhrady nutné péče za stejných podmínek jako jeho obyvatelé na vrub státu svého dlouhodobého pobytu, resp. příslušné instituce zdravotního zabezpečení. Zvláštní režim zdravotnického zabezpečení se týká důchodců, studentů, uchazečů o zaměstnání a důchod, vyslaných nebo dojíždějících pracovníků a jejich doprovázejících či oddělených rodinných příslušníků.

## V. Přístup k veřejně hrazenému vzdělání

Hospodářsky činní přistěhovalci z řad občanů jiných členských států, resp. jejich rodinní příslušníci mají nárok na vzdělávání a podporu při něm za stejných podmínek jako občané příslušného státu, a to také tehdy, uskutečňuje-li se v zahraničí. Judikatura Soudního dvora (rozsudek *Gravier*) odmítla nadto rozlišování studentů a uchazečů studia též podle místa dlouhodobého pobytu. Odlišné školné tak není možné. Přistěhovavší se studenti ovšem nemají všeobecný přístup k sociální podpoře při studiu.

## VI. Přístup přistěhovalců k dotovaným službám

Hospodářsky činní přistěhovalci a jejich rodinní příslušníci mají mít přístup k bydlení včetně jeho veřejné podpory v podobě sociálního bydlení a zvýhodněných spoření a půjček stejný jako občané hostitelského státu. Stejně tak je nepřípustné znevýhodnění při přístupu k dotovaným dalším službám, jakými jsou veřejná doprava, sociální péče, kultura a sport.

*Rovnost: čl. 18 SFEU*

*Kompetence ke koordinaci sociálního zabezpečení: čl. 48 SFEU*

*Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení*

*Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) 987/2009, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení (ES) 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení*

*Směrnice Rady 98/49/ES o ochraně nároků zaměstnanců a samostatně výdělečně činných osob, které se pohybují ve Společenství, na penzijní připojištění*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 13. 2. 1985, 293/83, F. Gravier*

## 17. SVOBODA USAZOVÁNÍ OBCHODNÍCH SPOLEČNOSTÍ A DRUŽSTEV ZA ÚČELEM PODNIKÁNÍ V EVROPSKÉ UNII

### I. Význam právnických osob v soudobé společnosti vyspělých států

Základem soudobého hospodářství je podnikání ve velkém, které nedokáží provádět jednotlivci. Právním nástrojem spolupráce a spojení kapitálu jsou právní osoby, především obchodní společnosti a družstva. Další druhy právnických osob jako ústavy, nadace, občanská sdružení, politické strany, církevní osoby pak lze vytvářet pro další činnosti. Jednotlivé státy svým právem umožňují zakládání a provoz různých druhů právnických osob. Právníky jsou rovněž obce, města, kraje a další jednotky územní samosprávy. Za právní osobu bývá považován též stát.

### II. Vymezení okruhu oprávněných právnických osob

Státy běžně připouštějí na svém území působení právnických osob vytvořených podle práva jiných států. Toto nastoluje otázku příslušnosti právnických osob. Srovnání mezinárodního a vnitrostátního práva potvrzuje používání dvou hledisek pro určení příslušnosti právnických osob, zejména obchodních společností, k jednotlivým státům, která by byla srovnatelná se státním občanstvím jednotlivců. Rozhodné bývá sídlo (formální či faktické) či právo, podle kterého byla právní osoba založena (teorie inkorporace). Naopak jen ke zvláštním účelům se používá hledisko kontroly (příslušnost osob ovládajících právní osobu) či hledisko místa působení právní osoby.

### III. Okruh právnických osob oprávněných k usazení pro podnikání

Právo Evropské unie zaručuje svobodu usazování právními osobami, které byly založeny podle občanského a obchodního práva některého z členských států za účelem dosahování zisku hospodářskou činností, včetně družstev, pokud mají sídlo nebo hlavní správu na území členského státu. Zpravidla je to tentýž stát. Svobodě usazování se tedy netěší neziskové právní osoby a podobné instituce jako nadace, spolky, politické strany, církevní struktury, ústavy, trusty či příspěvkové organizace, byť jsou vytvořené podle práva některého členského státu a mají sídlo na jeho území. Tyto právní osoby se nicméně mohou těšit jiným základním hospodářským svobodám Evropské unie.

### IV. Náplň svobody usazování

Oprávněné obchodní společnosti a družstva mohou působit na území jiného členského státu prostřednictvím pobočky (filiálky, odštěpného závodu a podobně) nebo prostřednictvím ovláda-

né (dceřiné) obchodní společnosti, zpravidla založené podle práva hostitelského státu. Podobně se může obchodní společnost či další osoba z jiného členského státu na takové společnosti podílet. Zřizovací smlouvy konečně výslovně zrovnoprávňují podílníky z různých členských států. Judikatura Soudního dvora požaduje přípuštění usazení také tehdy, je-li volba méně náročného práva jiného členského státu záměrná za účelem obcházení přísnějších nároků práva hostitelského státu na založení obchodní společnosti (rozsudek *Centros*). Během posledních let se rovněž pootevřel prostor pro změnu sídla obchodní společnosti bez změny právního řádu, podle kterého byla vytvořena (rozsudek *Cartesio*).

## V. Sbližování práva obchodních společností

Jednotlivé členské státy podle svých tradic předpokládají zakládání a provoz více druhů obchodních společností. Jedná se zpravidla o kapitálové akciové společnosti, společnosti s ručením omezeným, společnosti s plným ručením podílníků a osobní společnosti. Právo Evropské unie neodstraňuje tuto rozmanitost, stanoví však základní nároky pro ty obchodní společnosti, jež se mají těšit svobodě usazování na území ostatních členských států. Směrnice upravují zejména zakládání a neplatnost založení obchodních společností, zakládání akciových společností a změny jejich kapitálu, vnitrostátní a mezinárodní slučování a rozdělování, obchodní společnosti s jedním podílníkem, veřejné nabídky převzetí a účetnictví obchodních společností včetně poměrů v rámci koncernů, jakož také zdanění zisků v jejich rámci.

## VI. Právnícké osoby vytvářené podle práva Evropské unie

Právo Evropské unie umožňuje zakládat také právnícké osoby podle unijního práva. Dlouhodobě je možné zakládat evropské hospodářské zájmové sdružení pro zajištění hospodářské spolupráce na evropské úrovni. Nová úprava začíná umožňovat zakládání evropské akciové společnosti (*societas europaea*). Stejně tak je možné zakládat evropská družstva, uvažuje se i o zavedení právní formy evropské nadace. Registraci těchto právníckých osob nicméně nadále zabezpečují členské státy.

## VII. Uvolnění usazování právníckých osob ve vztahu ke zbytku světa

Řada členských států Evropské unie připouští podnikání obchodních společností příslušných k nečlenským státům. Dílčí uvolnění usazování za účelem podnikání v řadě odvětví koneckonců požaduje právo Světové obchodní organizace ve spojení s uvolněními obchodu službami.

*Usazování občanů EU a příslušných právníckých osob za účelem podnikání: čl. 49–55 SFEU*

*Vymezení oprávněných právníckých osob – obchodních společností a družstev: čl. 54 SFEU*

*Zrovnoprávnění podílníků z jiných členských států: čl. 55 SFEU*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 9. 3. 1999, C-212/97, Centros*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 27. 9. 1988, 81/87, Daily Mail*

*Rozsudek C-210/06, ze dne 16. 12. 2008, Cartesio Oktató és Szolgáltatás bt*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/43/ES o povinném auditu ročních a konsolidovaných účetních závěrek (...)*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/36/ES o výkonu některých práv akcionářů ve společnostech s kótovanými akciemi*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/101/ES o koordinaci ochranných opatření, která jsou na ochranu zájmů společníků a třetích osob vyžadována v členských státech od společností ve smyslu čl. 48 druhého pododstavce Smlouvy, za účelem dosažení rovnocennosti těchto opatření*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/30/EU o koordinaci ochranných opatření, která jsou na ochranu zájmů společníků a třetích osob vyžadována v členských státech od společností ve smyslu čl. 54 druhého pododstavce Smlouvy při zakládání akciových společností a při udržování a změně jejich základního kapitálu, za účelem dosažení rovnocennosti těchto opatření*

*Jedenáctá Směrnice Rady 89/666/EHS o zveřejňování poboček vytvořených v členském státě některými formami společností řídicích se právem jiného členského státu*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/25/ES o nabídkách převzetí*

*Nařízení Rady (ES) 1435/2003 o statutu Evropské družstevní společnosti (SCE)*

*Nařízení Rady (ES) 2157/2001 o statutu evropské společnosti (SE)*

*Nařízení Rady (EHS) 2137/85 o evropském hospodářském zájmovém sdružení (EHZS)*

## 18. VOLNÉ POSKYTOVÁNÍ SLUŽEB V EVROPSKÉ UNII

### I. Význam služeb v hospodářství

Poskytování služeb zajišťuje většina pracovní síly a tvoří většinu hrubého domácího produktu ve všech vyspělejších zemích. Za služby se obvykle považují činnosti nepředstavující získávání surovin jakými jsou zemědělství, lesní a vodní hospodářství a těžba, stejně jako výroba zboží průmyslem a řemesly. Služby zahrnují dopravu, spoje, kulturní a sportovní činnosti, služby turistického ruchu, stavebnictví, montáže, údržbu a opravy, poradenství, zdravotnictví, školství, sociální služby, peněžnictví a mnohé další činnosti. Vnitrostátní veřejnoprávní úprava služeb stejně jako soukromoprávní rámec jejich poskytování a přijímání jsou proto rozmanité.

### II. Mezinárodní obchod službami a překážky mu brání

Mezinárodní obchod službami zaostává za mezinárodním zbožovým obchodem. Mnohé služby lze stěží poskytovat přes hranice kvůli jazykovým a kulturním překážkám či postačí místní poskytovatelé. Nové komunikační technologie však otevírají prostor pro rozmach služeb poskytovaných na dálku. Mezinárodní obchod službami nenarušují cla ani kvóty, nýbrž rozmanitá správní opatření.

### III. Vymezení služeb pro účely volného pohybu

Službami se chápou plnění zpravidla za úplaty, jež nejsou dodáním zboží, pracovní činností a podnikáním ani investicemi kapitálu. Doplnkově se označují za služby zejména činnosti řemeslné, průmyslové, obchodní a výkon svobodných povolání. Judikatura Soudního dvora za služby považuje také další činnosti.

### IV. Služby a pohyb osob, kapitálu a zboží

Poskytování mnohých služeb předpokládá pohyb osob, často musí cestovat příjemce (služby turistického ruchu), nezřídka poskytovatel či jeho zaměstnanci (stavebnictví) a jindy se musejí setkat příjemce s poskytovatelem (zdravotní zákroky, kulturní akce). Nemalá část služeb se díky komunikačním technologiím již obejde bez cestování (poradenství, účetnictví, peněžnictví, výzkum). Zvláštní ráz má mezinárodní doprava a spoje, jež se poskytují postupně či zároveň ve více státech. Peněžní služby pak zajišťují úhradu plateb a investice kapitálu. Službu poskytovanou přes hranici může rovněž doprovázet zboží (opravy).



## V. Zákaz diskriminace a potlačování překážek

Právo Evropské unie zapovídá nejen diskriminaci podle státního občanství či příslušnosti poskytovatele, ale zejména diskriminaci mezi poskytovateli domácími a z jiného členského státu (rozsudek *van Binsbergen*) stejně jako znevýhodňování zahraničních příjemců (rozsudek *Ciola*). Judikatura Soudního dvora také potlačuje opakované požadavky, jakkoli se mohou uplatňovat stejně na služby domácích i cizích poskytovatelů (rozsudek *Guiot*).

## VI. Daňové aspekty obchodu službami mezi členskými státy

Sblížení a sladění daně z přidané hodnoty zahrnuje rovněž vymezení příslušnosti ke zdanění mezistátně poskytovaných služeb. Příslušnost ke zdanění příjmů či zisku z mezistátně poskytovaných služeb stanoví smlouvy o zamezení dvojího zdanění.

## VII. Detašování pracovníků

Evropská unie rovněž vymezuje uplatnění pracovních práv jednotlivých členských států na zaměstnance vyslané při poskytování služeb do jiných členských států.

## VIII. Zvláštní rámec pro peněžnictví

Kvůli volnému poskytování peněžních služeb a souvisejícímu pohybu kapitálu právo Evropské unie sbližuje právo členských států pro peněžnictví, podrobené přísné kontrole kvůli ochraně klientů. Série směrnic výrazně ovlivnily právo členských států, které standardizovaly podmínky pro celoevropské působení bank, pojišťoven a investičních fondů, jež se stává stále více skutečností mimo jiné díky novým komunikačním technologiím. Postupná liberalizace peněžnictví doprovázela odstranění zbylých překážek pohybu kapitálu. Kvůli dluhové krizi některých členských států se připravuje centralizace bankovního dohledu.

## IX. Společná dopravní politika

Četná nařízení přímo a směrnice prostřednictvím vnitrostátního práva členských států regulují mezistátní a částečně též vnitrostátní silniční, železniční a říční dopravu. Právo Evropské unie zachytilo liberalizační tendence, které výrazně změnily podnikání v těchto donedávna monopolizovaných nebo přísně regulovaných odvětvích. Důležitou součástí dopravního práva Evropské unie jsou technické, bezpečnostní a kvalifikační normy. Zájem Evropské unie o dopravu odráží její význam pro volný pohyb zboží stejně jako osob.

## **X. Další odvětví služeb ovlivněná Evropskou unií**

Evropská unie postupně sblížila právní úpravu členských států pro některá další důležitá odvětví služeb, například pro telekomunikace nebo televizi.

## **XI. Obecná opatření pro uvolnění**

Ustanovení zřizovacích smluv, jakkoli ve prospěch hospodářské integrace vykládaná judikaturou Soudního dvora, nedokáží vytlačit každodenní překážky poskytování služeb přes hranice členských států. Evropská unie proto přijala obecnou směrnici, která má značně zjednodušit poskytování služeb uvnitř Evropské unie potlačením správních překážek, opakovaných požadavků a diskriminace.

## **XII. Sociální služby a služby obecného hospodářského zájmu**

Právo Evropského společenství v minulosti neovlivňovalo poskytování sociálních služeb obyvatelstvu jeho členskými státy (zdravotní péče, sociální pomoc, vzdělávání) stejně jako služeb obecného hospodářského zájmu (telekomunikace, elektrárénství, plynárenství, vodárenství, veřejná doprava). Demonopolizace, privatizace, a růst spoluúčasti otevřely prostor pro pojetí těchto služeb jako služeb, jejichž volné poskytování rovněž zaručuje právo Evropské unie. Judikatura Soudního dvora například podpořila poskytování a přijímání těchto služeb přes hranice požadavkem stejného proplácení v jiném členském státě vyhledaných zdravotnických zákroků (rozsudek *Kohll*), čímž sice otevřela dosud uzavřené odvětví soutěži na evropské úrovni, ale zároveň vystavila převážně veřejně hrazené zdravotnictví členských států hrozbě nestability.

## **XIII. Světová uvolnění obchodu službami**

Uvolnění obchodu službami ve světovém měřítku slouží Všeobecná dohoda o obchodu službami (GATS) Světové obchodní organizace, jež zakládá mnohostranný kompromis o zrovnoprávnění zahraničních poskytovatelů řady služeb s poskytovateli domácími. Evropská unie a její členské státy se na těchto uvolněních podílejí ve značném rozsahu.

*Volné poskytování služeb v EU: čl. 56–62 SFEU*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 3. 12. 1974, 33–74, J.H.M. van Binsbergen*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 29. 4. 1999, C-224/97, E. Ciola*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 28. 3. 1996, C-272/94, M. Guiot a Climatec SA*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/71/ES o vysílání pracovníků v rámci poskytování služeb*

*Zvláštní pravidla pro uvolnění peněžních služeb: čl. 58 odst. 2 SFEU*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/138/ES o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejím výkonu (Solventnost II)*

*Dopravní služby a politika: čl. 58 odst. 1 SFEU a čl. 90–100 SFEU*

*Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) 1073/2009 o společných pravidlech pro přístup na mezinárodní trh autokarové a autobusové dopravy*

*Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) 1072/2009 o společných pravidlech pro přístup na trh mezinárodní silniční nákladní dopravy*

*Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) 1008/2008 o společných pravidlech pro provozování leteckých služeb ve Společenství*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/13/EU o koordinaci některých právních a správních předpisů členských států upravujících poskytování audiovizuálních mediálních služeb*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 28. 4. 1998, C-158/96, R. Kohll*

*Služby obecného hospodářského zájmu: čl. 14 SFEU a Protokol o službách obecného zájmu*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES o službách na vnitřním trhu*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/24/EU o uplatňování práv pacientů v přeshraniční zdravotní péči*

## 19. VOLNÝ POHYB KAPITÁLU A PLATEB V EVROPSKÉ UNII

### I. Vymezení úhrad plateb a vazba na peněžní služby

Úhradou je placení za zboží, službu a práci penězi. Vnitrostátní i mezinárodní platby v hotovosti, prostřednictvím platebních dokumentů nebo elektronické převody se běžně poskytují jako bankovní, poštovní či podobné služby.

### II. Vymezení kapitálu a jeho investice

Investice kapitálu se vesměs uskutečňuje podobně jako úhrada platby převodem peněz. Odlišný je nicméně účel. Možná je však též investice vývozem zboží (investiční celky, zařízení) či poskytnutím nehmotných statků (know-how, patenty). Investice jsou komerční (převzetí účasti na obchodní společnosti, vybudování vlastního podniku nákupem nemovitostí a zařízení, obstaráním vstupních služeb či získáním a zacvičením pracovníků, komerční úvěr apod.) stejně jako privátní (bankovní vklad, nákup cenných papírů, získání nemovitosti či starožitnosti s očekáváním zhodnocení). Výnosem investice jsou možné výnosy (zisky, úroky, dividendy, nájemné) či zisk z následného prodeje majetku po jeho zhodnocení na příslušném trhu.

### III. Pozornost států úhradám plateb a investicím kapitálu

Státy stanovují pravidla pro úhradu plateb a upravují investice kapitálu za účelem řádného zdanění a kvůli národní bezpečnosti. Zvláštní pozornost ve 20. století státy věnovaly platbám a investicím překračujícím státní hranice kvůli rovnováze svého hospodářství. Zapomínat však nelze ani na politické zásahy vůči investorům, především na znárodňování majetku, stejně jako na znehodnocování peněz inflací či měnovými reformami.

### IV. Volná úhrada plateb v Evropské unii

Úhrada za zboží obchodované a služby poskytované mezi členskými státy je předpokladem jejich volného pohybu. Bez ní by společný trh nebyl představitelný. Podobně je důležitá pro volný pohyb pracovníků a svobodu usazování za účelem podnikání. Obvyklé jsou totiž převody části mezd a zisků do domovského státu pracovníka či investora. Právo Evropských společenství od počátku uvolňovalo platby za zboží a služby těšící se volnému pohybu. Možná omezení investic kapitálu v zahraničí nesměla narušovat jejich hrazení (rozsudek *Luisi a Carbone*). Přístupné bylo a je ovšem dozorování plateb kvůli řádnému výběru daní, boji proti zpronevěrám a legalizaci výnosů trestné činnosti („praní špinavých peněz“). Související služby bank či dalších zprostředkovatelů plateb se též těší volnému poskytování.

## V. Liberalizace investic kapitálu v Evropské unii

Některé členské státy Evropských společenství dříve uplatňovaly omezení vývozu kapitálu ze svého území. Svobodu investic kapitálu přinesla až v roce 1994 příprava jednotné měny. Příliv a odliv kapitálu nesmějí členské státy omezovat překážkami ani zatěžovat zpoplatněním. Investování do jiného členského státu ani investice z jiného členského státu nesmějí čelit znevýhodnění. Narušením volného pohybu kapitálu nejsou omezení spojená se státním dozorem nad hospodářskými činnostmi a opatření nezbytná pro řádný výběr daní. Členské státy mohou však při zdanění investic a jejich výnosů rozlišovat podle jejich místa a místa pobytu investora.

## VI. Vnější investiční politika Evropské unie

Právo Evropské unie plně uvolňuje úhradu plateb přes vnější hranice Evropské unie. Podobně uvolňuje též vývoz kapitálu do nečlenských států a obecně připouští též zahraniční investice na území členských států. Pouze při závažném ohrožení hospodářské a měnové stability může Rada na návrh Komise po vyjádření Evropské centrální banky omezit takové kapitálové pohyby přes vnější hranice.

## VII. Ochrana majetku a smlouvy o ochraně a podpoře investic ve světovém měřítku

Ve světovém měřítku neexistuje žádný standard ochrany majetku a investic před znárodněním a vyvlastněním stejně jako ochrany ze strany států před odnětím trestnou činností či v rámci obchodního styku. Mnohé státy nicméně kvůli hospodářskému rozvoji během posledních desetiletí přistoupily na smlouvy o ochraně a podpoře investic. Tyto smlouvy zaručují zahraničním investorům zvýšenou ochranu prostřednictvím mezinárodních institucí. Evropská unie nyní přebírá od členských států kompetenci k uzavírání těchto smluv.

## VIII. Ochrana investic uvnitř Evropské unie

Od členských států Evropské unie se všeobecně očekává vysoká míra ochrany vlastnictví a majetku státem, jakkoli se uznávají minulá znárodnění. Přesto investice kapitálu mezi mnohými členskými státy stále nadále zajišťují dvoustranné úmluvy o ochraně a podpoře investic. Chybí stále všeobecná úprava právem Evropské unie. Evropská unie začala dvoustranné smlouvy o ochraně investic zpochybňovat.

*Volná úhrada plateb: čl. 63 odst. 2 SFEU*

*Volné investice kapitálu: čl. 63 odst. 1, čl. 64–66 SFEU*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 31. 1. 1984, 286/82 a 26/83, G. Luisi a G. Carbone*

*Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) 924/2009 o přeshraničních platbách ve Společenství (...)*

*Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) 1781/2006 o informacích o plátcích doprovázejících převody peněžních prostředků*

*Respekt vůči národní úpravě vlastnictví: čl. 345 SFEU*

## 20. EURO JAKO JEDNOTNÁ MĚNA EVROPSKÉ UNIE

### I. Měna jako projev státnosti

Během posledních staletí státy světa vesměs zavedly vlastní měnu pro celé své území, obyvatelstvo a hospodářství. Mezinárodní obchod si pak pravidelně žádal směnu měn. Dříve se používaly mince z drahých kovů, jejichž oběh býval mezinárodní.

### II. Zlatý standard a brettonwoodský systém

Stabilizaci směnných kursů v 19. století napomáhal právem určený či předpokládaný závazek emisních bank směniti bankovky za zlato či stříbro. Během první poloviny 20. století nicméně kvůli válkám a sociálním nepokojům mnoho států vydalo množství nekrytého oběživa. Výsledkem byla značná inflace. Stabilizace směnných kursů prostřednictvím jejich všeobecné směnitelnosti za zlato tak skončila. Po roce 1945 byl ovšem založen Mezinárodní měnový fond. Jeho členské státy vázaly své měny na dolar stabilními kursy. Spojené státy americké zabezpečovaly krytí dolaru zlatem pro jiné státy a veřejné instituce (brettonwoodský systém).

### III. Evropský měnový systém

Rozpad brettonwoodského systému v 70. letech 20. století ukončením zbývajícího zlatého krytí amerického dolaru přiměl členské státy Evropských společenství, aby si zavedly náhradní stabilizaci směnných kursů, potřebnou pro hladký průběh rostoucího obchodu na společném trhu. Evropský měnový systém (1979–1998) spočíval na stabilizaci kursů měn rostoucího počtu členských států a závazku jejich centrálních bank intervenovat na devizových trzích za účelem jejich udržení. Neudržitelné kursy se měnily dohodnutými devalvacemi a revalvacemi.

### IV. Evropská měnová jednotka (ECU)

Evropská měnová jednotka (ECU) se zavedla v roce 1979 jako zúčtovací jednotka pro hospodaření a vedení účetnictví Evropských společenství. Její hodnota se odvozovala z koše měn členských států. Jednotka nebyla skutečnou měnou, nebyla totiž emitována ani jako hotovost, ani jako účetní peníze. Běžně se v ní nicméně vyjadřovaly soukromé závazky. Předchůdcem byla evropská účetní jednotka (ERU), na které se podílela část členských států.

## V. Projekt a účel jednotné měny

Projekt jednotné měny zakotvila Smlouva o Evropské unii v části měnicí Smlouvu o založení Evropského hospodářského společenství. Jednotná měna odstraňuje rizika kurzových změn a náklady na směnu, které rostou s růstem mezistátního obchodu a pohybu osob. Od jednotné měny lze tak čekat trvalou úsporu. Nepanuje nicméně shoda, zda okruh členských států, které zavedly jednotnou měnu (eurozóna), představuje vhodný měnový prostor.

## VI. Konvergenční (maastrichtská) kritéria

Členské státy zakotvily právně-politické a ekonomické předpoklady zavedení eura jako konvergenční (též maastrichtská) kritéria. Žádalo se (1) ustavení centrálního bankovníctví nezávislého na vládní moci. To si vyžádalo změny zákonů či ústav ohledně výběru a postavení guvernérů a dalších funkcionářů centrálních bank. Od nezávislosti centrálních bank se očekával větší důraz na stabilitu měny. Ekonomickými předpoklady byla (2) kurzová stabilita, kterou měla potvrdit dvouletá účast na Evropském mechanismu směnných kursů bez vybočení kursu vlastní měny ze stanovených flukтуаčních pásem, (3) výrazné sblížení inflace měn členských států v pásmu 1.5 % a (4) sblížení úrokových měr ve členských státech v pásmu 2 %. Členské státy měly také snížit (5) schodek veřejných rozpočtů pod 3 % hrubého domácího produktu a konečně (6) celkové veřejné zadlužení (státní rozpočet, rozpočty samosprávy a veřejných institucí) pod 60 % hrubého domácího produktu.

## VII. Fáze zavádění eura

Vlastní zavádění jednotné měny předcházelo odstranění posledních překážek pohybu kapitálu mezi členskými státy (první fáze). V letech 1993–1998 členské státy plnily konvergenční kritéria (druhá fáze), kdy se nicméně ukázal být s těžší splnitelný požadavek snížení celkového veřejného zadlužení. Přesto v roce 1999 zavedlo jedenáct členských států jednotnou měnu v bezhotovostní podobě. Bankovky a mince stávajících měn dočasně představovaly euro, jehož hodnota se odvodila od hodnoty ECU. Zmražené kursy se stanovily za přepočítací koeficienty a stanovila se pravidla pro přepočet cen vyjádřených ve starých měnách na ceny v euru. První dva měsíce roku 2002 obíhala současně hotovost rušených měn. Posléze se jediným zákonným platidlem v eurozóně stalo euro. Hotovost starých měn bylo možné vyměňovat ještě řadu let poté na pobočkách centrální banky příslušného státu.

## VIII. Všeobecná právní kontinuita

Všechna peněžní plnění vyčíslená ve starých měnách členů eurozóny, určená zákony a dalšími právními předpisy, rozhodnutími a rozsudky, smlouvami i jednostrannými právními úkony po zavedení eura trvají. Plnění se poskytne v jednotné měně ve výši vypočtené podle přepočítacích koeficientů. Toto nástupnictví eura uznaly rovněž nečlenské státy.



## **IX. Název, bankovky a mince**

Název „euro“ byl zvolen členskými státy teprve dodatečně v roce 1995. Bankovky jsou stejné, zobrazují neutrální motivy a neobsahují texty obvyklé pro bankovky. Vydává je Evropská centrální banka. Mince mají stejný kov, tvar a líc, rubová strana má národní motivy. Vydávají je centrální banky států eurozóny ve shodě s Evropskou centrální bankou.

## **X. Řízení oběhu eura**

Evropská centrální banka a pod jejím vedením centrální banky států eurozóny řídí oběh eura jednotlivými nástroji monetární politiky, například intervencemi na devizových a kapitálových trzích, úvěrovou a rezervní politikou vůči komerčním bankám a dalšími nástroji. Nezávislost centrálního bankovníctví Evropské unie a jeho federativní uspořádání má zabezpečovat stabilitu jednotné měny při zohledňování poměrů ve členských státech eurozóny.

## **XI. Pakt stability a růstu**

Pakt stability a růstu je nástroj pro udržení hospodářské a měnové unie. Jeho právní základ stanoví zřizovací smlouvy, prováděcí nařízení a politická ujednání. Předpokládá se sledování dodržování fiskálních konvergenčních kritérií členskými státy. Při překročení schodku veřejných rozpočtů a celkového veřejného zadlužení předvídá peněžní postih členského státu rozhodnutím orgánů Evropské unie. Prosazování paktu vůči členským státům bylo nicméně velmi obtížné. Donedávna přísné požadavky byly ve skutečnosti zřetelně zmírněny.

## **XII. Zavádění eura ve starých a nových členských státech**

Ze starších členských států euro dodatečně zavedlo Řecko. Dánsko a Velká Británie kvůli neochotě obyvatelstva jednotnou měnu nezavedly, stejně se rozhodlo dodatečně vstoupivší Švédsko. Z nových členských států euro zavedly dosud Slovinsko, Kypr, Malta, Slovensko a Estonsko. Jiné nové státy včetně Česka se stanovením termínu zavedení naopak váhají nebo nesplňují podmínky. Proti rychlému zavedení eura hovoří výkyvy kursů měn nových členských států a nemožnost provádění vlastní měnové politiky. Předpokladem zavedení je také snížení schodku veřejných rozpočtů.

## **XIII. Dluhová krize některých členských států**

Celosvětová hospodářská recese od roku 2008 a bankovní krize v řadě států světa zhoršila stabilitu veřejných rozpočtů většiny států světa. Některé členské státy eurozóny se nepřiměřeně zadlužily. Řecko, které ostatně zavedlo euro pomocí falšování statistik, v roce 2010 před neschopností splácet své veřejné dluhy zachránily jen veřejné půjčky, krácení a odklady splácení

obrovského dluhu. Podobně veřejnou pomoc potřebovalo Portugalsko. Irsko a Kypr potřebovaly veřejné půjčky kvůli státním zárukám za krachující banky. Vážné obtíže se stabilitou veřejných financí postihly rovněž Itálii a Španělsko. Všechny uvedené státy čelily výraznému růstu úroků ze svých dluhopisů na kapitálových trzích, který jejich postavení ještě dále zhoršoval.

#### **XIV. Záchranné fondy**

První veřejné půjčky poskytovaly státy. Na záchraně vysoce zadlužených států se podílel rovněž Mezinárodní měnový fond. Postupně se v roce 2010 vytvořily dočasné nástroje jako Evropský nástroj finanční stability (EFSF) a Evropský mechanismus finanční stabilizace (EFSM). Jejich úkoly na základě zvláštní mezinárodní smlouvy členských států eurozóny v roce 2012 převzal stálý Evropský stabilizační mechanismus (ESM).

#### **XV. Intervence Evropské centrální banky a centrálních bank Eurosystemu**

Evropská centrální banka začala nakupovat státní dluhopisy výše uvedených vysoce zadlužených členských států. Centrální banky těchto států rovněž poskytují rozsáhlé půjčky svým komerčním bankám ohroženým hospodářskou recesí. Někteří ekonomové míní, že pomoc se skrývá rovněž v neuhrazovaných saldech mezibankovního platebního systému TARGET2.

#### **XVI. Změny chápání právních rámců a změny kvůli krizi**

Členské státy se v rozporu se zněním zřizovacích smluv vzájemně zavázaly poskytnout si pomoc v případě fiskálních krizí. Politickými rozhodnutími bez odpovídajícího právního základu byly během krize zřízeny mohutné stabilizační fondy. Evropská centrální banka pak začala zadluženým státům vypomáhat nákupem jejich dluhopisů. Ke změně formálního právního rámce jednotné měny až na výjimky nicméně nedošlo.

#### **XVII. Zpřísnění dohledu nad členskými státy**

Dluhová krize několika členských států, žádající si přímé či prostřednictvím záchranných fondů poskytnuté veřejné půjčky lépe hospodařících členských států eurozóny, si vyžádala zpřísnění dohledu nad hospodařením členských států a sledování dalších nebezpečných jevů včetně nerovnováh obchodu a přemrštěného soukromého zadlužení. Pětadvacet členských států Evropské unie nadto ještě sjednalo v roce 2012 Smlouvu o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii (fiskální kompakt), žádající zavedení účinných právních nástrojů proti růstu veřejného zadlužení, takzvaných dluhových brzd.

*Jednotná měna: čl. 119 odst. 2 SFEU*

*(Euro)měnová politika: čl. 127–133 SFEU*

*Hospodářská politika: čl. 120–126 SFEU*

*Protokol o postupu při nadměrném schodku*

*Protokol o kritériích konvergence*

*Nařízení Rady (ES) 1103/97 o některých ustanoveních týkajících se zavedení eura*

*Nařízení Rady (ES) 974/98 o zavedení eura*

*Nařízení Rady (ES) 2866/98 o přepočítacích poměrech mezi eurem a měnami členských států, které zavádějí euro*

*Smlouva o založení Evropského stabilizačního mechanismu ze dne 2. 2.2012*

*Smlouvu o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii ze dne 2. 3. 2012*

*Nařízení Rady (ES) 1466/97 o posílení dohledu nad stavy rozpočtů a nad hospodářskými politikami a o posílení koordinace hospodářských politik*

*Směrnice Rady 2011/85/EU o požadavcích na rozpočtové rámce členských států*

*Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 1176/2011 o prevenci a nápravě makroekonomické nerovnováhy*

*Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 1173/2011 o účinném prosazování rozpočtového dohledu v eurozóně*

## 21. ROZPOČET EVROPSKÉ UNIE

### I. Role rozpočtu

Evropská unie vykonává jen zlomek úkolů státu. Nezabezpečuje vnější obranu, nemá armádu, nezajišťuje vnitřní pořádek vlastní policií. Přímá správa a vlastní soudnictví jsou omezené. Většinu výkonu práva Evropské unie zajišťují členské státy. Evropská unie nemá rozsáhlejší sociální programy, nefinancuje sociální dávky ani ve větší míře ani školství a zdravotnictví ve členských státech. Angažmá Evropské unie se týká z pohledu států jen okrajových činností. Rozpočet Evropské unie tak představuje zlomek veřejných rozpočtů členských států: státních rozpočtů, rozpočtů jednotek územní samosprávy a různých veřejných fondů a institucí. Dosahuje přibližně jedno procento hrubého domácího produktu členských států (v roce 2013 144 miliard eur).

### II. Příjmy rozpočtu

Příjmy rozpočtů Evropských společenství byly dříve tvořeny příspěvky států a společnými cly. Evropská společenství a následně Evropská unie se pouze částečně emancipovaly od členských států a zajistily si jen omezené vlastní zdroje, které ostatně stále zprostředkovávají členské státy. Nejdůležitější (přes 60 %) je odvod členských států určený podílem na hrubém domácím produktu. Kvůli uvolňování světového obchodu klesá dlouhodobě podíl výnosu jednotně ukládaných cel na dovoz zboží z nečlenských států (přibližně 10 %). Nepřehlédnutelný je též podíl na výnosu členským státům předepsané daně z přidané hodnoty (okolo 15 %). Další příjmy jsou doplňkové. Evropská unie není oprávněná zavést vlastní daně a členské státy nejeví ochotu ji tuto pravomoc přiznat.

### III. Rozpočtové zásady

Rozpočtování Evropské unie se řídí zásadami určenými zřizovacími smlouvami. Jsou jimi (1) jednota – všechny příjmy a výdaje všech agend se sdružují, výjimky se týkají jen evropského bankovníctví a agentur s vlastní subjektivitou, (2) všeobecnost – jednotlivé příjmy a výdaje se na sebe neváží, (3) sestavování na kalendářní rok – zahrnují se všechny výdaje a příjmy, (4) vyrovnanost – nepřipouští se plánování schodku, skutečný výsledek se zohledňuje následující rok, (5) přesné vymezení určení – rozpočet se strukturuje na jednotlivé výdaje. Kvůli krizi eura nicméně nelze vyloučit popření zásady vyrovnanosti.

#### **IV. Postup vytváření rozpočtu a rozpočtový plán**

Na sestavování rozpočtu se podílí Komise, Rada a Evropský parlament. Pro jednotlivé etapy rozpočtového procesu jsou určeny lhůty. Na základě návrhů orgánů a institucí Komise připravuje návrh rozpočtu. Rada a Evropský parlament jej následně projednávají. Pro případ neshody se svolává dohodovací výbor. Schvalování se již neliší pro obligatorní a fakultativní výdaje. Roční rozpočet se připravuje v mezích víceletého rozpočtového plánu sestavovaného dosud dohodou orgánů Evropské unie (dosud pro roky 2007-2013), do budoucna na pětileté období nařízením schváleným Radou jednomyslně a potvrzeným Evropským parlamentem.

#### **V. Výdaje rozpočtu**

Zhruba 35 % výdajů rozpočtu Evropské unie si nadále žádá nákladná společná zemědělská politika. Okolo 40 % výdajů rozpočtu se používá na podporu rozvoje zaostávajících oblastí členských států pomocí regionální politiky. Dalšími významnými výdaji jsou vlastní správa, výzkumná a zahraniční, zejména humanitární politika.

#### **VI. Propojení se členskými státy a vyrovnání (kompenzace)**

Rozpočet Evropské unie je propojen s rozpočty členských států, prostřednictvím nich se ve velké míře financuje a jejich pomocí se rozdělují prostředky na zemědělskou a regionální politiku. Sestavené rozpočty Evropských společenství a Evropské unie zahrnovaly často politicky motivovaná vyrovnání mezi jednotlivými státy s ohledem na jejich přínos a čerpání.

#### **VII. Vyúčtování a kontrola hospodaření**

Evropský parlament rozhoduje o předloženém závěrečném účtu jeho schválením, odložením do vyjasnění sporných věcí, nebo odmítnutím. Kontrolu hospodaření Evropské unie, jejich příjmů a výdajů, zabezpečuje Účetní dvůr. Kontroluje se soulad se schváleným rozpočtem a hospodárnost. Výsledkem kontrol je výroční zpráva, popř. zvláštní zprávy. Kontrolní činnost zahrnuje program auditů prováděných dle mezinárodních standardů. Účetní dvůr opakovaně hospodaření Evropské unie, resp. Evropských společenství neschvaloval či schvaloval s výhradami.

*Rozpočtování EU: čl. 310–324 SFEU*

*Zdroje rozpočtu EU: čl. 311 SFEU*

*Nařízení Rady (ES, Euratom) 1605/2002, kterým se stanoví finanční nařízení o souhrnném rozpočtu Evropských společenství*

*Rozhodnutí Rady 2007/436/ES, Euratom o systému vlastních zdrojů Evropských společenství*

*Víceletý finanční rámec: čl. 312 SFEU*

*Roční rozpočet: čl. 313–316 SFEU*

*Plnění rozpočtu a absolutorium: čl. 317–319 SFEU*

*Kontrola rozpočtu Účetním dvorem: čl. 319 a čl. 287 SFEU*

## 22. SPOLEČNÉ ODVĚTVOVÉ A PRŮŘEZOVÉ POLITIKY EVROPSKÉ UNIE

### I. Zemědělská politika

Společná zemědělská politika je nejvýraznější odvětvovou politikou Evropské unie, a to jak složitostí právní úpravy (hojná nařízení a rozhodnutí přijímaná vesměs na dobu určitou), tak finanční náročností a mírou zásahů do podnikání. Současná podoba politiky je výsledkem dlouhodobého vývoje politiky evropských států vůči zemědělství. Charakterizuje ji snaha zajistit zásobování levnými potravinami v hustě zalidněné Evropě intenzivním zemědělstvím, konkurence států s extenzivním zemědělstvím či levnou pracovní silou, úsilí o blahobyt venkovského obyvatelstva, vliv zemědělské lobby a ekologické ohledy. Nástroji zemědělské politiky jsou především ochranná opatření vůči dovozům z nečlenských států, tedy vysoká cla, nízké dovozní kvóty a subvencování vývozu, dále intervence na trzích, masivní dotace rolníkům, družstvům a zemědělským podnikům, podpora zemědělství ve znevýhodněných oblastech, omezení výroby produkčními kvótami či záповědí obdělávání pozemků. Součástí politiky jsou hygienické a technické normy, fyto-sanitární a veterinární opatření a standardizace výrobků. Politiku provádějí orgány a instituce členských států, které dostávají příspěvky od Evropské unie. Komise dozoruje řádný výkon společné zemědělské politiky. Členské státy mohou politiku doplnit vlastními opatřeními, pokud jimi nenaruší soutěž na jednotném trhu. Politika je kvůli nákladům, složitosti a omezením dlouhodobě neudržitelná. Po roce 2000 se proto pomalu prosazují reformy společné zemědělské politiky zahrnující ve vazbě na uvolňování světového obchodu (Světová obchodní organizace) zmírňování ochranná opatření, větší ohled na spotřebitele a zdůraznění ochrany životního prostředí.

### II. Regionální politika

Regionální politika Evropské unie usiluje o zmírnění značných rozdílů v hospodářské výkonnosti a související životní úrovni členských států (koheze). Jednotlivé programy se zaměřují na oblasti, jež zaostávají v měřítku celku. V souvislosti s rozšířením o státy střední Evropy, Pobaltí a Balkánu se na politiku začala vydávat největší část prostředků Evropské unie. Většina finančních prostředků směřuje na infrastrukturní projekty územní samosprávy. Zpravidla se počítá se spolufinancováním státem, územní samosprávou či soukromým sektorem. Dozor projektů zabezpečuje Komise ve spolupráci s úřady členských států. Právní rámec představují zejména nařízení a rozhodnutí. Uskutečňování politiky v některých členských státech se leckdy považuje za neúčinné a neekonomické. Patrné je politické ovlivňování rozhodování o projektech, nežádá se evropských regionálních dotací týká korupce.

### III. Výzkumná politika

Evropská unie provádí výzkum ve vlastních institucích, spolufinancuje výzkum prováděný jinými mezinárodními organizacemi zapojujícími další státy, zadává přímo či prostřednictvím institucí členských států granty univerzitám, výzkumným ústavům i soukromým subjektům. Zadávání se uskutečňuje pomocí víceletých rámcových programů. Hlavními oblastmi zájmu Evropské unie jsou biotechnologie, fyzika elementárních částic a kosmický program, opomíjet nelze ani společenské vědy. Právní rámec tvoří především nařízení a rozhodnutí. Společenské standardy výzkumu určuje naopak stále hlavně vnitrostátní právo.

### IV. Politika ochrany životního prostředí

Výraznější rozdíly v ochraně životního prostředí by mohly poskytovat nežádoucí výhodu průmyslu členských států s nižšími standardy. Evropská unie prosazuje ochranu životního prostředí ve členských státech, ale také jako součást politického působení ve prospěch obyvatelstva. Zásada vysokého stupně ochrany životního prostředí se má uplatňovat při veškerém působení Evropské unie. Dalším cílem je zachování rozmanitosti přírody (biodiverzita). Za tímto účelem byly přijaty standardy o ochraně stěhovavých druhů a směrnice o přírodních stanovištích. V součinnosti s členskými státy se souběžně s vnitrostátní územní ochranou přírody vytváří soustava chráněných území „Natura 2000“. Evropská společenství a Evropská unie již po desetiletí rozvíjejí standardy čistoty vod a ovzduší stejně jako standardy nakládání s odpady. Zvláště sporné je prosazování mezinárodně dohodnutých závazků snižování emisí za účelem zmírnění změn světového klimatu. Právo Evropské unie vstupuje rovněž do územního plánování členských států. Právním vyjádřením politiky jsou zejména směrnice. Běžně se ponechává značný prostor pro volbu nástrojů členskými státy. Členské státy mohou prosazovat přísnější standardy ochrany životního prostředí.

### V. Sociální a humanitární politika

Evropská unie provádí několik programů v sociální oblasti, mimo jiné podporu příhraniční spolupráce, kampaně pro řešení vybraných sociálních problémů nebo výměnu studentů a žáků v evropském měřítku. Rovněž ve spolupráci s členskými státy a dalšími mezinárodními organizacemi poskytuje potravinovou, zdravotní a technickou pomoc méně vyspělým zemím a jejich obyvatelům při přírodních pohromách, válkách a pro jejich rozvoj.

*Společná zemědělská politika EU: čl. 38–44 SFEU*

*Nařízení Rady (ES) 1290/2005 o financování společné zemědělské politiky*

*Nařízení Rady (ES) 485/2008 o kontrole opatření tvořících součást systému financování Evropského zemědělského záručního fondu, prováděné členskými státy*



*Nařízení Komise (ES) 1848/2006 o nesrovnalostech a zpětném získávání částek neoprávněně vyplacených v rámci financování společné zemědělské politiky, o organizaci informačního systému v této oblasti (...)*

*Nařízení Rady (ES) 73/2009, kterým se stanoví společná pravidla pro režimy přímých podpor v rámci společné zemědělské politiky a kterým se zavádějí některé režimy podpor pro zemědělce (...)*

*Regionální politika EU (hospodářská, sociální a územní soudržnost): čl. 174–178 SFEU*

*Nařízení Rady (ES) 1083/2006 o obecných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu a Fondu soudržnosti (...)*

*Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) 1081/2006 o Evropském sociálním fondu (...)*

*Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) 1080/2006 o Evropském fondu pro regionální rozvoj*

*Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) 1059/2003 o zavedení společné klasifikace územních statistických jednotek (NUTS)*

*Nařízení Rady (ES) 1084/2006 o Fondu soudržnosti (...)*

*Politika ochrany životního prostředí EU: čl. 191–193 SFEU*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady (ES) 98/2008 o odpadech (...)*

*Směrnice Rady 1999/31/ES o skládkách odpadů*

*Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) 1013/2006 o přepravě odpadů*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/60/ES, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky*

*Směrnice Rady 91/271 o čištění městských odpadních vod*

*Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady 406/2009/ES o úsilí členských států snížit emise skleníkových plynů, aby byly splněny závazky Společenství v oblasti snížení emisí skleníkových plynů do roku 2020*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/28/ES o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů (...)*

*Směrnice Rady 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/18/ES o záměrném uvolňování geneticky modifikovaných organismů do životního prostředí (...)*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES o odpovědnosti za životní prostředí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prostředí*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/92/EU o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí*

*Výzkumná politika EU: čl. 179–190 SFEU*

*Spolupráce se třetími zeměmi a humanitární pomoc: čl. 208–214 SFEU*

## 23. OCHRANA HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE V EVROPSKÉ UNII

### I. Veřejnoprávní ochrana hospodářské soutěže

Většina vyspělých států chrání hospodářskou soutěž na svých trzích mocenskými zásahy. Nedozorovaná soutěž se nepovažuje za dostatečnou. Na výrobce zboží a poskytovatele služeb (soutěžitele) se tak uplatňují povinnosti stanovené veřejným soutěžním právem. Popisované soutěžní právo Evropské unie má obdobu ve většině vyspělých států světa. Veřejné soutěžní právo nelze směřovat se soukromým soutěžním právem čili ochranou před nekalou soutěží.

### II. Role Evropské unie při ochraně hospodářské soutěže a její dosah

Evropská unie postihuje nástroji taková narušení hospodářské soutěže, jež se dotýkají jednotného vnitřního trhu, kdy nežádoucí účinky překračují hranice členských států. Evropská unie si osobuje uplatnění svého práva také tehdy, když má praktika narušující hospodářskou soutěž na jednotném trhu původ v zahraničí (rozsudek *Wood pulp*). Na narušení hospodářské soutěže s účinky na trhu jednoho členského státu se nadále uplatňuje vnitrostátní soutěžní právo. Právo Evropské unie soutěžní práva členských států sice neshoduje, leč některé členské státy se však při jeho vytváření inspirovaly soutěžním právem celku.

### III. Zákaz kartelů

Právo Evropské unie obecně zakazuje kartely. Kartely se rozumějí výslovná ujednání nebo jednání soutěžitelů ve shodě či opatření zájmových organizací, jestliže narušují hospodářskou soutěž. Jsou jimi především rozdělení trhů, určení cen nebo objemu výroby, služeb či odběru. Rozsáhlá rozhodovací praxe Komise a judikatura Soudního dvora vymezila jako nepřípustné podobné praktiky včetně dohod mezi články výrobního a obchodního řetězce neboli vertikální kartely (rozsudek *Consten – Grundig*). Ze zákazu se připouštějí blokové výjimky, které nařízenými stanovuje Komise. Připustit lze praktiky, které sice omezují soutěž, nicméně představují technologické či organizační zlepšení a jsou přínosem pro spotřebitele či odběratele.

### IV. Zákaz zneužití dominantního postavení

Právo Evropské unie postihuje zneužití dominantního postavení soutěžitelem. Tímto zneužitím se myslí především cenový diktát, omezování produkce, vnucování vázaných obchodů a diskriminace mezi jednotlivými odběrateli nebo dodavateli (rozsudek *Chiquita*). Při posuzování se zkoumá, zda soutěžitel skutečně na rozhodném (relevantním) trhu převládá. Ze zákazu zneužití dominantního postavení nejsou výjimky. Samo dominantní postavení nicméně protiprávní není.

## V. Nástroje prosazování veřejného soutěžního práva

Prosazení zákazu kartelů a zneužití dominantního postavení zajišťuje pokutování soutěžitelů. Trestní postih manažerů či rozdělení soutěžitele právo Evropské unie nezná. Dříve soutěžní právo prosazovala výhradně Komise, jež vedle blokových výjimek udělovala též výjimky individuální. Nyní každý soutěžitel sám posuzuje případný negativní dopad svého chování na společný trh. Výkon společného práva je nyní dílem decentralizován, podílejí se na něm také soutěžní úřady členských států, jež jinak prosazují vnitrostátní soutěžní právo. Pro řádné vyšetření a postih kartelů a zneužití dominantního postavení stanoví postupy zvláštní nařízení. Pomoc při vyšetřování a provedení postihů zabezpečují úřady a soudy členských států.

## VI. Fúze a jejich kontrola

Zneužití dominantního postavení předchází již dvacet let zvláštní kontrola slučování (fúzí, koncentrací) soutěžitelů. Slučováním se rozumí propojení či splynutí soutěžitelů (převzetí kontrolního balíku akcií, splynutí obchodních společností, popř. založení konsorcií). Sloučení přesahující určitý rozsah vymezený obratem a podílem na trhu nebo takové sloučení, jehož kontrolu žádají členské státy, posuzuje Komise. Bez jejího svolení se sloučení nesmí uskutečnit. Úkony takové sloučení zakládající se považují za neplatné.

## VII. Omezení státních (veřejných) podpor

Ohrozit soutěž na společném trhu dokáží též členské státy svými podporami. Těmi se rozumí jakékoli zvýhodnění jednotlivých soutěžitelů či odvětví. Zvýhodnit lze nástroji soukromého stejně jako veřejného práva. Státní podporu mohou představovat přímé subvence, úlevy na daních, zvýhodněná plnění, výhodné úvěry či kapitálové injekce. Státní podporou je též zvýhodnění poskytnuté územní samosprávou a státem zřízenými institucemi či ovládanými podniky. Státní podpora je obecně zakázána. Vymezuje se nicméně okruh důvodů, za kterých lze podporu po schválení poskytnout. Státy poskytují podpory kvůli různým důvodům, vedle zachování či podpory zaměstnanosti jím může být rozvoj určitého odvětví, zajištění bezpečnosti či zachování stability (bankovníctví a pojišťovnictví). Poskytování státních podpor kontroluje Komise, která může udělit za výše uvedených podmínek výjimku. Komise může rovněž vyhodnotit jako neslučitelnou se společným trhem podporu neohlášenou či již stávající. Při rozhodování se hodnotí na straně jedné důvody podpory a na straně druhé ohrožení soutěže. Nepovolenou podporu musejí státy žádat od příjemce zpět (rozsudek *Boussac*). Postup při povolování a dozorování podpor stanoví nařízení.

## VIII. Demonopolizace síťových odvětví

Evropská společenství v 90. letech postupně prosadila odstranění některých monopolů členských států mimo jiné na železnicích, v civilním letectví, v plynárenství, elektrárenství, telekomunikacích či v poště. Zavedení soutěže více dodavatelů (operátorů) předpokládá zpravidla oddělení zařízení a provozu a ustavení zvláštních dozorových orgánů (regulátorů). Demonopolizace se netýká sociálních služeb, zdravotnictví a školství. Jejich organizace a financování zůstávají úkolem členských států. Demonopolizaci předepisují směrnice členským státům. Správu jednotlivých síťových odvětví nicméně zabezpečují úřady členských států.

## IX. Veřejné zakázky

Právo Evropské unie omezuje sklon členských států a jejich územní samosprávy upřednostňovat při zadávání veřejných zakázek domácí dodavatele. Obecné a odvětvové směrnice výrazně ovlivnily právo zadávání veřejných zakázek. Součástí úpravy je celoevropské zveřejňování rozsáhlejších veřejných zakázek ve zvláštní databance (TED) stejně jako zavedení účinných opravných prostředků pro odmítnuté uchazeče. Potlačit korupci spojenou s veřejnými zakázkami v mnohých členských státech nicméně Evropská unie nedokáže.

*Zákaz kartelů a zneužití dominantního postavení: čl. 101–102 SFEU*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 31. 3. 1993, C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 a C-125/85 až C-129/85, A. Ahlström Osakeyhtiö a další proti Komisi (wood pulp – celulóza)*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 13. 7. 1966, 56 a 58–64, Consten S.à.R.L. a Grundig-Verkaufs-GmbH proti Komisi*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. 2. 1978, 27/76, United Brands Company a United Brands Continentaal BV proti Komisi (Chiquita)*

*Nařízení Rady (ES) 1/2003 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v člancích 81 a 82 Smlouvy*

*Nařízení Rady (ES) 139/2004 o kontrole spojování podniků*

*Omezení státních podpor: čl. 107–109 SFEU*

*Nařízení Rady (ES) 659/1999, kterým se stanoví prováděcí pravidla k článku 93 Smlouvy o ES  
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/18/ES o koordinaci postupů při zadávání veřejných zakázek na stavební práce, dodávky a služby*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/17/ES o koordinaci postupů při zadávání zakázek subjekty působícími v odvětví vodního hospodářství, energetiky, dopravy a poštovních služeb*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. 2. 1990, C-301/87, Francouzská republika proti Komisi (Boussac)*

*Internetová prezentace rozhodnutí Komise v oblasti hospodářské soutěže:*

[http://ec.europa.eu/competition/index\\_en.html](http://ec.europa.eu/competition/index_en.html)

## 24. ZAHRANIČNÍ, BEZPEČNOSTNÍ A OBRANNÁ POLITIKA EVROPSKÉ UNIE

### I. Role jiných mezinárodních organizací a struktur

Evropská společenství se dlouho omezovala na hospodářskou integraci členských států. Zahraniční a obrannou politiku sledovaly členské státy samy. Jednaly přitom na půdě jiných mezinárodních organizací a struktur, povoláných k ochraně míru a bezpečnosti: celosvětové Organizace spojených národů (OSN), respektive Konference a později Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE). Většina členských států se sdružila a sdružuje ve vojenských paktech Západoevropské unii a zejména v Organizaci Severoatlantické smlouvy (NATO).

### II. Potřeba sladování zahraniční politiky při hospodářské integraci

Dosažený stupeň hospodářské integrace si nicméně už od konce 60. let žádal sladování zahraniční politiky členských států. Toto se dělo v rámci takzvané evropské politické spolupráce. Teprve od roku 1993 členské státy prováděly společnou zahraniční a bezpečnostní politiku podle složitého rámce určeného Smlouvou o Evropské unii (druhý pilíř). Později se postupně pozornost začala věnovat též otázkám obrany.

### III. Rysy společné zahraniční a bezpečnostní politiky

Společná zahraniční a bezpečnostní politika se svou obrannou složkou byla a zůstává též po přijetí Lisabonské smlouvy slabým prvkem spojení členských států. Opírá se totiž pouze o mezivládní spolupráci, jež předpokládá shodu členských států. Primát práva Evropské unie se zde obecně neuplatňuje.

### IV. Orgány společné zahraniční a bezpečnostní politiky

Orgány Evropské unie s nadnárodními rysy jako Evropský parlament, Komise, a Soudní dvůr mají omezený vliv. Při utváření společné zahraniční a bezpečnostní politiky jsou klíčovými Evropská rada a Rada, složené z hlav výkonné moci a ministrů zahraničních věcí členských států. Na mezivládním rázu politiky příliš nemění zřízení úřadu vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku jako zvláštního člena Komise stejně jako ustavení Evropské služby pro vnější činnost, která se stala sítí diplomatických misí Evropské unie ve světě.

## V. Cíle společné politiky

Zřizovací smlouvy určují podrobně cíle společné zahraniční, bezpečnostní a obranné politiky. Patří mezi ně zachování nezávislosti a celistvosti členských států a Evropské unie, ochrana míru a prosazování mezinárodní bezpečnosti, mezinárodní spolupráce, dodržování lidských práv, ochrana životního prostředí, hospodářský a sociální rozvoj a posilování demokracie a vlády práva ve světě.

## VI. Vyjádření společné politiky

Před přijetím Lisabonské smlouvy společnou zahraniční a bezpečnostní politiku vyjadřovaly společné strategie přijímané Evropskou radou a společné postoje a společné akce přijímané Radou složenou z ministrů zahraničních věcí. Lisabonská smlouva právní rámec zjednodušila. Evropská rada určuje strategické zájmy, stanoví cíle a určuje obecné směry. Rada složená z ministrů zahraničních věcí pak přijímá rozhodnutí, které může navrhnout členský stát nebo vysoký představitel s případnou podporou Komise. Rozhodnutí určují politiku vůči nečlenským státům, včetně opatření ohledně vzájemných politických, hospodářských a dalších styků, jejich omezení bojkoty a embargy, jakož také vyjadřují záměry Evropské unie a nabídky nečlenským státům. Rozhodování si žádá jednomyslnost. Členský stát tak může záměr vetovat. Zdržení se ovšem veto neznamená, členský stát se pak na provádění rozhodnutí nemusí podílet. Členské státy prováděcí nebo související opatření oznamují Radě. Některá opatření si mohou žádat zavedení nebo změnu vnitrostátního práva. Provádění společné zahraniční, bezpečnostní a obranné politiky může také vyústit ve sjednávání mezinárodních smluv Evropské unie a členských států s nečlenskými státy.

## VII. Meze společné politiky

Úspěch společné zahraniční a bezpečnostní politiky Evropské unie ovlivňuje pochopitelně její přijetí či odmítnutí třetími státy, vůči kterým ji Evropská unie a členské státy uplatňují. Toto platí pro zahraniční politiku kteréhokoli státu světa. Zvláštností Evropské unie jsou však důsledky neshody členských států na půdě Rady. Evropská unie potom společnou politiku jako odpověď na určitou událost nebo stav ve světě nemá. Leckteré důležité mezinárodně-politické události tak nakonec zůstávají bez jejího postoje. Členské státy potom sledují vlastní, nezávisle obtížně slučitelnou politiku. Evropská unie nemá ani účinné nástroje vymáhání rozhodnutí od svých členských států. Potvrzení požadavku jednomyslnosti Lisabonskou smlouvou a předtím též Smlouvou o ústavě pro Evropu dokládá trvalou neochotu členských států vzdát se vlastní zahraniční politiky ve prospěch celku.

## VIII. Obranná politika

Amsterdamská smlouva zavedla společnou bezpečnostní a obrannou politiku jako součást společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Evropská unie počítá se společnou obranou členských států při jejich napadení. Obranná politika nicméně bere ohled na členství většiny členských států v Organizaci severoatlantické smlouvy a na neutralitu zbývajících. Záměr zařadit užší vojenský pakt Západoevropská unie do struktur Evropské unie dovršen nebyl a v souvislosti s Lisabonskou smlouvou členské státy nakonec ukončily její činnost. Obranná politika Evropské unie se opírá o vojenskou složku a struktury, zabezpečující spolupráci armád členských států. Vytvářejí se dokonce společné jednotky a organizují společné mise (petersbergské mise). Evropská unie má vojenské mise v zemích s vnitřními konflikty (Kosovo). Evropská obranná agentura má napomáhat spolupráci členských států. Důležitá je rovněž složka civilní, jež spočívá ve zlepšení působení složek policie, civilní obrany a humanitární pomoci. Posilování obranné politiky Evropské unie nicméně konkuruje Organizaci Severoatlantické smlouvy (NATO). Postoje členských států, jejich politiků a veřejnosti ohledně role obou organizací jsou rozmanité, což se projevuje na malém rozvoji a účinnosti obranné politiky.

*Politika EU před vstupem Lisabonské smlouvy v platnost: čl. 11–28 SEU*

*Obecná pravidla pro vnější činnost EU: čl. 21–22 SEU*

*Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU: čl. 23–41 SEU*

*Společná bezpečnostní a obranná politika EU: čl. 42–46 SEU*

*Vysoký představitel EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku: čl. 27 SEU*

## 25. TRESTNÍ, POLICEJNÍ A CIZINECKÉ ZÁLEŽITOSTI V EVROPSKÉ UNII

### I. Mezinárodní spolupráce ve věcech trestních

Spolupráce členských států Evropských společenství při trestní represi využívala nástroje určené dvoustrannými, vícestrannými a mnohostrannými smlouvami o spolupráci při vyšetřování kriminality a stíhání, vydávání a předávání pachatelů. Mezinárodní policejní spolupráci zajišťuje Mezinárodní policejní úřad (Interpol). V evropském prostředí posílenou spoluprací ve věcech trestní represe vyjadřují též smlouvy sjednané v Radě Evropy.

### II. Vývoj a stav spolupráce členských států

Evropská společenství věnovala vnitřně-bezpečnostním aspektům hospodářské integrace větší pozornost již od 70. let 20. století. Hospodářská integrace totiž vyvolala rovněž poevropštění kriminality. Smlouva o Evropské unii pak ustavila zvláštní spolupráci justiční a vnitřní jako její třetí pilíř. Amsterdamská smlouva pak její část policejní, vízovou a azylovou podrobila právnímu rámci Evropského společenství (přesun do prvního pilíře). Začaly se rovněž zde přijímat nařízení a směrnice. Nástroje třetího pilíře se nadále používaly jen ve věcech trestních. Soubor společných postojů, rámcových rozhodnutí a rozhodnutí představujících tuto spolupráci vytvářela Evropská unie s ohledem na požadavek jednomyslnosti pomaleji. Splynutí Evropské unie a Evropského společenství se tak zde projeví užíváním směrnic a nařízení. Zřizovací smlouvy po přijetí Lisabonské smlouvy stanoví kompetence Evropské unie ve věcech trestních podrobně. Pomocnou roli ovšem nadále hrají mezinárodní smlouvy uzavřené členskými, popřípadě dalšími státy.

### III. Spolupráce orgánů činných v trestním řízení

Dosud přijatá opatření především posilují spolupráci soudů a státních zastupitelství, prokuratur, soudních a policejních vyšetřovatelů jednotlivých členských států při stíhání trestné činnosti, která překračuje společné hranice. Zavedlo se například zjednodušené vydávání pachatelů trestných činů včetně vlastních občanů členskými státy na základě evropského zatýkacího rozkazu či předávání pro účely výkonu trestu vězení. Rovněž se zjednodušuje spolupráce při zajišťování majetku nebo při dokazování. Dřívější rámcová rozhodnutí členské státy zapracovávaly do vnitrostátního práva podobně jako směrnice.



#### **IV. Sbližení trestního práva hmotného**

Právo Evropské unie jen omezeně ovlivňuje trestní právo hmotné a procesní. Evropská unie oproti federální moci Spojených států amerických nemá vlastní trestní zákoník, trestní soudnictví a vězeňství. Smlouvy mezi členskými státy nejdříve předepsaly účinnou trestní represii činů proti finančním zájmům Evropských společenství. Další sblížení trestního práva hmotného je pozvolné a omezené.

#### **V. Policejní spolupráce a Europol**

Spolupráci policíí členských států zabezpečuje zejména Evropský policejní úřad (Europol), který byl zvláštní organizací členských států Evropské unie a dnes je její agenturou. Europol zabezpečuje za pomoci styčných důstojníků a úřadoven výměnu informací o hledaných a pohřešovaných osobách a usiluje o sladění policejních zásahů. Součástí policejní spolupráce jsou též společné vyšetřovací týmy. Europol není ovšem policejní jednotkou s pravomocí zasahovat proti pachatelům trestné činnosti a tuto činnost vyšetřovat.

#### **VI. Odstranění hraničních kontrol („Schengen“)**

Francie, Německo, Belgie, Nizozemsko a Lucembursko v 80. a 90. letech 20. století postupně odstranily hraniční kontroly na společných hranicích (Schengenská smlouva a Schengenská prováděcí dohoda). V 90. letech se okruh států postupně rozšířil na většinu členů Evropské unie a zapojily se též další státy. Součástí zrušení soustavných kontrol osob a zboží na vnitřních hranicích bylo zabezpečení srovnatelné kontroly vnějších hranic (pozemních, v přístavech a na letištích), které doprovází společná vízová politika a jednotná evidence nežádoucích a hledaných osob. Uvedený právní rámec, který si osvojila Evropská unie teprve dodatečně, připouští dočasné obnovení kontrol, namátkové kontroly osob v hraničním pásmu a policejní sledování a pronásledování přes společné hranice. Nové členské státy se do systému zapojovaly po potřebné přípravě teprve dodatečně.

#### **VII. Úprava migrace a azylu v celosvětovém měřítku**

V celosvětovém měřítku není uvolněn pohyb jednotlivců, Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) se pro existující migraci snaží vytvářet přijatelné podmínky. Zmínit je třeba rovněž institut azylu pro politické a válečné uprchlíky, který upravuje celosvětově Úmluva o právním postavení uprchlíků. Spolupráci států a pomoc uprchlíkům zajišťuje Vysoký komisař pro uprchlíky a jeho úřad (UNHCR) při Organizaci Spojených národů.

## VIII. Vízová politika

Upuštění od hraničních kontrol na většině společných hranic si vyžádalo sblížení vízové politiky členských států. Evropská unie postupně sjednotila vízovou politiku uplatňovanou vůči občanům třetích států, kteří zamýšlejí krátkodobě pobývat ve členských státech. Nyní Evropská unie rovněž sladuje opatření členských států proti ilegálnímu přistěhovalectví a s ním spojenému pašování lidí.

## IX. Přistěhovalecká politika

Ohledně přistěhovalectví se naopak rozhodují členské státy Evropské unie nadále jednotlivě, přičemž sledují své politické, hospodářské a společenské cíle a zohledňují své zvláštní vztahy s nečlenskými státy. Evropská unie však takto dlouhodobě usazeným cizincům poskytuje možnost pobytu též na území dalších členských států.

## X. Azylová politika

Zneužívání azylového řízení ekonomickými migranty z nečlenských států si vyžádalo sblížení a sladění azylového práva a politiky členských států Evropské unie. Směrnice sblíží předpisy členských států nelegálními přistěhovalci. Pouze jeden členský stát rozhoduje o žádosti o azyl. Další členské státy žádosti odmítnutého žadatele již obecně neprojednávají. Občanům jiných členských států Evropské unie mohou členské státy udělit azyl pouze za výjimečných okolností. Sblíží se pravidla pro poskytování dočasné ochrany.

*Spolupráce ve věcech víz, přistěhovalectví, azylu a kontrol na hranicích: čl. 77–80 SFEU*

*Justiční spolupráce v trestních věcech: čl. 82–86 SFEU*

*Policejní spolupráce: čl. 87–89 SFEU*

*Rozhodnutí Rady 2009/371/SVV o zřízení Evropského policejního úřadu (Europol)*

*Rozhodnutí Rady 2002/187/SVV o zřízení Evropské jednotky pro soudní spolupráci (Eurojust) za účelem posílení boje proti závažné trestné činnosti*

*Rámcové rozhodnutí Rady 2009/948/SVV o předcházení kompetenčním sporům při výkonu pravomoci v trestním řízení a jejich řešení*

*Rámcové rozhodnutí Rady 2008/909/SVV o uplatňování zásady vzájemného uznávání rozsudků v trestních věcech, které ukládají trest odnětí svobody nebo opatření spojená se zbavením osobní svobody, za účelem jejich výkonu v Evropské unii*

*Rámcové rozhodnutí Rady 2008/675/SVV o zohledňování odsouzení v členských státech Evropské unie při novém trestním řízení*

*Rámcové Rozhodnutí Rady 2002/584/SVV o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy*

*Rámcové rozhodnutí Rady 2008/978/SVV ze dne 18. prosince 2008 o evropském důkazním příkazu k zajištění předmětů, listin a údajů pro účely řízení v trestních věcech*

*Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) 562/2006, kterým se stanoví kodex Společenství o pravidlech upravujících přeshraniční pohyb osob*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/115/ES o společných normách a postupech v členských státech při navracení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí*

*Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) 810/2009 o kodexu Společenství o vízech*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/95/EU o normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli požívat mezinárodní ochrany, o jednotném statusu pro uprchlíky nebo osoby, které mají nárok na doplňkovou ochranu, a o obsahu poskytnuté ochrany*

*Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) 604/2013, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o azyl podané státním příslušníkem třetí země v některém z členských států*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/33/EU, kterou se stanoví minimální normy pro přijímání žadatelů o mezinárodní ochranu*

## 26. SPOLUPRÁCE PŘI PROSAZOVÁNÍ SOUKROMÝCH PRÁV V EVROPSKÉ UNII

### I. Rostoucí potřeba spolupráce při rozvoji hospodářských styků

Rozsáhlý obchod zbožím a službami, rozvoj mezinárodního podnikání, rostoucí pohyb osob včetně přistěhovalců stejně jako značné mezistátní investice přinášejí rozmach soudních sporů, jež nedokáží rozhodovat a vymáhat soudy jednoho státu. Mezinárodní spolupráce soudů jednotlivých států je tak nezbytností. Její další posílení a zjednodušení si pak žádá všeobecná integrace členských států Evropské unie.

### II. Dřívější stav spolupráce členských států

Mezinárodní soudní spolupráce se uskutečňuje na základě dvoustranných, vícestranných nebo mnohostranných mezinárodních smluv, popř. díky vstřícné vnitrostátní právní úpravě. Předmětem pozornosti je uznávání a výkon soudních rozhodnutí a rozhodčích nálezů, právní pomoc při doručování a dokazování, koordinace konkursů a určování rozhodného práva. Členské státy původně nesvěřily Evropským společenstvím působnost v těchto záležitostech. Zlepšovaly zde proto od 60. let 20. století spolupráci mezinárodními smlouvami mezi sebou, popř. s dalšími evropskými státy. Jistou roli sehrávaly též smlouvy sjednané v Radě Evropy.

### III. Současný stav

Současná právní úprava soudní spolupráce ve věcech civilních je výsledkem přesunu části agendy třetího pilíře Evropské unie do prvního Amsterdamskou smlouvou. To umožnilo užití nástrojů typických pro právo Evropských společenství. Úprava doplňkovými mezinárodními smlouvami tak ztratila na významu. Cílem je vznik „evropského prostoru svobody, bezpečnosti a práva“. Právní úprava nicméně zabezpečuje pouze mezistátní soudní spolupráci. Soudy a další orgány členských států jinak postupují podle vnitrostátních procesních předpisů.

### IV. Příslušnost soudů ve věcech občanskoprávních, obchodních a rodinných

Právní úprava příslušnosti soudů jednotlivých členských států, uznávání a výkonu jejich rozhodnutí je rozdělena pro občanskoprávní a obchodní věci a věci rodinné. Příslušným soudem pro spory je obecně soud místa pobytu (domicil), pro některé spory je zvláštní úprava. Oddělená pravidla pro příslušnost určuje úprava pro záležitosti manželské a nezletilých dětí s ohledem na sociálně-právní ochranu dětí a další zvláštnosti rodinného práva.

## **V. Uznávání rozsudků pro účel jejich nuceného výkonu**

Právo Evropské unie zjednodušuje uznávání rozsudků soudů členských států pro účel jejich nuceného výkonu (exekuce) ve státě, kde má povinný majetek použitelný pro tento účel.

## **VI. Dokazování, doručování a právní pomoc**

Další nařízení upravují postupy soudů členských států při žádostech o provedení důkazů a jejich provádění a při doručování úředních písemností. Sladění právních předpisů členských států zahrnuje opatření usnadňující uplatňování právních nároků před soudy jiných členských států včetně zajištění dostupné právní pomoci.

## **VII. Konkurs a vyrovnání**

Zvláštní nařízení popisuje spolupráci soudů a dalších institucí členských států ve věcech konkursu při úpadku dlužníka nebo vyrovnání úpadců s věřiteli. Určuje se stát příslušný pro vyhlášení konkursu a žádá jeho uznání ostatními státy, upravuje se působení konkursních správců a provádění potřebných kroků k zajištění majetku v dalších členských státech.

## **VIII. Posilování spolupráce soudů členských států**

Pro zjednodušení a urychlení soudní spolupráce ve věcech soukromoprávních právo Evropské unie vytváří evropskou justiční síť složenou ze styčných orgánů soudů členských států.

## **IX. Určení rozhodného práva**

Jednotnou úpravu stanovující rozhodné právo některého členského nebo jiného státu pro smluvní závazky (kolizní právo) s mezinárodním prvkem určovaly dlouho mezinárodní smlouvy mezi členskými státy, nyní tak činí nařízení. Podobně se stalo v případě mimosmluvních závazků (povinnost k náhradě škody).

## **X. Sbližování soukromého práva**

Právo Evropské unie ovlivňuje soukromé právo jen omezeně. Nástrojem sbližování bývají směrnice, standardy tak zprostředkovává právo členského státu. Zmínit lze především právo obchodních společností, pracovní právo a ochranu spotřebitele.

## **XI. Ochrana spotřebitele**

Evropská společenství a Evropská unie postupně sblížily právo členských států na ochranu spotřebitelů. Evropský původ mají mimo jiné standardy ochrany spotřebitele zboží a služeb od podomních obchodníků, zásilkového obchodu, nakupování prostřednictvím Internetu, spotřebitelských úvěrů či účastníků turistických zájezdů.

*Justiční spolupráce v občanských věcech: čl. 81 SFEU*

*Nařízení Rady (ES) 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (do roku 2015)*

*Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 1215/2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (od roku 2015)*

*Nařízení Rady (ES) 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti (...)*

*Nařízení Rady (ES) 1346/2000 o úpadkovém řízení*

*Nařízení Rady (ES) 4/2009 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností*

*Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) 1896/2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu*

*Nařízení Rady (ES) 1206/2001 o spolupráci soudů členských států při dokazování v občanských nebo obchodních věcech*

*Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) 1393/2007 o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních v členských státech (...)*

*Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) 593/2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I)*

*Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) 864/2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II)*

*Směrnice Rady 2003/8/ES o zlepšení přístupu ke spravedlnosti v přeshraničních sporech stanovením minimálních společných pravidel pro právní pomoc v těchto sporech*

*Rozhodnutí Rady 2001/470/ES o vytvoření Evropské soudní sítě pro občanské a obchodní věci*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/22/ES o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu*

*Směrnice Rady 85/577/EHS o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory (do června 2014)*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU o právech spotřebitelů*

*Směrnice Rady 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES o smlouvách o spotřebitelském úvěru (...)*

## 27. VNĚJŠÍ OBCHODNÍ POLITIKA EVROPSKÉ UNIE A DÍLČÍ INTEGRACE S NEČLENSKÝMI STÁTY

### I. Jednotná vnější obchodní politika

Evropská společenství se v roce 1968 po desetiletém snižování cel na obchod mezi tehdejšími členskými státy stala celní unií. Vedle jednotné celní politiky se postupně sjednotila politika správy dovozu a vývozu zboží včetně opatření proti subvencím a dumpingu či pravidla určování původu zboží. Lisabonská smlouva překonala rozdělení příslušnosti ve věcech vnějších hospodářských styků mezi celek a členské státy. Jednotná vnější obchodní politika rovněž doprovází zahraničně-politická rozhodnutí předpokládající bojkoty a embarga přijaté v rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky Evropské unie. Výkon politiky zajišťují nadále svými úřady a soudy členské státy, které musejí přijímat doprovodné předpisy. Komise provádění jednotné vnější obchodní politiky ovšem dozoruje.

### II. Členství ve Světové obchodní organizaci

Členské státy Evropských společenství se podílely na uvolňování světového obchodu zbožím na základě Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT) sjednané ještě před jejich založením v roce 1947. Stejně tak se všechny podílely na dalším uvolňování obchodu sjednáním doprovodných dohod upravujících podrobnosti uvolnění obchodu zbožím, jakož také Všeobecné dohody o obchodu službami (GATS) a Dohody o obchodních aspektech práv duševního vlastnictví (TRIPS) při založení Světové obchodní organizace (WTO) v roce 1994. Evropská společenství se tak vedle členských států stala jejími zakládajícími členy. Závazky Evropské unie a členských států se netěší přímému účinku v právním prostředí Evropské unie a jejich členských států. Mezinárodní smlouvy uvolňující světový obchod to nepředpokládají a nebylo by to výhodné. Evropská unie má ve Světové obchodní organizaci významné postavení, které odpovídá podílu jejich členských států na světovém hospodářství. S dalšími státy světa ale též vede řadu obchodních sporů, řešených podle Ujednání pro řešení sporů (DSU). Evropská unie dlouhodobě prosazuje uvolnění obchodu průmyslovým zbožím a ochranu práv duševního vlastnictví. Naopak nepodporuje další uvolňování obchodu zemědělskými výrobky a uvolnění podnikání a poskytování sociálních služeb.

### III. Přidružení a jeho povaha

Smlouva o založení Evropského (hospodářského) společenství od počátku předpokládala možnost přidružení dalších států na základě zvláštních mezinárodních smluv. Dohodu o přidružení (asociační dohodu) uzavírá přidružený stát s Evropskou unií (donesena Evropskými společenstvími) a všemi jejími členskými státy. Přidružený stát se nestává členem a nevztahuje se na

něj právo Evropské unie jako nadnárodní právo těšící se přímému účinku a přednosti. Některým pravidlům dohod nicméně Soudní dvůr přiznal přímý účinek a přednost v právu Evropské unie a členských států. Její přímé použití v přidruženém státu je záležitostí tohoto státu, lečkeré s ním počítají na základě ústavních nebo zákonných recepčních klausulí, každopádně dohoda zůstává mezinárodním závazkem státu. Důvodem naplňování mnohdy bývá snaha přidruženého státu stát se členem Evropské unie.

#### **IV. Přehled přidružení či srovnatelných uspořádání**

Přidružení států všech střední a východní Evropy, které se po roce 2000 vstoupily do Evropské unie po roce 1990, se ukázalo být úspěšnou přípravou na vstup. Ve vztahu k ostatním balkánským státům (Makedonie, Srbsko, Albánie a Bosna a Hercegovina) zavádí Evropská unie smluvní rámec za účelem stabilizace politické a hospodářské situace v dané zemi, též považovaný za přidružení. Očekávat lze rovněž jednání o zapojení nástupnických států Sovětského svazu. Již od 60. let je přidružené také Turecko, které však usiluje o členství v Evropských společenstvích a Evropské unii dlouhodobě bez úspěchu.

#### **V. Obsah přidružení**

Přidružení zahrnuje obvykle vytvoření zóny volného obchodu průmyslového zboží mezi přidruženým státem a členskými státy, záruku volného pohybu kapitálu a plateb a svobodu usazování za účelem podnikání. Některé přidružené státy přebírají celní politiku Evropské unie a stávají se tak faktickou součástí její celní unie (Turecko). Přidružení naopak nezakládají volný pohyb jednotlivců za účelem zaměstnání. Součástí přidružení je přiblížení (aproximace) práva přidruženého státu četným standardům práva Evropské unie. Doplnují jej rozmanité podoby další hospodářské, správní a politické spolupráce Evropské unie a členských států s přidruženým státem, jakož také nepřehlédnutelná pomoc.

#### **VI. Evropské sdružení volného obchodu**

Evropské sdružení volného obchodu (EFTA) založilo v roce 1959 sedm západoevropských států, jež nezaložily Evropská společenství. Postupně část těchto a dalších členských států přestoupila do Evropských společenství. Nyní tak sdružení zahrnuje pouze Norsko, Island, Švýcarsko a Lichtenštejnsko.

#### **VII. Evropský hospodářský prostor**

Evropský hospodářský prostor (EEA) je podílem vyspělých západoevropských států, jež odmítly vstup do Evropské unie, na její hospodářské integraci. Založily jej mezinárodní smlouvou v roce 1992 („Portská smlouva“) členské státy Evropských společenství na straně jedné a člen-



ské státy Evropského sdružení volného obchodu (EFTA) kromě Švýcarska na straně druhé. Značná část práva Evropské unie se tak nyní uplatňuje rovněž ve vnitrostátním prostředí Norska, Islandu a Lichtenštejnska. Prosazování tohoto práva zajišťují vlastní a smíšené orgány napodobující orgány Evropské unie: Soud, Rada, Parlamentní výbor či Dozorový úřad. Nad rámec přidružení zahrnuje podíl na prostoru zejména uvolnění pohybu pracovních sil.

### **VIII. Zapojení Švýcarska**

Švýcarsko vyjednanou účast na Evropském hospodářském prostoru odmítlo. Uvolnění hospodářských vztahů s Evropskou unií, jejíž členské státy tento velmi vyspělý evropský stát ostatně zcela obklopují, se tak zajistilo sérií dvoustranných smluv. Švýcarsko se též účastní na odstranění pasových kontrol („Schengen“).

### **IX. Spolupráce s africkými, karibskými a pacifickými státy**

Evropská unie vytváří posílené hospodářské vztahy s bývalými koloniemi některých svých členských států a dalšími státy Afriky, střední Ameriky a Oceánie prostřednictvím mnohostranných smluv „ACP“. Smlouvy předpokládají zvýhodněný přístup zboží z těchto států na evropské trhy a rozvojovou pomoc z evropské strany.

### **X. Spolupráce se státy okolo Středozemního moře**

Evropská unie rozvíjela dlouhodobě hospodářské a politické vztahy se státy severní Afriky a blízkého Východu s ohledem na napětí mezi některými těmito státy dvoustrannými smlouvami. Unie pro středomoří sdružující členské státy Evropské unie a většinu států okolo Středozemního moře začala působit v roce 2008.

*Společná obchodní politika: čl. 206–207 SFEU*

*Smlouva o založení Světové obchodní organizace a její přílohy Všeobecná dohoda o clech a obchodu (GATT), Všeobecná dohoda o obchodu službami (GATS), Dohoda o obchodních aspektech práv duševního vlastnictví (TRIPS), Ujednání o řešení sporů (DSU), český překlad 191/1995 Sb.*

*Přidružení jiných států: čl. 217 SFEU*

*Dohoda zakládající přidružení mezi Evropským hospodářským společenstvím a Tureckem, sjednaná 12. 9. 1963*

*Dohoda o Evropském hospodářském prostoru mezi Evropskými společenstvími, jejich členskými státy a Rakouskou republikou, Finskou republikou, Islandskou republikou, Lichtenštejnským knížectvím, Norským královstvím, Švédským královstvím a Švýcarskou konfederací sjednaná 2. 5. 1992.*

## 28. ZÁKLADNÍ PRÁVA A POTLAČOVÁNÍ DISKRIMINACE V EVROPSKÉ UNII

### I. Základní práva a jejich vyjádření

Základní práva jsou obecně stanovená práva jednotlivců a skupin, zakotvená dokumenty vysoké právní síly či postavení, tedy ústavami a mezinárodními smlouvami. Základní práva mají respektovat orgány státní moci nejen při výkonu, ale také při vytváření práva. Některé soustavy základních práv předpokládají přezkum běžných zákonů a dalšího „jednoduchého“ práva, zda je v souladu se základními právy. Takzvaná lidská práva nicméně nejsou se základními právy úplně totožná. Leckterá lidská práva vzývaná a prosazovaná zájmovými skupinami a názorovými proudy neodpovídají dosud uznaným základním právům.

### II. Světové úmluvy o základních právech

Celosvětový standard základních práv vyjadřují dokumenty sjednané na půdě Organizace spojených národů: Všeobecná deklarace lidských práv, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, Úmluva o právech dítěte či Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen. Humanitární standard stanovují jednotlivé ženevské úmluvy o zajatcích, pozemní válce, námořní válce a civilním obyvatelstvu či Úmluva o právním postavení uprchlíků. Celosvětové standardy základních práv jsou slabé. Chybějí účinné nástroje ochrany jednotlivců. Státy jen výjimečně zakročují proti nejzávažnějším porušením jinou smluvní stranou a málokdy to přináší úspěch.

### III. Evropský standard základních práv

Evropský standard základních práv stanoví Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, sjednaná v Radě Evropy v roce 1951. Členské státy rozšířily tento katalog základních práv a posílily jejich prosazování řadou dodatkových protokolů. Standard vykládá a prosazuje Evropský soud pro lidská práva projednáváním stížnosti jednotlivců proti členským státům. Shledá-li porušení, přiznává peněžní zadostiučinění. Dalšími evropskými kodexy základních práv jsou Evropská sociální charta či Úmluva o lidských právech a biomedicíně, mechanismy jejich prosazování nezahrnují nicméně projednávání stížností jednotlivců.

### IV. Očekávaná účast členských států Evropské unie

Všechny členské státy Evropské unie jsou zároveň členy Rady Evropy. Členství v ní a podrobení se Evropskému soudu pro lidská práva bylo a je politickým předpokladem členství v Ev-

ropských společenstvích a Evropské unii. Lisabonská smlouva zakotvila možnost Evropské unie stát se smluvní stranou Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

## V. Zohledňování základních práv

Evropská společenství jako organizace pro hospodářskou integraci členských států původně nevěnovala dodržování základních práv ve svém působení pozornost. Soudní dvůr od konce 60. let 20. století na základě podnětů jednotlivců ovšem začal zohledňovat společně sdílený standard základních práv (rozsudek *Stauder*), jmenovitě pak standard Rady Evropy (rozsudek *Hauer*). Odpor nejvyšších a ústavních soudů některých členských států – zejména Německa – vůči absolutnímu primátu práva Evropských společenství byl ostatně odůvodňován především pochybností ohledně zohledňování základních práv na jejich úrovni.

## VI. Přihlášení se ke standardu Rady Evropy

Členské státy se zřizovacími smlouvami k základním právům přihlásily teprve při založení Evropské unie. Evropská unie může omezit členská práva státu, který závažně porušuje základní práva. Evropská společenství ani Evropská unie se však dosud nestaly smluvní stranou Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a nepodřídily se tak přímo Evropskému soudu pro lidská práva. Donedávna pro tento dlouho debatovaný krok chyběl právní základ, vytvořila jej až Lisabonská smlouva. Provedení tohoto kroku však odvisí též od postoje členských států Rady Evropy, které nejsou členy Evropské unie. Evropský soud pro lidská práva nicméně za působení Evropské unie odpovědné členské státy již činí (rozsudek *Bosphorus*).

## VII. Listina základních práv Unie

Během posledních let sílilo volání po vytvoření kodexu základních práv samotné Evropské unie. Listinu (chartu) základních práv Evropské unie přijaly jako politickou deklaraci členské státy při sjednání Niceské smlouvy. Listina se měla stát druhou částí Smlouvy o Ústavě pro Evropu. Lisabonská smlouva jí prohlašuje za svou součást odkazem. Listina má být vymezením základních práv pro Evropskou unii. Má být rámcem pro její právo včetně jeho přenosu, doprovodu a zohlednění právem členských států a uplatnění členskými státy. Nemá tedy být kodexem základních práv pro členské státy. Vyšší standardy základních práv jednotlivých členských států se mají uznávat. Výklady role Listiny se nicméně odlišují.

## VIII. Základní práva zakotvená Listinou

Listina zpravidla shrnuje základní lidská práva formulovaná řadou mezinárodních úmluv a ústavami členských států. Vedle základních práv občanských a politických, žádajících od ve-

řejné moci nezasahování do soukromého života jednotlivců, zdůrazňuje zejména rovnost a zapojení všech obyvatel do hospodářského, společenského a politického života. Hodnocení dokumentu je různorodé, pohybuje se od konstatování, že je pouhým shrnutím dosavadních standardů, až po kritiku jejích údajně značných právně-politických ambicí.

## IX. Opatření proti diskriminaci podle zřizovacích smluv

Základní svobody předpokládají záповěď diskriminace podle státní příslušnosti nebo místa pobytu též v záležitostech často jen omezeně souvisejících s hospodářskou činností překračující hranice členských států (rozsudek *Cowan*). Právo Evropských společenství také dlouhodobě zdůrazňovalo nepřipustnost pracovní diskriminace podle pohlaví (rozsudek *Defrenne*).

## X. Politika potlačování diskriminace

Na základě nové klausule zřizovacích smluv přijaté směrnice prosazují aktivní opatření členských států proti diskriminaci zejména podle rasy, národnosti, pohlaví, náboženství a světo-názoru, věku, zdravotního postižení či sexuální orientace nejen v pracovních vztazích, ale rovněž v dalších společenských a hospodářských vztazích.

*Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, český překlad 209/1992 Sb.*

*Listina základních práv Evropské unie (2007/C 303/01)*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 12. 11. 1969, 29-69, E. Stauder*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 13. 12. 1979, 44/79, L. Hauer*

*Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze 30. 6. 2005, 45036/98, Bosphorus Hava Yollari*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 2. 2. 1989, 186/87, I. W. Cowan*

*Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. 6. 1978, 149/77, G. Defrenne*

*Kompetence k legislativě na potlačování diskriminace: čl. 19 SFEU*

*Směrnice Rady 2000/43/ES, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ*

*Směrnice Rady 2000/78/ES, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání*

*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/54/ES o zavedení zásady rovných příležitostí a rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání (přepracované znění)*

*Směrnice Rady 2004/113/ES, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s muži a ženami v pří-stupu ke zboží a službám a jejich poskytování*

## 29. ČLENSTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY V EVROPSKÉ UNII

### I. Rada vzájemné hospodářské pomoci a Varšavská smlouva

V roce 1949 založená Rada vzájemné hospodářské pomoci (RVHP) zajišťovala hospodářskou integraci většiny socialistických států střední a jihovýchodní Evropy a Sovětského svazu. Organizace zajišťovala nadnárodní hospodářské plánování a výměnu zboží. Členské státy netvořily zónu volného obchodu. Uvolněn podobně jako v Evropských společenstvích nebyl ani pohyb osob. V roce 1955 byla sjednaná Smlouva o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci vojenský pakt socialistických států ovládaný Sovětským svazem. Československo bylo zakládajícím členem obou struktur.

### II. Omezené vztahy socialistických států s Evropskými společenstvími

Před rokem 1989 se Československo ani další socialistické státy střední a východní Evropy nepodílely na mezinárodních organizacích západoevropských demokratických států s tržním hospodářstvím. S Evropskými společenstvími Rada vzájemné hospodářské pomoci neudržovala přímé styky. Představitelé socialistických států dokonce příležitostně zpochybňovali samu legitimitu západoevropských integračních projektů.

### III. Vyjednání přidružení

Po demokratické revoluci v roce 1989 Československo v roce 1990 uzavřelo provizorní obchodní dohodu a v roce 1991 sjednalo dohodu o přidružení podobně jako Maďarsko a Polsko. Tato dohoda však kvůli rozpadu federace ovšem již nevstoupila v platnost. Česko a Slovensko tak sjednaly dohody o přidružení (evropské dohody) s Evropskými společenstvími a tehdejšími členskými státy teprve v roce 1993. Obě dohody se začaly uplatňovat v roce 1995. Podobné dohody sjednaly v 90. letech též další postsocialistické státy Pobaltí a Balkánu.

### IV. Povaha a účel přidružení

Přidružení nebylo částečným členstvím. Přidružený stát nebyl zastoupen v orgánech Evropských společenství, respektive Evropské unie. Na jeho území se neuplatňovalo právo těchto nadnárodních struktur. Vzájemné vztahy upravovalo běžné mezinárodní právo. Záměrem přidružení bylo posílení hospodářské účasti států reformujících plánované hospodářství na tržní na integraci západní části světadílu, jakož také příprava na vzájemně zvažovaný vstup do Evropské unie. Přidružení nicméně nepředstavovalo právně závazný příslib členství.

## V. Hospodářská integrace v rámci přidružení

Dohody o přidružení vytvořily mezi Evropskými společenstvími a jejich členskými státy a přidruženým státem zónu volného obchodu průmyslového zboží. Zaručily rovněž uvolnění investic kapitálu, svobodu plateb a zavedly svobodu podnikání právnických osob a omezeně jednotlivců. Neuvolnily nicméně pohyb pracovních sil a obchod zemědělskými výrobky. Česká republika se tak částečně hospodářsky integrovala s Evropskou unií již roky před vstupem.

## VI. Integrace ve střední Evropě

Vzájemnou hospodářskou integraci zbožíových trhů států střední a východní Evropy souběžně zajistila od roku 1992 Středoevropská zóna volného obchodu (CEFTA). Účast na této zóně postupně přijaly též státy Pobaltí a Balkánu. Úzké česko-slovenské vztahy po rozpadu společného státu pak ztělesňovala dvoučlenná celní unie doprovázená uvolněním pohybu osob za prací a podnikáním a posílenou spoluprací v dalších oblastech.

## VII. Aproximace práva

Dohody o přidružení zavazovaly přidružené státy zavádět standardy práva Evropských společenství ve svém vlastním právu v řadě záležitostí týkajících se hospodářství. Podobně přidružené státy následovaly společnou zahraniční a bezpečnostní politiku a připravovaly se na převzetí standardů justiční a policejní spolupráce Evropské unie.

## VIII. Nároky na uchazeče o členství

Evropská unie na sklonku první poloviny 90. let shrnula předpoklady svého východního rozšíření (Kodaňská kritéria). Kandidátské státy měly mít stabilní demokracii a hospodářství schopné obstát v konkurenci na evropském trhu.

## IX. Jednání o vstupu

Česká republika požádala v souladu s tehdejší Smlouvou o Evropské unii o přijetí v roce 1996. Podobně postupovaly také další státy střední a východní Evropy. Evropská unie pozvala k jednání o podmínkách vstupu Českou republiku a další čtyři státy v roce 1998. Později se okruh vyjednávajících států střední Evropy, Pobaltí, Balkánu a Středomoří zvýšil na dvanáct. Složitá jednání členěná do třiceti jednacích kapitol, které kandidátské státy postupně uzavíraly shodou s Evropskými společenstvími a všemi členskými státy, vyústila na konci roku 2002 ve shodu ohledně obsahu smlouvy o přistoupení.

## **X. Sjednání přístupové smlouvy, ratifikace a referenda**

Vyhotovenou a do autentických jazyků přeloženou smlouvu sjednaly členské a kandidátské státy 16. dubna 2003 v Aténách. Ratifikace probíhala ve druhé polovině roku 2003. Ve členských státech rozhodovaly parlamenty. Evropský parlament rozhodoval rovněž o jednotlivých kandidátských státech, přičemž ve všech případech vstup podpořil. Ve všech státech usilujících o vstup byla součástí rozhodování referenda. Ve všech kandidátských státech občané vstup rovněž podpořili (občané České republiky 13.–14. června 2003 77 % podporou při 55 % účasti na základě zvláštního ústavního zákona o dosud jediném konaném referendu).

## **XI. Vstup do Evropské unie a jejich orgánů**

Smlouva o přistoupení vstoupila v platnost 1. května 2004. Na jejím základě se Česká republika společně s dalšími devíti státy střední Evropy, Pobaltí a Středomoří stala členským státem Evropské unie (a s ohledem na tehdejší souběžnou existenci též zbývajících dvou Evropských společenství). Následně vstoupili čeští politici a odborníci do orgánů Evropské unie. V červnu 2004 se pak uskutečnily první volby do Evropského parlamentu také v České republice (druhé následovaly v roce 2009).

## **XII. Přechodná období a jejich uplynutí**

Smlouva o přistoupení nepředpokládala okamžité zavedení všech základních hospodářských svobod vůči novým členským státům. Občané většiny nových členských států nezískali volný přístup na pracovní trhy členských států Evropské unie. Omezení mohly stávající státy uplatňovat až do roku 2011. Nové členské státy zase směly omezit nabývání nemovitostí na svém území. Dočasné úlevy se týkaly některých technických a hygienických norem a ekologických standardů (čistota odpadních vod). Odloženo bylo ukončení pasových kontrol na společných hranicích. Rovněž účast na výdajích Evropské unie prostřednictvím společné zemědělské a regionální politiky řídila přístupovou smlouvou určená pravidla. Zavedení jednotné měny se předpokládá teprve po splnění konvergenčních kritérií. Přechodná období již skončila či brzy skončí. Jedinou výjimkou se ukazuje být zavádění eura. Česká republika neplní konvergenční kritéria a samotné euro se ocitlo v krizi.

## **XIII. Reformy ústavy**

V rámci přípravy na vstup do Evropské unie Parlament České republiky změnil v roce 2001 takzvanou euronovelou Ústavu České republiky. Zavedla se všeobecná přednost mezinárodních smluv schválených Parlamentem, jimiž je Česká republika vázána, připustil přenos některých pravomocí českých orgánů na mezinárodní organizaci a vytvořil model kooperace státních orgánů v souvislosti s takovým přenosem. Ústava nicméně výslovně nezmiňuje Evropskou unii či Evropská společenství ani nepředpokládá působení přímo a přednostně účinného nadnárod-

ního práva v právním prostředí České republiky. Výsledkem byly debaty ohledně ústavních základů působení práva Evropské unie v České republice.

#### **XIV. Zohlednění, přenos a doprovod práva Evropské unie českým právem**

Během posledních patnácti let se právo České republiky ve velkém rozsahu přizpůsobovalo nárokům Evropské unie vyjádřených jejím právem. Zohledňování nároků zřizovacích smluv, přenos pravidel směrnic a doprovod nařízení českým právem leckdy není ve všech případech odpovídající a přiměřené. Příčinou bývá leckdy nedostatečná příprava legislativy na úrovni vlády a ministerstev a její nepřiliš pečlivé projednávání na půdě zákonodárního sboru.

#### **XV. Uplatňování práva Evropské unie českými úřady a soudy**

Právo Evropské unie je závazné a těší se v Česku primátu okamžikem vstupu. Jeho skutečné zavádění je však dlouhodobou záležitostí. Jen některé úřady jej totiž již nyní používají soustavně (celní a zemědělská správa), ostatní toliko příležitostně. Teprve pozvolna soudy a úřady získávají zkušenosti s nadnárodním právem Evropské unie. Pomalu rozhodující české soudy se s prvními případy uplatnění začaly vypořádávat často až roky po vstupu. Roky nebylo dostupné veškeré právo Evropské unie v češtině. Starší judikatury Soudního dvora zůstává nadále přeložen jen zlomek. Teleologické pojetí práva Evropské unie se nezřídka střetává s častým formalismem české právní praxe. Ústavní soud si podobně jako ústavní soudy jiných členských států udržuje odstup od představ Soudního dvora ohledně postavení a vztahů obou právních řádů. V jedné složité a sporné záležitosti se dokonce odhodlal výklad práva Evropské unie poskytnutý Soudním dvorem odmítnout. Nikoli neobvyklé je přehlížení a nepochopení či naopak přehánění při uplatnění práva Evropské unie. Ve většině případů nicméně české úřady a soudy uplatňují právo Evropské unie správně.

*Prozatímní dohoda o obchodu a otázkách s obchodem souvisejícím mezi Českou a Slovenskou Federativní Republikou na straně jedné a Evropským hospodářským společenstvím a Evropským společenstvím uhlí a oceli na straně druhé ze dne 16. prosince 1991 (české zveřejnění v 226/1994 Sb.)*

*Evropská dohoda zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé (česky v 7/1995 Sb.)*

*Integrace zbožíových trhů: čl. 8–37 Evropské dohody (viz výše)*

*Sbližování práva: čl. 69–71 Evropské dohody (viz výše)*

*Středoevropská dohoda o volném obchodu mezi Českou republikou, Maďarskou republikou, Polskou republikou a Slovenskou republikou (české zveřejnění 54/1995 Sb.)*

*Smlouva o vytvoření celní unie mezi Českou republikou a Slovenskou republikou (237/1993 Sb.)*



*Závěry předsednictví: Evropská rada v Kodani, 21.–22. června 1993 (anglicky Presidency Conclusions: Copenhagen European Council, 21–22 June 1993)*

*Smlouva mezi (...) o přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyprské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Republiky Slovinsko a Slovenské republiky k Evropské unii (české zveřejnění č. 44/2004 Sb. m. s.)*

*Čl. 10, 10a a 10b Ústavy České republiky (č. 1/1993 Sb.)*

*Ústavní zákon č. 395/2001 Sb., kterým se mění ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů (euronovela Ústavy)*

*Ústavní zákon č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii (...)*

*Oznámení prezidenta republiky ze dne 9. července 2003 o vyhlášení výsledků referenda o přistoupení České republiky k Evropské unii konaného ve dnech 13. a 14. června 2003 č. 206/2003 Sb.*

## ČESKÁ LITERATURA O PRÁVU EVROPSKÉ UNIE

### Učebnice a cvičebnice pro magisterské studium Právnické fakulty Masarykovy univerzity

TÝČ V., Základy práva Evropské unie pro ekonomy, 6. aktualizované vydání, Praha, Leges, 2011

TOMÁŠEK M., TÝČ V. A KOLEKTIV., Právo Evropské unie, 1. vydání, Praha, Leges, 2013

SEHNÁLEK D., Vybraná judikatura Evropského soudního dvora ke studiu práva Evropské unie, 1. vydání, Brno, Masarykova univerzita, 2007

### Další české učebnice a cvičebnice práva Evropské unie

TICHÝ L. a kol., Evropské právo, 3. vydání, Praha, C. H. Beck, 2006

TICHÝ L. a kol., Příklady z evropského práva, Praha, Univerzita Karlova v Praze – Právnická fakulta, 2010

OUTLÁ V. a kol., Právo Evropské unie, 2. upravené vydání, Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008

OUTLÁ V., HAMERNÍK P., Praktikum práva Evropské unie, 2: upravené vydání, Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009

ŠIŠKOVÁ N., STEHLÍK V., Evropské právo 1, Ústavní základy Evropské unie, Praha, Linde, 2007

SVOBODA P., Úvod do evropského práva, 3. vydání, Praha, C. H. Beck, 2010

ŠLOSARČÍK I., Politický a právní rámec evropské integrace (včetně změn podle Lisabonské smlouvy), 3. aktualizované vydání, Praha, Wolters Kluwer, 2010

### Knihy o dílčích tématech práva Evropské unie

BEJČEK J., Soutěžní politika a fúze v evropském kontextu, 1. vydání, Brno, Masarykova univerzita, 2010

BOBEK M., GILLIS M., KOMÁREK J., PASSER J., Předběžná otázka v komunitárním právu, Praha, Linde, 2005

BOBEK M., BOUČKOVÁ P., KÜHN Z., Rovnost a diskriminace, Praha, C. H. Beck, 2007

FIALA P., PITROVÁ M., Evropská unie, 2. doplněné a aktualizované vydání, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009

KRÁL R., Nařízení ES z pohledu jejich vnitrostátní aplikace a implementace, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2006

- KRÁL R., *Transpozice a implementace směrnice ES v zemích EU a ČR*, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2002
- KRÁL R., *Zásady aplikace komunitárního práva národními soudy*, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2003
- KOLDINSKÁ K. a kol., *Sociální zabezpečení osob migrujících mezi státy EU*, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2007
- KŘEPELKA F., *Mnohojazyčnost Evropské unie a její důsledky pro českou právní praxi*, 1. vydání, Brno, Masarykova univerzita, 2007.
- KŘEPELKA F., *Evropské zdravotnické právo*, 1. vydání, Praha, LexisNexis, 2004
- KŘEPELKA F., *Přenos, doprovod a zohlednění evropského práva českým právem*, 1. vydání, Brno, Masarykova univerzita, 2010
- MUNKOVÁ J., SVOBODA P., KINDL J., *Soutěžní právo*, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2006
- NERUDOVÁ D., *Harmonizace daňových systémů zemí Evropské unie*, 1. vydání, Praha, ASPI, 2005
- PETR M., *Modernizace komunitárního soutěžního práva*, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2008
- PAUKNEROVÁ M., *Evropské mezinárodní právo soukromé*, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2008
- ROZEHNALOVÁ N., TÝČ V., *Vnější obchodní vztahy Evropské unie*, 1. vydání, Brno, Masarykova univerzita, 2006
- ROZEHNALOVÁ N., TÝČ V., *Evropský justiční prostor (v civilních otázkách)*, 1. vydání, Brno, Masarykova univerzita, 2003
- STEHLÍK V., *Řízení o předběžné otázce v komunitárním právu*, 1. vydání, Olomouc, Univerzita Palackého, 2006
- SVOBODA P., *Právní problémy tzv. vnějších smluv Evropské unie*, 1. vydání, Praha, Univerzita Karlova v Praze – Právnická fakulta, 2009
- SVOBODA P., *Liberalizace obchodu zbožím v právu Evropské unie*, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2003
- ŠIŠKOVÁ N., *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, 2. rozšířené a aktualizované vydání, Praha, Linde, 2008
- ŠLOSARČÍK I., *Evropský soudní dvůr a soudy členských států Evropské unie*, 1. vydání, Stráž pod Ralskem, Justiční akademie, 2005
- TICHÝ L., SVOBODA P., ZEMÁNEK J., *Čtyřjazyčný slovník evropského práva: anglicko-česko-francouzsko-německý*, 3. rozšířené vydání, Praha, Linde, 2005
- TOMÁŠEK M., *Evropeizace trestního práva*, Praha, Linde, 2009
- TOMÁŠEK M., *Evropské měnové právo*, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2004
- TOMÁŠEK M., *Evropský systém ochrany bankovního klienta*, 1. vydání, Praha, Univerzita Karlova, 2001
- TOMEŠ I., KOLDINSKÁ K., *Sociální právo Evropské unie*, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2003
- TÝČ V., SEHNÁLEK D., CHARVÁT R., *Vybrané otázky působení práva EU ve sféře českého právního řádu*, Masarykova univerzita – Právnická fakulta, Brno, 1. vydání, 2011

# **PRÁVO EVROPSKÉ UNIE**

**Multimediální učební text pro studenty bakalářských programů**

**Doc. JUDr. Filip Křepelka, Ph.D., JUDr. et Mgr. Kateřina Skřivánková,  
Mgr. Daniel Bacho, Ing. Mgr. Libor Havelka**

Vydala Masarykova univerzita roku 2013

Edice multimediálních učebních textů č. 83

Ediční rada: J. Kotásek (předseda), J. Bejček, V. Kratochvíl,  
N. Rozehnalová, P. Mrkývka, J. Hurdík, R. Polčák, J. Šabata

Tisk: Tribun EU s.r.o., Cejl 892/32. 602 00, Brno

4., přepracované a rozšířené vydání, 2013

ISBN 978-80-210-6506-2